
ONDERZOEK EN BELEID

De reeks Onderzoek en Beleid omvat de rapporten van door het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het Ministerie van Justitie verricht onderzoek. Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud van de rapporten het standpunt van de Minister van Justitie weergeeft.

131

Delinquentie, sociale controle en 'life events'

Eerste resultaten van een
longitudinaal onderzoek

C.J.C. Rutenfrans
G.J. Terlouw

Gouda Quint bv
1994

wetenschappelijk

onderzoek- en

documentatie

centrum

Ontwerp omslag: Bert Arts bNO

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Rutenfrans, C.J.C.

Delinquentie, sociale controle en 'life events': eerste resultaten van een longitudinaal onderzoek/C.J.C. Rutenfrans, G.J. Terlouw.

Arnhem: Gouda Quint. - (Onderzoek en beleid/Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum, ISSN 0923-6414; 131)

Met lit. opg.

ISBN 90-387-264-7 NUGI 694

Trefw.: criminele psychologie.

© 1994 WODC

Auteursrecht voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotocopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 jo. het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprerecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Voorwoord

Het onderzoek dat hier wordt gepresenteerd, maakt deel uit van het project 'Wendingen in de levensloop' (WIL): een longitudinaal onderzoek naar de invloed van reguliere en onverwachte gebeurtenissen op verschillende levensgebieden van jongeren. Het WIL-project wordt uitgevoerd door de vakgroep 'Jeugd, Gezin en Levensloop' van de Rijksuniversiteit Utrecht. Het deelproject dat betrekking heeft op delinquent gedrag, en waarvan hier verslag wordt gedaan, is ontwikkeld door genoemde vakgroep en het WODC.

De centrale vraag in dit onderzoek is of onverwachte levensgebeurtenissen, waarvoor wij de Engelse term 'life events' hanteren, onafhankelijk van achtergrond- en sociale-controlefactoren betrokkenheid bij delinquent gedrag kunnen verklaren. Tot onze verrassing blijkt een enkele life event inderdaad zo'n 'eigen' verklarende waarde te hebben.

Dank zijn wij verschuldigd aan dr. Josine Junger-Tas en Sjaak Essers voor hun commentaar op eerdere versies van dit rapport. Ook danken wij Huub Simons voor de zorg en toewijding waarmee hij het manuscript drukklaar heeft gemaakt.

Inhoud

	Samenvatting	1
1	Doel en opzet van het onderzoek	7
1.1	Theoretische achtergrond	7
1.2	Methode	9
1.2.1	Opzet van het onderzoek	9
1.2.2	Het meetinstrument	9
1.2.3	Procedure	11
1.2.4	Steekproeftrekking	11
1.2.5	Beschrijving en representativiteit van de steekproef	14
1.3	Samenvatting	16
2	Socio-demografische kenmerken en delinquent gedrag	19
2.1	Niveaus van problematisch en delinquent gedrag	19
2.2	Geslacht	22
2.3	Leeftijd	24
2.4	Urbanisatie	25
2.5	Sociale klasse	26
2.6	Opleiding	26
2.7	Gezinsvorm	27
2.8	Verkering	29
2.9	Levensbeschouwing	30
2.10	Samenhang tussen delinquentie en probleemgedrag	31
2.11	Samenvatting	32
3	De sociale-controletheorie	33
3.1	Operationalisatie van de sociale-controleconcepten	33
3.1.1	Attachment	33
3.1.2	Commitment	34
3.1.3	Involvement	36
3.1.4	Beliefs	36
3.2	Attachment en delinquentie	37
3.3	Commitment en delinquentie	39
3.4	Involvement en delinquentie	40
3.5	Beliefs en delinquentie	42
3.6	Samenvatting	43
4	Sociale-controletheorie en life events als voorspellers van delinquent gedrag	45
4.1	De predictieve waarde van de sociale-controletheorie	47

4.2	Het belang van life events in het voorspellen van delinquentie	50
4.3	Interpretatie van de resultaten	54
5	Conclusies	61
	Summary	67
	Résumé	69
	Literatuur	71
	Bijlage 1: Samenstelling begeleidingscommissie	73
	Bijlage 2: WIL-project delinquentievragen	74
	Bijlage 3: Life-eventslijst	76
	Bijlage 4: Categorisering van de vragen omtrent delictgedrag	77
	Bijlage 5: Vragenreeks inzake gezinsklimaat	78
	Bijlage 6: Vragenreeks m.b.t. opvattingen over delinquent gedrag	79
	Bijlage 7: Tabellen	80

Samenvatting

Dit verslag betreft de eerste resultaten van een deelproject van het onderzoek 'Wendingen in de levensloop' (WIL). Het WIL-project wordt uitgevoerd door de vakgroep 'Jeugd, Gezin en Levensloop' van de Rijksuniversiteit Utrecht. Het deelproject waarover hier wordt gerapporteerd betreft voornamelijk regeloverschrijdend gedrag, en is ontwikkeld door het WODC in samenwerking met voornoemde vakgroep.

De centrale vraag in dit deelonderzoek is, of onverwachte levensgebeurtenissen (*life events*) onafhankelijk van achtergrondkenmerken en een aantal andere factoren betrokkenheid bij delinquent gedrag kunnen verklaren. Life events zijn bijvoorbeeld het overlijden van een ouder, het krijgen van een ongeluk, maar ook positieve zaken, zoals het vinden van een baan na een periode van werkloosheid.

Het theoretisch uitgangspunt is de sociale-controletheorie van Hirschi (1969). Veel levensgebeurtenissen hebben betrekking op de vier concepten die deze theorie hanteert: *attachment*, *commitment*, *involvement* en *beliefs*. Zo kan bijvoorbeeld een life event als 'scheiding van de ouders' ingepast worden in het concept attachment (hechting) van de sociale-controletheorie.

Met dit idee op de achtergrond is onze hypothese dat de (eventuele) invloed van life events op delinquent gedrag plaatsvindt *via* het effect dat zij hebben op de sociale binding aan anderen en aan de samenleving als geheel. Life events worden dus geacht *geen* onafhankelijke invloed te hebben op delinquentie.

Opzet en steekproef

Het WIL-onderzoek is longitudinaal van opzet. Er vinden drie metingen plaats, met tussenpauzen van drie jaar. Iedere meting bestaat uit een enquête waarin, wat dit deelproject aangaat, wordt gevraagd naar problematisch en delinquent gedrag, achtergrondkenmerken en life events. Een deel van de vragen is schriftelijk afgenomen, een deel mondeling.

De steekproef bestaat uit 2918 jongeren van 12 tot en met 24 jaar. Zij is getrokken uit een huishoudenspaneel en aangevuld uit een cross-sectionele steekproef. Behalve de jongeren werd een van hun ouders ondervraagd. Doordat per huishouden meer dan een jongere kon worden ondervraagd, was het aantal ondervraagde ouders kleiner dan het aantal ondervraagde jongeren, namelijk 1798.

De steekproef is niet in alle opzichten representatief voor de Nederlandse jongerenpopulatie in dezelfde leeftijdscategorie. Ondervetegenwoordigd zijn jongens en zelfstandig wonende jongeren. Allochtone jongeren

zijn zo goed als afwezig in de steekproef. Niettemin blijken in de steekproef de percentages jongeren die het afgelopen jaar verschillende typen delicten hebben gepleegd, nauwelijks af te wijken van die in steekproeven welke de Nederlandse jongerenpopulatie beter weerspiegelen.

Daar de sociale-controletheorie pretendeert een algemene geldigheid te bezitten, anders gezegd, daar zij wordt geacht te gelden voor *iedereen*, ongeacht de groep of subgroep waartoe iemand behoort, vormt de enigszins gebrekkige representativiteit van de steekproef geen ernstig bezwaar voor het doel van het onderzoek. Toetsing van een dergelijke theorie is immers niet afhankelijk van de mate waarin de steekproef representatief is.

De gevonden delinquentieniveaus zijn echter slechts generaliseerbaar naar de autochtone Nederlandse bevolking in de leeftijd van 12 tot en met 24 jaar.

Onderzoeksresultaten

Delinquentieniveaus

Voor de meting van delinquent en probleemgedrag is gebruikgemaakt van een vragenlijst die 31 gedragstypen omvat. Aan de respondenten is gevraagd of zij ooit bij één of meer van deze vormen van gedrag betrokken zijn geweest. Respondenten die toegaven ooit dergelijk gedrag vertoond te hebben, werd vervolgens gevraagd of zij in het jaar voorafgaande aan de enquête ook betrokken waren geweest bij zulk gedrag, en zo ja, hoe dikwijls.

Acht van de tien respondenten zeggen ooit wel eens betrokken te zijn geweest bij een of meer van de 31 gevraagde gedragstypen. Qua daderpercentage scoren de volgende 'ooitvragen' het hoogst: spijbelen, zwartrijden, het onverzekerd of zonder rijbewijs besturen van auto, motor of brommer, vandalisme, winkeldiefstal, het dragen van een wapen en het gebruik van alcohol.

Globaal gezien werden deze gedragstypen ook voor het jaar voorafgaand aan het moment van enquêteren het meest gemeld, met uitzondering van winkeldiefstal. Ruim de helft van de respondenten (55,5%) zegt in deze periode wel eens betrokken te zijn geweest bij enige vorm van regeloverschrijdend of probleemgedrag.

Wanneer wij ons beperken tot het delictgedrag (vandalisme, vermogens- of gewelddelinquentie) dan beloopt het daderpercentage voor het 'laatste jaar' 37,8%. De meestgenoemde delicten zijn: het bij zich hebben van een mes of ander wapen (14,5%), vandalisme (11,8%) en openbare geweldpleging (8,4%).

Het daderpercentage is tweemaal zo hoog onder mannen als onder vrouwen (50,6% versus 26,7%). Bovendien plegen mannen meer en ernstiger delicten dan vrouwen. Het percentage daders is het hoogst in de leeftijdscategorie van 15-17 jaar, namelijk 44%.

Verder blijkt dat de volgende achtergrondkenmerken samenhang vertonen met ouderschap: een laag opleidingsniveau, gescheiden ouders, één-ouder- of stiefoudergezin, een hoge verkeringsfrequentie, het niet hebben van een godsdienstige levensbeschouwing, en probleemgedrag. Urbanisatiegraad en sociale klasse zijn niet gerelateerd aan delinquent gedrag in het afgelopen jaar.

Sociale-controlefactoren en delinquent gedrag

De vier concepten uit de sociale-controletheorie van Hirschi (1969) zijn als volgt geoperationaliseerd.

Attachment, de affectieve gehechtheid aan anderen, is gemeten aan de hand van gezinsklimaat, gezinsintegratie, band met de ouders en kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in). In het algemeen blijkt dat delinquent gedrag (afgelopen jaar) vermindert naarmate het attachmentniveau stijgt.

Commitment, de betrokkenheid bij de samenleving, is gemeten via de opvattingen over het belang van onderwijs, de feitelijke inzet in het onderwijs dat men volgt, de band en de tevredenheid met school, studie of werk. Ook hier vinden wij een negatief verband met delictgedrag: bij toenemende commitment neemt het percentage ouders af.

Een indruk van de mate van *involvement*, de betrokkenheid bij conventionele activiteiten, is verkregen door te kijken naar betrokkenheid bij niet-conventionele activiteiten, zoals het aantal avonden dat men wekelijks buitenshuis doorbrengt, het type uitgaansgelegenheid dat bezocht wordt en de omvang van het gezelschap waarmee men gewoonlijk uitgaat. Al deze indicatoren hangen samen met delinquent gedrag in het afgelopen jaar: hoe conventioneeler het gedrag, des te lager het percentage delinquente jongeren.

Beliefs, de mate waarin men de maatschappelijke, met name de strafrechtelijke normen onderschrijft, is gemeten aan de hand van de opvattingen die men heeft over de toelaatbaarheid van geweld tegen personen, vandalisme en heling. Respondenten die genoemde delinquente gedragingen afkeuren, melden minder delinquentie over het afgelopen jaar dan respondenten die deze goedkeuren of er onverschillig tegenover staan.

Uit analyses blijkt dat de sociale-controletheorie een goede voorspelling oplevert van niet-delinquentie.

Een model met de achtergrondfactoren geslacht, leeftijd, echtscheiding ouders, levensbeschouwing en de frequentie van verkering, en de sociale-controlefactoren inzet op school, uitgaansfrequentie en conventionaliteit van de uitgaansgelegenheid, levert een juiste voorspelling op voor 82,8% van de niet-delinquenten, maar slechts voor 45,2% van de delinquenten. Het concept beliefs is niet in deze analyse opgenomen, omdat wij veronderstellen dat opvattingen over delinquent gedrag in hoge mate tautologisch zijn met betrokkenheid bij delinquent gedrag.

Naast geslacht en leeftijd blijken ook de volgende achtergrondkenmerken samen te hangen met ouderschap: een laag opleidingsniveau, gescheiden ouders, het *niet* hebben van een godsdienstige levensbeschouwing, en een hoge verkeringsfrequentie. Wat betreft de concepten van de sociale-controletheorie, laat de analyse zien dat commitment en involvement de voornaamste voorspellers van delinquentie zijn. De invloed van attachment is, naar ons idee, in de analyse geabsorbeerd door de achtergrondkenmerken scheiding van de ouders en godsdienstige levensbeschouwing. Deze gedachte vindt steun in de samenhang die wij aantreffen tussen deze twee kenmerken en de vragen met betrekking tot het concept attachment. Jongeren met gescheiden ouders, en jongeren zonder levensbeschouwing, hebben lagere attachmentniveaus dan hun tegenpolen.

Het lijkt erop dat sterke controlefactoren met vrij grote zekerheid niet-delinquentie voorspellen; een laag controleniveau resulteert evenwel lang niet altijd in het plegen van delictgedrag.

Life events en delinquent gedrag

Wanneer wij aan bovenstaand model twaalf life events als voorspellers van delictgedrag toevoegen, dan blijken drie life events een eigen voorspellende waarde hebben voor delictgedrag. De juistheid van de voorspelling van betrokkenheid bij delictgedrag verandert echter niet wezenlijk met de toevoeging van de extra informatie over het plaatsvinden van life events: een toename van 1,5% wat betreft het percentage goed voorspelde delinquente jongeren; voor de niet-delinquente groep vinden wij echter tegelijkertijd een afname van 1,1%.

Naar ons idee hebben alle life events een plotseling karakter. Deze eigenschap kan een verklaring zijn voor de bevinding dat sommige een zelfstandig predictief vermogen bezitten inzake betrokkenheid bij delinquent gedrag. Dit plotselinge karakter kan het controleniveau van individuen dusdanig verstoren dat het plegen van delicten daarvan het resultaat kan zijn.

Verder maken wij een onderscheid tussen 'externe' en 'interne' life events. Of een life event extern danwel intern is, is afhankelijk van de vraag of het optreden van de betreffende life event al dan niet samenhangt met het controleniveau van de persoon in kwestie. Wij spreken van een interne life event, als deze voortkomt uit het controleniveau.

De verwachting is dat het effect op delinquent gedrag van externe life events, dat zijn events die niet het gevolg zijn van een laag controleniveau, korter van duur zal zijn dan de impact van interne life events. Of deze verwachting terecht is, zal pas duidelijk worden na analyse van de gegevens van de tweede meting, eind 1994. Tegen die tijd kunnen wij ook meer zeggen over eventuele veranderingen in de controlefactoren na het plaatsvinden van een life event en over de causaliteit van de relatie tussen life events, controleniveaus en delinquent gedrag.

Conclusie

De uitgangshypothese, dat de impact van life events op delinquent gedrag zou lopen *via* de (sociale-)controleconcepten, lijkt door de onderzoeksresultaten te worden weerlegd.

Onze uitleg van deze resultaten, waarin de onverwachte aard van life events een belangrijke rol speelt, laat echter de mogelijkheid open dat het een schijnweerlegging betreft. Het controleniveau *blijft* immers de kern in de uitleg van delictgedrag, zelfs al dragen life events hierin een eigen predictief of, zo men wil, verklarend steentje bij. 'Interne' life events vloeien voort uit het controleniveau; zij zijn slechts directe aanleiding tot delinquentie. De invloed van 'externe' life events loopt via het controleniveau. In onze gedachtengang is deze invloed tijdelijk en oppervlakkig van karakter, en voor de persoon in kwestie nagenoeg onmerkbaar.

1 Doel en opzet van het onderzoek

Het project 'Wendingen in de levensloop' (WIL) is een longitudinaal onderzoek naar de impact van reguliere en onvoorziene gebeurtenissen op verschillende gebieden van het leven van jongeren, i.c. op de deelname aan onderwijs en werk, gezondheid en welbevinden, primaire leefvormen, politiek-culturele oriëntaties en delinquent gedrag. Elk van deze onderwerpen is ondergebracht in een apart deelproject.

Het project wordt uitgevoerd onder leiding van W. Meeus en H. 't Hart door de vakgroep 'Jeugd, Gezin en Levensloop' van de faculteit der Sociale Wetenschappen van de Rijksuniversiteit Utrecht. Het deelproject dat betrekking heeft op delinquent gedrag, en waarvan hier verslag wordt gedaan (deelproject IV), is ontwikkeld door voornoemde vakgroep en het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het ministerie van Justitie.

Vanuit de veronderstelling dat de invloed van levensgebeurtenissen op het (delinquente) gedrag van jongeren pas na verloop van enige tijd merkbaar zal worden, is gekozen voor een longitudinaal onderzoek. Dezelfde respondenten worden in een periode van zes jaar drie keer geïnterviewd. Deze longitudinale benadering maakt het mogelijk om, behalve gegevens over het effect van levensgebeurtenissen op delinquent gedrag, ook zicht te krijgen op zaken als leeftijdseffecten en op factoren die van invloed zijn op recidive.

In dit inleidend hoofdstuk zal de theoretische achtergrond van deelproject IV worden geschetst en de methode van onderzoek. Wat deze laatste betreft, zal onder meer worden ingegaan op het gebruikte meetinstrument, de steekproef trekking en de representativiteit van de gegevens.

1.1 Theoretische achtergrond

'Wendingen in de levensloop' worden onderscheiden in statuspassages en levensgebeurtenissen. Statuspassages zijn in zekere zin te beschouwen als reguliere overgangen in het leven van jongeren, bijvoorbeeld de overgang van basisschool naar voortgezet onderwijs en van voortgezet onderwijs naar werk of naar beroeps- of academisch onderwijs.

Levensgebeurtenissen zijn min of meer plotseling optredende ingrijpende gebeurtenissen, bijvoorbeeld werkloos worden; eigen echtscheiding of echtscheiding van de ouders; dood van een ouder, broer of zus, goede vriend(in) enzovoort. Hiervoor gebruiken wij in het vervolg de Engelse term 'life event'.

In dit onderzoek zijn de statuspassages buiten beschouwing gebleven. De centrale vraag luidt als volgt: spelen life events een rol bij het ontstaan, de beëindiging of de voortzetting van het delinquent gedrag van jongeren?

Als theoretisch uitgangspunt van het onderzoek is gekozen voor het controleperspectief, meer in het bijzonder voor de sociale-controletheorie van Hirschi (1969). De reden daarvoor is dat veel life events betrekking hebben op de concepten van de controletheorie. Als zodanig zouden deze bij uitstek een verklaring kunnen bieden voor (het initiëren van) delictgedrag, of voor eventuele veranderingen in het delinquent gedragsspatroon van jongeren na het plaatsvinden van een life event.

Hirschi gaat ervan uit dat mensen in beginsel tot alles in staat zijn. Om te voorkomen dat zij toegeven aan hun 'natuurlijke' impulsen tot antisociaal gedrag, moeten zij worden gebonden aan de samenleving. Die binding bestaat uit vier elementen: de affectieve gehechtheid aan anderen (*attachment*), de investering in maatschappelijke instituties als school en werk (*commitment*), de betrokkenheid bij conventionele activiteiten (*involvement*) en de overtuiging dat de maatschappelijke moraal, in het bijzonder de strafrechtelijke normen, in het algemeen juist is (*beliefs*).

De belangrijkste hypothese van Hirschi luidt als volgt: naarmate bij mensen de controle-elementen in sterkere mate aanwezig zijn, zijn zij minder geneigd tot delinquent gedrag. Deze hypothese zal in dit onderzoek nog eens worden getoetst (eerdere toetsingen zijn gedaan door onder meer Junger-Tas, 1983 en Junger, 1990).

Verreweg de meeste life events waar in het onderzoek naar wordt gevraagd, hebben betrekking op de controle-elementen attachment en commitment. Van life events als de geboorte van een eigen kind, gaan samenwonen of trouwen, scheiden, verbroken relatie en de dood van een geliefd persoon, mag men verwachten dat zij effect hebben op de mate van attachment, en zodoende op de geneigdheid tot delinquentie. Op dezelfde manier hebben gebeurtenissen als werkloos of arbeidsongeschikt worden, na een periode van werkloosheid opnieuw gaan werken, enzovoort, invloed op de mate van commitment.

Onze hypothese luidt: naarmate een life event een positieve of negatieve invloed heeft op de binding van mensen aan de samenleving, zullen zij respectievelijk minder of meer zijn geneigd tot delinquent gedrag dan zij vóór het optreden van die wending waren. Dit betekent dat wordt verondersteld dat de (eventuele) impact van life events op delinquent gedrag plaatsvindt *via* de invloed die zij hebben op de sociale binding aan anderen en aan de maatschappij als geheel. Een gebeurtenis als de geboorte van een eigen kind kan de affectieve gehechtheid van iemand versterken en zodoende bijdragen aan een geringere geneigdheid tot delinquent gedrag. Anders gezegd: verondersteld wordt dat life events geen *onafhankelijke* invloed uitoefenen op delinquentie.

1.2 Methode

1.2.1 Opzet van het onderzoek

Zoals gezegd, is het doel van het onderzoek na te gaan welke effect reguliere en onvoorziene voorvallen hebben op diverse aspecten van het leven van jongeren. Om die te kunnen bestuderen, is het nodig dat, gespreid over de tijd, meerdere malen informatie van steeds dezelfde jongeren wordt ingewonnen. Immers, als we het effect van een gebeurtenis willen bestuderen, hebben we informatie nodig over de stand van zaken vóór het plaatshebben van die gebeurtenis en over de toestand daarna. Kortom, we hebben minimaal twee meetpunten nodig met betrekking tot dezelfde respondenten.

In dit onderzoek is ervoor gekozen de respondenten driemaal te ondervragen, met tijdsintervallen van telkens drie jaar. Bovendien wordt op elk meetmoment ook een van de ouders van de jongeren ondervraagd. Een belangrijke reden om drie metingen te verrichten, is dat we zodoende zoveel mogelijk levensgebeurtenissen en de eventuele effecten ervan kunnen 'meenemen' in het onderzoek. Het gaat echter om onvoorziene voorvallen: we weten niet of en wanneer zij zullen plaatsvinden. Door de jongeren op drie momenten te ondervragen, vergroten we de kans dat we zulke voorvallen bij jongeren in de steekproef waarnemen. Een andere belangrijke reden is dat we in dit onderzoek vooral geïnteresseerd zijn in lange-termijneffecten; deze onderzoeksopzet biedt de mogelijkheid na te gaan of eventuele gevolgen van levensgebeurtenissen eerst na langere tijd waarneembaar worden, of op de lange duur juist verminderen of verdwijnen.

Dit verslag geeft de resultaten van het eerste interview weer, dat in de herfst van 1991 werd uitgevoerd door Intomart. De volgende enquêtes zijn gepland voor het najaar van 1994 en 1997. Aangezien het vooralsnog slechts één interview (meetmoment) betreft, is het op basis van de beschikbare gegevens in het algemeen nog niet mogelijk uitspraken te doen over causale verbanden.

1.2.2 Het meetinstrument

De omschrijving 'diverse aspecten van het leven van jongeren' geeft al aan dat het onderzoek een breed terrein beslaat. In de inleiding is een aantal van de samenstellende deelgebieden aangestipt. De vragen die aan de respondenten zijn gesteld, zijn, afgezien van die over regeloverschrijdend gedrag, gekozen en ten dele ontwikkeld door onze partner in de joint-venture. Op deze plaats zullen wij daarvan slechts die items noemen, die van belang zijn voor dit verslag.

De vragen over regeloverschrijdend gedrag zijn in grote lijnen geselecteerd uit eerder door het WODC uitgevoerde onderzoeken op het terrein van jeugdcriminaliteit (Junger-Tas en Kruissink, 1990; Junger-Tas e.a.,

1992). Dit biedt als voordeel dat de items in de praktijk al op hun bruikbaarheid zijn getest. Als bijkomend voordeel behoort een 'externe validering' van de resultaten tot de mogelijkheden: we kunnen de uitkomsten direct vergelijken met de resultaten van de eerdere onderzoeken (zie paragraaf 1.2.5). Overigens zijn van de complete vragenlijst onderdelen in proefonderzoeken getoetst op hun bruikbaarheid.

De aan de respondenten gestelde vragen hebben uiteraard in de eerste plaats betrekking op 'normoverschrijdend' en 'probleemgedrag': doen jongeren wel eens iets dat eigenlijk verboden is of algemeen beschouwd wordt als afwijkend of problematisch gedrag? Een overzicht van die vragen is te vinden in bijlage 2. De vragen naar delict- en probleemgedrag zijn onderscheiden in een aantal categorieën: probleemgedrag, vandalisme, vermogens- en gewelddelinquentie en druggebruik. Enkele van de gestelde vragen vallen buiten deze categorieën (bijvoorbeeld zwartrijden, alcoholgebruik).

De vragenblokken voor de diverse typen probleem- en delictgedrag kennen steeds dezelfde specifieke structuur. Wanneer we winkeldiefstal als voorbeeld nemen, dan wordt de respondent achtereenvolgens gevraagd:

— Heb je *ooit* wel eens iets uit een winkel gestolen?

Indien bevestigend beantwoord, dan wordt even later gevraagd:

— Heb je *het afgelopen jaar*¹ wel eens iets uit een winkel gestolen?

Als de ondervraagde deze vraag ook bevestigend beantwoordt, luidt de volgende vraag:

— Hoe vaak heb je dat *het afgelopen jaar* gedaan?

Dan volgen diverse vragen over de laatste keer dat het bedoelde gedrag werd vertoond, in dit voorbeeld onder andere wat er dan wel gestolen werd, hoe hoog de (winkel)waarde was, in welk soort winkel en op welke afstand van het woonadres een en ander gebeurde, of de respondent alleen was of het samen met anderen deed, of hij/zij werd ontdekt en door wie, en of de betrokkene, in verband met de diefstal, in aanraking is gekomen met de politie.

Naast de items betreffende delict- en probleemgedrag, bevat deelproject IV nog een aantal vragen die betrekking hebben op achtergrondkenmerken van de respondent. Deze reeks is samengesteld uit door de Rijksuniversiteit Utrecht en het WODC voorgestelde items. Enige voor de hand liggende voorbeelden: school- en/of arbeidscarrière, etniciteit en nationaliteit, opleiding ouders, inkomstenbron, betrokkenheid bij het gezin, vrijetijdsbesteding en uitgaansgedrag.

Ten slotte vormen de levensgebeurtenissen, de 'life events' zelf, natuurlijk een belangrijke set vragen in het onderzoek. In de vragenlijst worden 29 gebeurtenissen opgesomd (zie bijlage 3), op elk waarvan de respondent dient aan te geven of die gebeurtenis hem of haar in de afgelopen drie jaar

¹ Dat wil zeggen in het jaar voorafgaande aan het moment van interviewen.

(de periode tussen twee meetmomenten) is overkomen en, zo ja, of hij of zij die gebeurtenis als ingrijpend heeft ervaren.²

1.2.3 Procedure

Gezien de omvang van de gehele vragenlijst was het ondoenlijk om alle vragen in één interviewsessie te behandelen. Daarom is gekozen voor een combinatie van enquêtetechnieken. Een aantal vragen is mondeling afgenomen, de overige schriftelijk, als zelfinvullijst. Het zelfinvulgedeelte werd voor een deel ingevuld in aanwezigheid van de enquêteur (twee vragenlijsten); het resterende deel werd achtergelaten bij de respondent om zelfstandig op een later tijdstip te beantwoorden en vervolgens op te sturen (om de respondenten te motiveren dit ook werkelijk te doen, kregen zij een presentje). Dit laatste gebeurde ook met de voor een van de ouders van de geïnterviewde jongeren bestemde lijst.

De splitsing in een mondeling en een schriftelijk deel vloeiende voort uit het besef dat sommige vragen gevoelig kunnen liggen en gemakkelijker dan wel eerlijker worden beantwoord in afzondering, terwijl andere vragenseries nogal ingewikkeld zijn (bijvoorbeeld wegens de vele doorverwijzingen) en beter kunnen worden beantwoord in aanwezigheid van een interviewer.

Wat betreft deelproject IV, zijn de vragen naar delict- en probleemgedrag door de respondent zelf ingevuld (om de privacy te waarborgen), in aanwezigheid van de enquêteur. De laatstgenoemde zorgde ervoor dat de respondent de benodigde vragen(blokken) onder ogen kreeg (afhankelijk van het gerapporteerde gedrag, zie voorgaande paragraaf) en verschaftte hulp bij eventuele problemen met het invullen.

1.2.4 Steekproeftrekking

Bij het begin van het onderzoek was het streven om op het eerste meetmoment uiteindelijk interviews met 3000 jongeren in de leeftijdsgroep van 12 tot en met 24 jaar, en één van hun ouders, te realiseren.

Omdat het een longitudinaal onderzoek betreft, moet rekening worden gehouden met 'uitval' van respondenten. Respondenten die aan het eerste interview meewerken, kunnen om uiteenlopende redenen weigeren om verder mee te doen, zij kunnen verhuizen zonder verder bericht, enzovoort. Als de uitval erg groot wordt, kan dat het onderzoek nadelig beïnvloeden. Er blijven dan te weinig jongeren over van wie enquêtegegevens op alle

² De 'life-eventslijst' is samengesteld door W. Meeus, op basis van de lijst van Ross en Mirowsky (1979). Op verzoek van schrijvers dezes is de oorspronkelijke antwoordcategorie 'meegemaakt' opgesplitst in 'meegemaakt, niet ingrijpend' en 'meegemaakt, wel ingrijpend'.

meetmomenten beschikbaar zijn. Dat levert onder andere problemen op bij het statistisch analyseren van de informatie, voor de representativiteit en daarmee voor de generaliseerbaarheid van de gevonden uitkomsten.

Teneinde de kans op dit soort problemen te minimaliseren, is er in dit onderzoek voor gekozen de te enquêteren jongeren te selecteren uit een bestaand 'panel' van huishoudens, dat op een beperkt aantal kenmerken representatief is voor huishoudens in Nederland: het aantal personen binnen het huishouden, de leeftijd van de huisman/-vrouw, en het regionaal gebied. Dit panel wordt het 'Scriptpanel' genoemd.

Het huishoudenspanel staat onder beheer van een instituut, dat verbonden is aan Intomart. Het instituut zorgt onder meer voor het administratieve onderhoud van het panel, wat het terugvinden van de respondenten voor achtereenvolgende interviews vergemakkelijkt en de kans op fouten minimaliseert.

Het panel bestaat uit een verzameling van 9000 huishoudens die beschikbaar zijn voor het uitvoeren van marktonderzoek. De leden van de huishoudens worden dus met enige regelmaat (maximaal twaalf keer per jaar) geënquêteerd over allerlei onderwerpen. De respondenten worden gemotiveerd om in het panel te blijven door hun bijvoorbeeld bij vragenlijsten cadeautjes te verstrekken. Dit resulteert in een relatief gering 'verloop' van huishoudens (12-14%) wat, met het oog op de lange duur van dit onderzoek, een groot voordeel is (zie 't Hart, 1992).

Hoewel de huishoudens in het panel op een aantal aspecten representatief zijn voor 'het Nederlandse huishouden', kan het gebruikmaken van een panel ook problemen scheppen. Zo kan de steekproeftrekking uit een (al langer bestaand) panel — ondanks de globale representativiteit van het panel — wel degelijk negatieve effecten hebben op de mate van representativiteit van de verkregen gegevens. Mensen die deelnemen aan een panel dat gedurende een bepaalde periode zal worden ondervraagd over de meest uiteenlopende onderwerpen, vormen naar alle waarschijnlijkheid in bepaalde opzichten een selecte groep van de bevolking. Op grond van tweejaarlijks door het ingehuurde onderzoeksbureau uitgevoerde cross-sectionele enquêtes onder 10.000 Nederlanders schat men dat zo'n 40% van de ondervraagden eventueel bereid is tot deelname aan een huishoudenspanel (zie Meeus en 't Hart, 1993); het is niet aannemelijk dat deze 40% representatief is voor de Nederlandse bevolking.

Deelnemers aan een panel moeten van tijd tot tijd afspraken maken en nakomen, mondelinge of schriftelijke vragen beantwoorden, formuleren terugsturen en dergelijke, activiteiten waarvoor een zekere mate van discipline, verantwoordelijkheidsgevoel en intelligentie vereist is. Het is niet ondenkbaar dat een panel als het onderhavige, dat al langere tijd bestaat, eens te meer een selecte groep vormt daar deelnemers die deze eigenschappen onvoldoende bezaten, inmiddels zullen zijn afgevallen. Men zou kunnen verwachten dat, vanwege de voor deelname aan een panel vereiste eigenschappen, sprake is van een oververtegenwoordiging van 'nette'

mensen. In de volgende paragraaf (1.2.5) komt aan de orde in hoeverre dergelijke vertekeningen optreden in het gegevensmateriaal.

Bij het vaststellen van de wijze waarop de steekproef getrokken diende te worden, was het uitgangspunt dat per huishouden één jongere zou worden verzocht mee te werken aan het onderzoek. De bruto steekproefomvang kwam daarbij uit op 3093 jongeren tussen 15 en 24 jaar en 766 jongeren tussen 12 en 14 jaar. In het bruto aantal zijn weigeringen e.d. ingecalculeerd; rekening houdend met een (van het huishoudenspanel bekend) responspercentage van 85%, zou dit uiteindelijk moeten resulteren in netto rond de 3000 afgenomen interviews met jongeren.

Het aantal huishoudens met kinderen in het panel bleek echter te gering om het idee van één jongere per huishouden te kunnen realiseren. Om het aantal respondenten in de leeftijdsgroep van 12 tot 14 in de steekproef op het vereiste niveau te brengen, werd noodgedwongen besloten per huishouden één jongere in de leeftijd van 12-14 jaar en/of maximaal twee jongeren van 15-24 jaar te verzoeken om medewerking. Als er binnen een huishouden meer jongeren in aanmerking kwamen voor deelname, gold als criterium dat degene geselecteerd werd die het eerst jarig was. Bij weigering kon een respondent worden vervangen door een jongere binnen dezelfde leeftijdsgroep (12-14 danwel 15-24) uit hetzelfde huishouden (gesteld dat die aanwezig was).

Gezien de opbouw van het huishoudenspanel bleek het bovendien nodig het panel aan te vullen met zelfstandig wonende jongeren uit één van de bovengenoemde tweemaaljaarlijkse cross-sectionele steekproeven; deze jongeren bleken namelijk procentueel veel lager vertegenwoordigd in het huishoudenspanel dan het landelijke percentage van 30% dat het CBS vermeldt (Meeus en 't Hart, 1993, p. 16).

In de loop van het veldwerk kwamen er aanwijzingen dat zelfs het aantal van 3000 gesprekken niet zou worden gehaald, hetgeen te wijten was aan een hogere non-respons onder jongeren in het huishoudenspanel dan verwacht. Om het gevaar te bezweren dat we alsnog op een te laag aantal gerealiseerde interviews zouden uitkomen, werd de steekproef nogmaals aangevuld, ditmaal met willekeurig binnen de doelgroep (huishoudens met jongeren van 12-24 jaar) getrokken huishoudens uit de cross-sectionele steekproef.

Al met al werden op deze manier 2918 jongeren bereikt, 624 tussen 12 en 14 en 2294 tussen 15 en 24 jaar (ijkpunt voor het bepalen van de leeftijd was 1 september 1991). Daarvoor moesten 3525 huishoudens worden benaderd. Het netto overall non-responspercentage (dat wil zeggen verhuizingen, onvindbaar e.d. niet meegerekend) belooft 34,5%. De verdeling van de (non-)respons is weergegeven in tabel 1.

Overigens hebben 141 jongeren, ondanks herhaalde herinneringen, de bij hen ter invulling achtergelaten vragenlijsten niet geretourneerd; voor deze subgroep zijn daarom niet alle enquêtegegevens beschikbaar. Dat betekent dat voor 2777 respondenten de gegevens compleet zijn.

Tabel 1: Verdeling van de (non-)respons

	aantal	%
huishoudens (ondervraagd)	2070*	58,7
drie keer niet thuis	191	5,4
weigering mee te doen	920	26,1
respondent verhuisd buiten gebied enquêteur	153	4,3
huishouden verhuisd buiten gebied enquêteur	86	2,4
overige (o.a. administratieve fouten)	105	3,0
totaal	3525	100

* 2918 interviews

Zoals vermeld, werd tevens één van de ouders van de respondenten geïnterviewd, waarbij als selectie criterium gold de ouder die het eerst jarig zou zijn. Doordat per huishouden meer dan één jongere kon worden ondervraagd (maximaal één in de leeftijd van 12 tot 14 jaar en/of twee van 15 tot 24 jaar), was het aantal ondervraagde ouders kleiner dan het aantal ondervraagde jongeren, namelijk 1798.

1.2.5 Beschrijving en representativiteit van de steekproef

Hoewel het 'Scriptpanel' in oorsprong een representatieve steekproef vormt uit Nederlandse huishoudens, blijkt uit de verzamelde gegevens dat de netto resulterende jongerensteekproef dat niet in alle opzichten is.

In de eerste plaats zijn mannen ondervertegenwoordigd. Van de 2918 respondenten is 53,6% (1565) vrouw en 46,4% (1353) man, terwijl de verdeling van vrouwen en mannen in de populatie 12- tot 24-jarigen respectievelijk 48,9% en 51,1% is (CBS, 1992).

In de tweede plaats is het aandeel van allochtone jongeren in de steekproef te verwaarlozen. Uit analyses van 't Hart (1992) blijkt dat van de 2918 respondenten er slechts drie in Turkije zijn geboren en één in Suriname. Van zeven jongeren is tenminste één ouder in Turkije geboren, van één jongere is de vader in Marokko geboren en vijf hebben een in Suriname geboren moeder. Er zijn acht jongeren met de Turkse nationaliteit en 17 jongeren hebben een andere nationaliteit. Sommigen moeten meer dan een nationaliteit bezitten omdat er niet 25, maar 21 niet-Nederlanders zijn.

Ten slotte zijn zelfstandig wonende jongeren ondervertegenwoordigd. Hun aandeel in de steekproef bedraagt slechts 15,7% in plaats van de beoogde 30% (zie Meeus en 't Hart, 1993, p. 21).

Aangezien jongens zich, zowel percentueel als qua frequentie, veel meer schuldig maken aan delinquent gedrag dan meisjes (Rutenfrans, 1989) en uit recent onderzoek (Junger, 1990) is gebleken dat allochtone jongeren, vooral Marokkaanse, naar verhouding meer crimineel gedrag vertonen dan

Tabel 2: Probleem- en delictgedrag 'afgelopen jaar' in drie Nederlandse steekproeven, in %

	Junger-Tas 1990* 12-17 jaar	Terlouw 1992 14-17 jaar	WIL 1991 12-17 jaar
zwartrijden tram/bus	16,7	23,9	13,4
graffiti	8,5	7,1	4,8
vandalisme	9,2	20,1	17,0
winkeldiefstal	6,7	7,5	5,8
brandstichting	4,9	1,6	1,7
heling	3,9	9,6	3,6
diefstal fiets	2,8	4,2	1,6
mishandeling	2,5	3,5	1,5
inbraak	1,7	2,3	3,3
totaal	32,7	43,6	33,0

* steekproef in 1990, publikatie in 1992

autochtone, is het aannemelijk dat de ondervertegenwoordiging van deze groepen in de steekproef zal resulteren in een lager zelfgerapporteerd delinquentieniveau dan wanneer de steekproef werkelijk representatief zou zijn.

Om deze veronderstelling te toetsen, zijn vergelijkingen gemaakt tussen (een selectie van) de delictgegevens van de WIL-steekproef (1991) en van andere aselechte steekproeven, te weten een in 1990 uitgevoerd Nederlands onderzoek naar jeugddelinquentie (Junger-Tas e.a., 1992) en een in 1992 uitgevoerd internationaal self-reportonderzoek naar jeugddelinquentie (Terlouw, 1993).

Uit tabel 2 blijkt dat de verschillen in gerapporteerde delinquentie tussen de drie steekproeven niet consistent zijn. Voor winkeldiefstal, mishandeling en inbraak lopen de daderpercentages niet bijzonder sterk uiteen. Wat betreft graffiti liggen de resultaten van de steekproeven van Terlouw en Junger-Tas e.a. tamelijk dicht bijeen; de WIL-steekproef laat hier een duidelijk lager percentage daders zien. Daar staat tegenover dat de steekproef van Junger-Tas e.a. een groter percentage brandstichters bevat dan de andere twee steekproeven. Tenslotte telt de steekproef van Terlouw aanzienlijk meer helers, zwartrijders en fietsendieven dan de steekproeven van Junger-Tas e.a. en van het WIL-project.

De enigszins oudere steekproef van Terlouw vertoont verhoudingsgewijs hoge daderpercentages; dit is wellicht te verklaren uit het gegeven dat de leeftijdscategorie van 12 en 13 jaar in het algemeen nog minder geïnvolveerd is in delinquent gedrag dan de wat oudere categorie (Hirschi en Gottfredson, 1983).

De daderpercentages in de WIL-steekproef zijn niet veel lager dan die van de in 1990 ondervraagde steekproef van Junger-Tas e.a. Daarmee vergeleken maakt de WIL-steekproef zich minder schuldig aan zwartrijden, graffiti, brandstichting, fietsendiefstal en mishandeling en meer aan vandalisme en inbraak.

Het geheel overziende moet de conclusie zijn dat de WIL-steekproef niet geheel representatief is voor de in Nederland wonende 12- tot 24-jarigen: jongens, leden van etnische minderheden en zelfstandig wonenden zijn ondervertegenwoordigd. Dit betekent dat de nodige voorzichtigheid betracht moet worden bij het generaliseren van de resultaten van analyses.

Het feit dat de representativiteit van de steekproef enigszins gebrekkig is, behoeft echter geen negatieve consequenties te hebben voor de toetsing van de controletheorie van Hirschi en van de veronderstelling dat life events geen onafhankelijke invloed hebben op het al dan niet vertonen van delinquent gedrag. Deze theorie pretendeert immers een algemene strekking te bezitten, dat wil zeggen dat zij wordt geacht te gelden voor *iedereen*, ongeacht de groep of subgroep waartoe iemand behoort. Toetsing van een dergelijke theorie is daarom niet afhankelijk van de mate waarin de steekproef representatief is, maar kan, bij wijze van spreken, ook worden uitgevoerd bij uitsluitend Marokkaanse meisjes van de derde generatie immigranten of bij alleen jongens uit Staphorst.

1.3 Samenvatting

In dit hoofdstuk zijn de theoretische en methodologische achtergronden van dit onderzoek uiteengezet. De belangrijkste vraag van dit onderzoek is of onverwachte levensgebeurtenissen (life events) effect hebben op het delinquente gedrag van jongeren. Als theoretisch uitgangspunt hierbij is gekozen voor de sociale-controletheorie van Hirschi. De reden daarvoor is dat veel levensgebeurtenissen betrekking hebben op de concepten van de controletheorie. In verband daarmee wordt verondersteld dat de (eventuele) invloed van life events op delinquent gedrag plaatsvindt via het effect dat zij hebben op de sociale binding aan anderen en de samenleving als geheel. Life events worden niet geacht een onafhankelijke invloed te hebben op delinquentie.

De opzet van het onderzoek is longitudinaal. Er vinden drie metingen plaats met een tijdsinterval van steeds drie jaar. In dit rapport wordt verslag gedaan van de resultaten van de eerste meting die plaatsvond in het najaar van 1991. Die meting bestaat uit een enquête waarin wordt gevraagd naar problematisch en delinquent gedrag, achtergrondkenmerken en life events. Een deel van de vragen is schriftelijk afgenomen, een ander deel mondeling.

De steekproef bestaat uit 2918 jongeren van 12 tot en met 24 jaar. Zij is getrokken uit een al bestaand panel van huishoudens (het 'Scriptpanel') en aangevuld uit een cross-sectionele steekproef. De non-respons bedraagt 34,5%. Afgezien daarvan hebben 141 jongeren de bij hen ter invulling nagelaten vragenlijsten niet teruggestuurd. Behalve de jongeren werd één van hun ouders ondervraagd. Doordat per huishouden meer dan één jongere

kon worden ondervraagd, was het aantal ondervraagde ouders kleiner dan het aantal ondervraagde jongeren, namelijk 1798.

De verkregen steekproef is niet in alle opzichten representatief voor de Nederlandse jongerenpopulatie in dezelfde leeftijdscategorie. Ondervertegenwoordigd zijn jongens en zelfstandig wonende jongeren. Allochtone jongeren zijn zo goed als afwezig in de steekproef. Niettemin blijken in de steekproef de percentages jongeren die het afgelopen jaar verschillende typen delicten hebben gepleegd, niet bijzonder sterk af te wijken van die in vergelijkbare steekproeven, die de Nederlandse jeugdbevolking beter weerspiegelen. Bovendien is de enigszins gebrekkige representativiteit van de steekproef niet bezwaarlijk gezien het doel van het onderzoek: toetsing van de controletheorie van Hirschi en van de veronderstelling dat life events geen onafhankelijke invloed uitoefenen op het al dan niet vertonen van delinquent gedrag.

2 Socio-demografische kenmerken en delinquent gedrag

In dit hoofdstuk wordt, aan de hand van de onderzoeksgegevens, een beschrijving gegeven van het door de jongeren in de steekproef gerapporteerde delict- en probleemgedrag. Vervolgens worden deze gedragingen, voor zover gemeld over het afgelopen jaar, gerelateerd aan enige achtergrondkenmerken van de respondenten.

2.1 Niveaus van problematisch en delinquent gedrag

Tabel 3 laat zien welk percentage van de respondenten toegeeft zich schuldig te hebben gemaakt aan elk van de diverse probleem- en delictgedragingen. Hierbij onderscheiden we gedrag dat 'ooit' en dat in 'het afgelopen jaar' is vertoond. Op de 'ooitvraag' scoren de volgende gedragstypen het hoogst: spijbelen, zwartrijden, het onverzekerd of zonder rijbewijs besturen van auto, motor of brommer, vandalisme, winkeldiefstal, het dragen van een wapen en het gebruik van alcohol.

Dezelfde probleem- en delictgedragingen worden ook voor het jaar voorafgaand aan het moment van enquêteren het meest gemeld, met uitzondering van winkeldiefstal dat naar verhouding door opvallend weinig respondenten wordt gerapporteerd over het laatste jaar. Daartegenover melden, in vergelijking met 'ooit', opmerkelijk veel respondenten het afgelopen jaar wel eens iets te hebben meegenomen van het werk. In beide gevallen is mogelijk sprake van een leeftijdseffect.

De 31 probleem- en delictgedragingen zijn onderverdeeld in negen categorieën (zie bijlage 4). In het vervolg van dit rapport fungeren deze categorieën als afhankelijke variabele. De afzonderlijke items waaruit elke categorie is opgebouwd zullen, waar nodig, apart worden behandeld.

Verder wordt de combinatie van de categorieën 'vandalisme', 'vermogensdelinquentie' en 'gewelddelinquentie' aangeduid met de term 'delinquentie' of 'delictgedrag'. 'Delinquentie' gemeld over het jaar voorafgaand aan de enquête is de belangrijkste afhankelijke variabele in het onderzoek. Voor de beperking van 'delinquentie' tot gedragingen uit de bovengenoemde categorieën zijn twee redenen.

Ten eerste vormen de drie delictcategorieën een gebruikelijke sociologische indeling van delinquent gedrag; gedragingen die daarbuiten vallen en niet een betekenisvolle categorie op zichzelf kunnen vormen, zijn weggelaten: zwartrijden in het openbaar vervoer en het zonder rijbewijs of verzekering besturen van een auto, motor of bromfiets. Voor het weglaten van zwartrijden gold nog een bijkomende overweging: de gelegenheid tot

Tabel 3: Daderaantallen en -percentages voor (gecategoriseerd) probleem- en delictgedrag 'ooit' en 'afgelopen jaar' (n=2918)

delict	ooit		afgelopen jaar	
	aantal	%	aantal	%
<i>probleemgedrag</i>	948	32,5	391	13,4
spijbelen	916	31,4	375	12,9
weglopen van huis	120	4,1	33	1,1
<i>zwartrijden</i>	1096	37,6	477	16,3
zwartrijden tram/bus/metro	971	33,3	407	13,9
zwartrijden trein	511	17,5	204	7,0
<i>verkeersdelict</i>				
auto/motor/brommer bestuurd zonder rijbewijs/verzekering	1003	34,4	528	18,1
<i>vandalisme</i>	1253	42,9	396	13,6
graffiti	269	9,2	89	3,1
brandstichting	172	5,9	34	1,2
vandalisme	1176	40,3	343	11,8
<i>vermogensdelinquentie</i>	1510	51,7	659	22,6
stelen uit tel.cel/automaat	130	4,5	36	1,2
stelen uit winkel	831	28,5	138	4,7
stelen van school	382	13,1	106	3,6
stelen van thuis	577	19,8	162	5,6
stelen van het werk	282	9,7	169	5,8
stelen fiets/brommer/motor	150	5,1	57	2,0
stelen van auto	3	0,1	1	0,0
stelen van of uit auto	27	0,9	11	0,4
zakkenrollen	4	0,1	2	0,1
stelen van tas/koffer o.i.d.	6	0,2	0	0,0
inbraak	259	8,9	68	2,3
stelen van iets anders	174	6,0	44	1,5
kopen van gestolen goederen	365	12,5	127	4,4
verkopen van gestolen goederen	120	4,1	37	1,3
<i>gewelddelinquentie</i>	1006	34,5	583	20,0
een wapen bij zich gehad	723	24,8	422	14,5
bedreiging	12	0,4	5	0,2
openbaar geweld	491	16,8	245	8,4
mishandeling niet-gezinslid	154	5,3	39	1,3
mishandeling van gezinslid	11	0,4	2	0,1
verwonding met wapen	30	1,0	7	0,2
<i>softdruggebruik</i>				
gebruik softdrugs	263	9,0	175	6,0
<i>harddruggebruik</i>				
gebruik harddrugs	15	0,5	8	0,3
<i>alcoholgebruik</i>				
verboden gebruik alcohol	861	29,5	333	11,4
totaal	2354	80,7	1620	55,5

Tabel 4: Delictfrequentie en gemiddelde frequentie in het 'afgelopen jaar' (selectie daders)

categorie	aantal daders*	gem. freq.	frequentie in %				
			1-2	3-5	6-10	11-50	>50
vandalisme	270	4,6	55,2	24,1	12,2	8,1	0,4
vermogensdelicten	543	8,6	51,9	24,3	10,9	9,4	3,5
gewelddelicten	481	72,8	35,1	18,3	9,4	13,5	23,7
totaal	823	44,7	35,4	25,4	9,0	14,9	15,3
gew.del. zonder wapen	231	4,9	70,6	19,5	6,1	1,7	2,2

* Het relatief grote aantal ontbrekende antwoorden op vragen naar delictfrequentie veroorzaakt de afwijkende aantallen daders.

zwartrijden is in de vier grote steden veel groter dan elders; opname hiervan zou vertekenend kunnen werken.

Ten tweede zijn gedragingen weggelaten die geen strafbaar feit opleveren, of die in de praktijk niet vervolgd worden (gedoogd): wegllopen van huis, spijbelen en het gebruik van softdrugs, harddrugs en alcohol.

In de categorie gewelddelinquentie is het dragen van een wapen als item opgenomen. Op zichzelf hoeft dit geen strafbaar feit op te leveren. De keuze voor opname van dit item is naar onze mening gerechtvaardigd op grond van de gedachte dat jongeren die een wapen bij zich hebben een groter risico lopen betrokken te raken bij enige vorm van geweldpleging, hetzij op eigen initiatief, hetzij ter zelfverdediging.

Wanneer we ons beperken tot 'delinquentie', dan blijkt dat ruim een derde van de jongeren (37,8%) zich het afgelopen jaar aan een of meer vormen daarvan heeft schuldig gemaakt; 67,4% was daar 'ooit' bij betrokken.

Uit tabel 3 is eveneens af te leiden welk percentage van de jongeren in de steekproef betrokken is geweest bij elk van de negen probleem- en delict-categorieën (ooit en afgelopen jaar).

Jongeren die toegaven in het jaar voorafgaand aan de enquête delicten te hebben gepleegd (het gaat dan om de categorieën vandalisme, vermogens- en gewelddelinquentie), is gevraagd hoe vaak zij dat hadden gedaan. De antwoorden daarop zijn weergegeven in tabel 4. Deze frequentietabel heeft dus uitsluitend betrekking op degenen die het afgelopen jaar één of meer delicten hebben opgegeven.

De hoge gemiddelde frequentie waarmee delicten uit de drie categorieën samen worden gepleegd, vloeit primair voort uit de hoge gemiddelde frequentie waarmee gewelddelicten worden gepleegd. Deze laatste wordt weer hoofdzakelijk veroorzaakt door de zeer hoge frequentie waarmee veel respondenten een wapen bij zich dragen. Van de 351 respondenten die dat het afgelopen jaar hebben gedaan, heeft 17,7% dat tussen de 11 en 50 keer gedaan en maar liefst 31,3% vaker dan 50 keer. Als we in de categorie

Tabel 5: Delictfrequentie in het 'afgelopen jaar', in % (totale steekproef)

delictfrequentie	% respondenten
niet	68,8
1-2 keer	11,0
3-5 keer	7,9
6-10 keer	2,8
11-50 keer	4,7
>50 keer	4,8

Tabel 6: Gemiddelde frequentie in het 'afgelopen jaar' voor delicten uit de drie delictcategorieën (totale steekproef)

delictcategorie	gemiddelde frequentie
vandalisme	0,45
vermogensdelinquentie	1,66
gewelddelinquentie	12,44
gewelddelinquentie zonder 'dragen wapen'	0,40

gewelddelicten het dragen van een mes of ander wapen niet meetellen, dan vinden we 'slechts' 231 plegers van gewelddelicten in het laatste jaar, waarbij meer dan twee derde van de daders (70,6%) zich aan niet meer dan een of twee van dergelijke delicten schuldig maakten (zie tabel 4).

De frequentie waarmee de totale steekproef (dus inclusief de respondenten die geen delicten hebben gepleegd) het afgelopen jaar delicten heeft gepleegd, is weergegeven in tabellen 5 en 6.

Tabel 7 laat zien in welke mate verschillende combinaties van delictgedrag 'afgelopen jaar' voorkomen. Het blijkt dat de meerderheid van degenen die een of meer delicten hebben opgegeven (61,6%) zich daarbij heeft beperkt tot één delictcategorie. Ruim tien procent van de jongeren heeft delicten gepleegd uit elk van de drie delictcategorieën.

2.2 Geslacht

Mannen vertonen aanmerkelijk meer en ernstiger crimineel gedrag dan vrouwen. Ook uit dit onderzoek blijkt dat relatief meer jongens zich schuldig maken aan delinquent gedrag dan meisjes en dat het delinquente gedrag van jongens ernstiger is dan dat van meisjes. In tabel 8 zijn de verschillen in het delinquente en problematische gedrag van jongens en meisjes in het afgelopen jaar samengevat (zie voor een uitgebreider overzicht tabel 1 van bijlage 7).

Tabel 7: Patronen van delictgedrag 'afgelopen jaar'

categorie	aantal daders	% in totale steekproef	% in groep daders
alleen vandalisme	121	4,1	11,0
alleen vermogensdelicten	300	10,3	27,2
alleen gewelddelicten	258	8,8	23,4
vand. + verm.delicten	98	3,4	8,9
vand. + gewelddelicten	64	2,2	5,8
verm. + gewelddelicten	148	5,1	13,4
vand. + verm. + gewelddelicten	113	3,9	10,3
totaal	1102	37,8	100

Tabel 8: Probleem- en delictgedrag 'afgelopen jaar' naar geslacht, in %

categorie	mannen (n=1353)	vrouwen (n=1565)
probleemgedrag	13,7	13,1
zwartrijden	18,8	14,2
verkeersdelict	23,8	13,2
vandalisme	18,3	9,5
vermogensdelicten	28,9	17,1
gewelddelicten	32,5	9,1
softdrugs	7,5	4,7
harddrugs	0,4	0,1
alcohol	14,0	9,2
totaal	65,5	46,9

Aan alle gedragstypen samen heeft 65,5% van de jongens en 46,9% van de meisjes zich schuldig gemaakt. De sekseverschillen zijn significant voor alle delictcategorieën, met uitzondering van probleemgedrag en harddruggebruik (in het laatste geval zijn de absolute aantallen erg klein). De verschillen zijn het grootst in de wat ernstiger categorieën: vandalisme, vermogens- en, vooral, gewelddelicten.

Wanneer men de categorieën vandalisme, vermogensdelicten en gewelddelicten combineert, dan blijkt dat 50,6% van de mannen en 26,7% van de vrouwen zich het afgelopen jaar heeft schuldig gemaakt aan een of meer van de delicten uit deze categorieën.³

De verschillen in de categorie vandalisme worden voornamelijk veroorzaakt door de verschillen in de vernieling van objecten (15,9% van de

³ $\chi^2(1)=175,55; p<0,001$

Tabel 9: Patronen van delictgedrag 'afgelopen jaar', naar geslacht (selectie daders)

categorie	mannen		vrouwen	
	aantal	%	aantal	%
alleen vandalisme	56	8,2	65	15,6
alleen vermogensdelicten	142	20,8	158	37,8
alleen gewelddelicten	180	26,3	78	18,7
vand. + verm.delicten	46	6,7	52	12,4
vand. + gewelddelicten	57	8,3	7	1,7
verm. + gewelddelicten	115	16,8	33	7,9
vand. + verm. + gewelddelicten	88	12,9	25	6,0
totaal	684	100	418	100

mannen tegenover 8,2% van de vrouwen). In de categorie vermogensdelinquentie worden de verschillen vooral veroorzaakt door de items 'diefstal van werk' (7,8% van de mannen en 4,0% van de vrouwen), 'diefstal van motor, brommer of fiets' (resp. 3,5% en 0,6%) en 'verkoop van gestolen goederen' (resp. 2,7% en 0,1%). In de categorie gewelddelinquentie zijn de sekseverschillen vooral toe te schrijven aan de verschillen in 'een wapen bij zich hebben' (24,6% van de mannen en 5,7% van de vrouwen), 'openbaar geweld' (resp. 13,9% en 3,6%) en 'mishandeling van een niet-gezinslid' (resp. 2,6% en 0,3%).

De gemiddelde frequentie waarmee mannen en vrouwen het afgelopen jaar vormen van vandalisme hebben gepleegd, is respectievelijk 0,3 en 0,6 (gehele steekproef). Voor vermogensdelinquentie is dit respectievelijk 2,1 en 1,3; voor gewelddelinquentie 22,4 en 4,4. Zonder de vraag over het dragen van een wapen bedragen de gemiddelde frequenties inzake gewelddelinquentie voor mannen en vrouwen respectievelijk 0,6 en 0,2 keer.

Wat betreft het delinquentiepatroon van mannen en vrouwen, blijkt uit tabel 9 dat van de mannen die delicten plegen, 55,3% zich beperkt tot één type delict, terwijl dat bij de vrouwen 72,1% is. Ruim een derde van de vrouwen beperkt zich tot vermogensdelicten. Hoewel vrouwen nog steeds sterk ondervertegenwoordigd zijn onder de plegers van gewelddelicten, lijkt het erop dat zij een grotere verscheidenheid aan delicten plegen dan voorheen (vgl. Junger-Tas, 1983, p. 18).

2.3 Leeftijd

Uit tabel 3 blijkt dat van de 2918 respondenten 80,7% zegt ooit een of meer van de gevraagde vormen van probleem- of delictgedrag te hebben vertoond. Het percentage daders neemt toe met de leeftijd: voor de 12- tot 14-jarigen is het 66,8% en voor de 22- tot 24-jarigen 89,8%. De kans dat men ooit probleem- of delictgedrag heeft vertoond, wordt nu eenmaal gro-

Tabel 10: Probleem- en delictgedrag 'afgelopen jaar' naar leeftijd, in %

type	12-14 jaar (n=624)	15-17 jaar (n=877)	18-21 jaar (n=917)	22-24 jaar (n=500)
probleemgedrag	2,7	11,5	23,9	10,8
zwartrijden	8,3	21,9	18,1	13,4
verkeersdelict	16,0	26,8	17,2	7,0
vandalisme	19,9	19,8	8,6	3,8
vermogensdelicten	20,7	26,8	21,5	19,6
gewelddelicten	19,6	25,0	19,7	12,2
softdrugs	1,0	5,1	8,7	8,8
harddrugs	0,0	0,0	0,5	0,6
alcohol	12,2	18,0	8,3	4,6
totaal	50,5	62,5	58,6	44,0

ter naarmate men meer tijd heeft gehad om dat te doen. Hoe ouder de respondenten, des te hoger het percentage delictplegers. Daarbij komt dat de antwoorden op de 'oivitraag' met voorzichtigheid moeten worden gezien, omdat, gezien de lange periode waarnaar wordt gevraagd, namelijk het gehele voorgaande leven, de kans op onjuiste informatie relatief groot is.

Het cumulatieve effect van leeftijd is niet aanwezig en het gevaar van onjuiste informatie is minder groot wanneer men vraagt of men het betreffende gedrag 'het afgelopen jaar' heeft vertoond. Dit blijkt bij 55,5% van de respondenten het geval te zijn geweest. Wanneer men nu kijkt naar het effect van leeftijd (tabel 10), dan ziet men in de meeste categorieën een toename tussen 12 en 17 jaar, een afname tussen 18 en 21 jaar en een versterkte afname tussen 22 en 24 jaar. Uitzonderingen hierop vormen de categorieën 'probleemgedrag', waar de afname pas inzet vanaf 22 jaar, en 'soft-' en 'harddruggebruik', waar met het toenemen van de leeftijd geen afname te constateren valt.

Wanneer men de delictcategorieën vandalisme, vermogens- en gewelddelicten samen neemt, is het beeld min of meer hetzelfde: een lichte toename in de categorie 15- tot 17-jarigen (44,0%) in vergelijking met de 12- tot 14-jarigen (40,7%), een sterke afname in de categorie 18- tot 21-jarigen (34,7%) en een wat geringere afname bij de 22- tot 24-jarigen (28,8%). Deze leeftijdscurve is, in globale vorm, waargenomen in verschillende tijden en culturen en geldt zowel voor mannen als vrouwen (Gottfredson en Hirschi, 1990). De precieze vorm van de curve is echter verschillend voor verschillende typen delicten (Junger-Tas e.a., 1992).

2.4 Urbanisatie

De veronderstelling dat er een positieve relatie bestaat tussen de mate van urbanisatie en de mate van delinquentie wordt in dit onderzoek niet bevestigd. Wanneer men de gebruikte dertien categorieën van urbanisatie samen-

voegt tot zes categorieën (te weten: plattelandsgemeenten, geïndustrialiseerd platteland, forenzengemeenten, kleine steden, middelgrote steden en grote steden) zijn er geen significante verschillen in de opgegeven delinquentie over het afgelopen jaar.

Wanneer men delinquentie onderscheidt in vandalisme, vermogens- en gewelddelinquentie, dan blijkt er alleen een significante relatie te bestaan tussen urbanisatiegraad en vermogensdelinquentie: van de jongeren die wonen in forenzengemeenten geeft een groter deel (27,7%) op het afgelopen jaar vermogensdelicten te hebben gepleegd dan van de jongeren die wonen in een van de andere geografische sectoren. Van de jongeren die wonen in plattelandsgemeenten en op het geïndustrialiseerde platteland geeft een relatief klein aantal vermogensdelicten op. Dit is wellicht te verklaren uit het gegeven dat plattelandsgemeenten wat minder gelegenheid bieden voor het begaan van 'veelvoorkomende' typen vermogenscriminaliteit, zoals winkeldiefstal (relatief weinig winkels).

2.5 Sociale klasse

Sociale klasse is geoperationaliseerd aan de hand van het beroep en het opleidingsniveau van de hoofdkostwinner en van het aantal personen aan wie deze leiding geeft. Onderscheiden zijn 'hoogste klasse', 'hogere middenklasse', 'middenklasse', 'lagere middenklasse' en 'laagste klasse'. Evenmin als in veel andere self-reportonderzoeken naar delinquentie (zie voor een overzicht Bouw e.a., 1988), is hier een verband gevonden tussen sociale klasse en delinquentie.

Wanneer we vandalisme, vermogens- en gewelddelinquentie apart beschouwen, dan zien we dat sociale klasse wel significant is gerelateerd aan vandalisme⁴ en gewelddelinquentie⁵, maar niet aan vermogensdelinquentie. Vandalisme wordt relatief vaak opgegeven door jongeren uit de hoogste en de lagere middenklasse (ongeveer 16,3%) en relatief weinig die uit de middenklasse. Gewelddelinquentie wordt eveneens relatief vaak opgegeven door de lagere middenklasse (22,4%) en relatief weinig door de midden- en de laagste klasse.

2.6 Opleiding

Ongeveer een op de vijf respondenten heeft of volgt op het moment van het interview een opleiding op lager niveau (lager algemeen onderwijs of lbo; 19,3%). Verreweg de meesten volgen/hebben een opleiding op middelbaar

⁴ $\chi^2(4)=20,14$; $p < 0,001$

⁵ $\chi^2(4)=14,02$; $p < 0,01$

onderwijsniveau (mavo, mbo of havo 66,4%), terwijl 14,3% een opleiding op hoger niveau heeft of krijgt (hbo of wetenschappelijk onderwijs).

Uit verschillende onderzoeken (o.m. Junger-Tas, 1983) is een verband naar voren gekomen tussen het al dan niet opgeven van delinquent gedrag en het niveau van opleiding: van de jongeren met een laag opleidingsniveau meldde een relatief groot aantal het afgelopen jaar een of meer delicten te hebben gepleegd. Dit verband is ook in het onderhavige onderzoek gevonden. Van degenen met lager onderwijs of lager beroepsonderwijs en voortgezet onderwijs meldt een hoger percentage delinquent gedrag dan van degenen met een hogere beroeps- of een wetenschappelijke opleiding.⁶ Het negatieve verband tussen opleidingsniveau en delinquent gedrag geldt voor twee van de drie onderscheiden delictcategorieën, te weten vandalisme en gewelddelinquentie.

De negatieve relatie tussen opleidingsniveau en de drie delictcategorieën samen geldt alleen voor mannen⁷. Wanneer men controleert voor leeftijd, blijkt de relatie tussen opleidingsniveau en delinquentie als totaalmaat slechts stand te houden voor de 12- tot 14-jarigen.⁸

2.7 Gezinsvorm

Een bekende veronderstelling die kan worden ontleend aan het controleperspectief, is dat de affectieve binding aan anderen een belemmerende factor vormt voor het optreden van delinquent gedrag. In de meeste onderzoeken wordt deze veronderstelling getoetst door de relatie te onderzoeken tussen de affectieve binding van jongeren aan hun ouders en de mate waarin jongeren delinquent gedrag vertonen. Deze relatie zal worden behandeld in het volgende hoofdstuk. Hier willen wij kort ingaan op het verband tussen delinquentie en structurele factoren die zouden kunnen wijzen op gebreken in de relatie tussen ouders en kinderen, te weten echtscheiding van de ouders en de afwezigheid thuis van één of beide ouders.

Uitgaande van het controleperspectief kan men verwachten dat echtscheiding van de ouders een negatieve invloed heeft op de kwaliteit van de band tussen ouders en kinderen en zodoende delinquent gedrag in de hand kan werken. Ons onderzoek laat inderdaad een significant verband zien tussen echtscheiding van de ouders en delinquentie van de kinderen: van de jongeren wier ouders zijn gescheiden, zegt een hoger percentage (44,1%) het afgelopen jaar een of meer delicten te hebben gepleegd dan van de jongeren wier ouders niet zijn gescheiden (36,6%).⁹ Deze relatie is evenwel alleen

⁶ $\chi^2(2)=15,00$; $p < 0,001$

⁷ $\chi^2(2)=25,42$; $p < 0,001$

⁸ $\chi^2(2)=4,66$; $p < 0,05$

⁹ $\chi^2(1)=6,10$; $p < 0,05$

voor meisjes significant¹⁰; voor de respondentengroep als geheel blijkt het verband slechts significant in de groep jongeren van 18-21 jaar.¹¹

Volgens Gottfredson en Hirschi (1990, p. 103) blijkt uit de meeste onderzoeken dat kinderen die bij hun biologische ouders wonen minder delinquent gedrag vertonen dan kinderen uit één-oudergezinnen of uit gezinnen met een of twee stiefouders. Gottfredson en Hirschi verklaren het eerste uit het negatieve effect van het beperkte toezicht dat één ouder kan uitoefenen op het gedrag van kinderen. Zij schrijven dat in één-oudergezinnen de ene ouder een groot deel van de tijd moet besteden aan het economische onderhoud van het gezin en dus minder tijd en energie heeft voor de opvoeding van de kinderen. Bovendien ontbeert die ene ouder de sociale en psychologische steun van een andere volwassene. Onze gegevens bevestigen hun bevinding: van de jongeren in één-oudergezinnen heeft 47,5% het afgelopen jaar delicten gepleegd en van de jongeren in twee-oudergezinnen 38,4%.¹²

Gottfredson en Hirschi (ibid., p. 104) stellen dat het opnieuw trouwen van ouders geen afdoende oplossing is voor de bovengenoemde problemen. Stiefouders melden relatief vaak dat zij geen 'ouderlijke gevoelens' koesteren tegenover hun stiefkinderen en uit een onderzoek van Burgess (1980) blijkt dat zij naar verhouding vaak zijn betrokken bij gevallen van kindermishandeling. Anderzijds is de affectie van het kind voor de ouder, die op zichzelf bevorderlijk is voor niet-delinquentie, in het geval van stiefouder(s) geringer dan in het geval van biologische ouder(s) (Gottfredson en Hirschi, 1990, p. 104).

In dit onderzoek is aan jongeren gevraagd of zij wonen bij één of beide biologische ouder(s) en/of stiefouder(s). Een vergelijking van jongeren op grond van de verschillende ouders bij wie zij wonen, is niet goed mogelijk vanwege het geringe aantal respondenten dat alleen bij de eigen vader woont (24), bij uitsluitend één of beide stiefouders woont (7) en bij de eigen vader en een stiefmoeder woont (13). Daarom zijn drie categorieën onderscheiden: jongeren die bij beide eigen ouders wonen, die of bij hun eigen vader of hun eigen moeder wonen en zij die bij tenminste één stiefouder wonen, al dan niet in combinatie met een eigen ouder. In tabel 11 zijn deze drie gezinsvormen gerelateerd aan het vóórkomen van delinquentie in het afgelopen jaar.

Voor alle categorieën geldt dat van de jongeren die bij hun eigen ouders wonen, een geringer percentage het afgelopen jaar een of meer delicten heeft gepleegd dan van de jongeren die alleen bij hun vader of hun moeder wonen of die wonen bij tenminste één stiefouder. Voor wat betreft vandalisme is het verschil echter niet significant.

¹⁰ $\chi^2(1)=12,25$; $p<0,001$

¹¹ $\chi^2(1)=4,00$; $p<0,05$

¹² $\chi^2(1)=7,44$; $p<0,01$

Tabel 11: Delictgedrag van thuiswonende jongeren naar gezinssamenstelling, in % (n=2533)

categorie	beide eigen ouders (n=2207)	één eigen ouder (n=235)	één of twee stiefouder(s) (n=91)
vandalisme*	14,8	16,2	19,8
vermogensdelicten**	21,4	33,2	27,5
gewelddelicten***	21,0	25,1	29,7
delictgedrag****	37,8	47,7	51,6

* niet significant

** $\chi^2(2)=17,92$; $p < 0,001$

*** $\chi^2(2)=6,11$; $p < 0,05$

**** $\chi^2(2)=14,82$; $p < 0,001$

Probleemgedrag (weglopen van huis, spijbelen) komt eveneens aanzienlijk meer voor onder jongeren die wonen bij één eigen ouder met eventueel een stiefouder, dan onder degenen die beide ouders thuis vinden (respectievelijk 20,1% en 11,8%).¹³

Wanneer men de samenhang tussen delictgedrag (totaal) en gezinssamenstelling controleert voor geslacht, dan vindt men alleen een significant verband terug voor de groep vrouwen.¹⁴ Controle voor leeftijd levert slechts een significante samenhang op voor de 22- tot 24-jarigen.¹⁵ In beide gevallen heeft het wonen bij beide eigen ouders een belemmerend effect op het deviante gedrag. Het wonen bij één van beide ouders en het wonen bij tenminste één stiefouder zijn in deze opzichten ongunstiger.

2.8 Verkering

Anders dan in veel soortgelijk onderzoek kan in het onderhavige ook worden nagegaan in hoeverre de relatie met een partner het optreden van delinquent gedrag verhindert. Daartoe is ten eerste nagegaan of het hebben van vaste verkering gerelateerd is aan delinquentie. Anders dan men wellicht zou verwachten, blijkt dit niet zo te zijn. Er is geen significant verschil in delinquentie tussen jongeren die wel en die geen vaste verkering hebben. Dit geldt voor jongens en meisjes, en voor alle vier leeftijdsgroepen.

Zoals bekend, legt Hirschi (1969) er de nadruk op dat niet louter de aanwezigheid van een affectieve relatie, maar de kwaliteit van die relatie bepalend is voor de belemmerende invloed ervan op delinquent gedrag. De kwaliteit van de verkeringsrelatie kan wellicht worden afgeleid uit de fre-

¹³ $\chi^2(2)=18,17$; $p < 0,001$

¹⁴ $\chi^2(2)=17,09$; $p < 0,001$

¹⁵ $\chi^2(2)=8,95$; $p < 0,05$

Tabel 12: Delictgedrag 'afgelopen jaar' en verkeringsfrequentie, in % *

	nooit (n=823)	frequentie verkering		
		1 keer (n=610)	2-3 keer (n=682)	>3 keer (n=225)
delictgedrag	31,7	36,6	41,2	45,8

* $\chi^2(3)=22,49$; $p < 0,001$

quentie waarmee men zegt verkering te hebben gehad. De gedachte daarbij is dat die frequentie, boven een bepaalde hoeveelheid, omgekeerd evenredig zal zijn aan de kwaliteit van de relatie.

Uit tabel 12 blijkt dat van de jongeren die nooit of slechts één keer verkering hebben gehad een geringer percentage delicten heeft gepleegd in het afgelopen jaar dan van de jongeren die twee keer of vaker verkering hebben gehad. Dit geldt zowel voor jongens als voor meisjes.¹⁶ Omdat het aantal keren dat men verkering heeft gehad, waarschijnlijk samenhangt met leeftijd, en leeftijd weer met delinquentie, is het goed daarvoor te controleren.

Dan blijkt dat de positieve relatie tussen het aantal keren dat men verkering heeft gehad en delinquent gedrag niet significant is in de oudste leeftijdscategorie (22-24 jaar). In de overige leeftijdsgroepen blijft het verband overeind: van degenen die meer dan één keer verkering hebben gehad, geeft een hoger percentage delicten op dan van degenen die één keer of geen verkering hebben gehad.¹⁷ Een hoge verkeringsfrequentie wijst in de leeftijd van 12-21 jaar wellicht toch op een relatief gebrekkige gehechtheid.

2.9 Levensbeschouwing

Van de jongeren die zeggen er een levensbeschouwing op na te houden, geeft een geringer percentage (32,0%) aan betrokken te zijn geweest bij delictgedrag dan van de jongeren die aangeven geen levensbeschouwing te hebben (42,8%).¹⁸ Dit geldt voor zowel mannen als vrouwen.¹⁹ Het ver-

¹⁶ mannen: $\chi^2(3)=18,81$; $p < 0,001$

vrouwen: $\chi^2(3)=10,55$; $p < 0,05$

¹⁷ 12-14 jaar: $\chi^2(3)=12,59$, $p < 0,01$

15-17 jaar: $\chi^2(3)=19,97$, $p < 0,001$

18-21 jaar: $\chi^2(3)=12,11$, $p < 0,01$

¹⁸ $\chi^2(1)=36,19$; $p < 0,001$

¹⁹ mannen: $\chi^2(1)=16,32$; $p < 0,001$

vrouwen: $\chi^2(1)=16,24$; $p < 0,001$

Tabel 13: Probleem- en delictgedrag 'afgelopen jaar', in % *

	probleemgedrag	
	niet (n=2527)	wel (n=391)
delictgedrag	34,6	58,1

* $\chi^2(1)=79,09$; $p < 0,001$

band vinden we eveneens terug in elk van de vier leeftijdsgroepen.²⁰ Wanneer men kijkt naar de aard van de levensbeschouwing en delinquentie, dan is het opvallend dat van de nederlands hervormde jongeren slechts 24,3% opgeeft het afgelopen jaar een delict te hebben gepleegd. Van de katholieke jongeren is dit 32,5%, van de gereformeerden 34,8% en van degenen met een andere dan de genoemde levensbeschouwingen 40,2%.

De analyses inzake de delictcategorieën vandalisme, vermogens- en gewelddelinquentie laten zien dat, van de jongeren zonder levensbeschouwing, een significant hoger percentage vandalisme, vermogens- en gewelddelicten opgeeft dan van de jongeren die wel een levensbeschouwing zeggen te hebben.²¹ Van de nederlands hervormden geeft verhoudingsgewijs het kleinste aantal jongeren op het afgelopen jaar dergelijke delicten te hebben gepleegd.

De remmende invloed die de aanwezigheid van een levensbeschouwing heeft op het plegen van delinquent gedrag, kan worden verklaard door haar sociaal-integratieve functie, maar ook vanuit haar moraliserende werking.

2.10 Samenhang tussen delinquentie en probleemgedrag

De categorie 'probleemgedrag' omvat twee gedragstypen, welke men beide als indicatie zou kunnen beschouwen voor de mate van binding aan de samenleving: weglomen van huis en spijbelen. De eerste gedragstype wijst op een slechte band met het ouderlijk huis en de tweede op een slechte band met school. Geheel in overeenstemming met de controletheorie is in veel onderzoek dan ook een relatie gevonden tussen deze beide gedragingen enerzijds en delinquent gedrag anderzijds (o.m. Junger-Tas, 1983 en Junger-Tas e.a., 1992).

²⁰ 12-14 jaar: $\chi^2(1)=6,30$; $p < 0,05$

15-17 jaar: $\chi^2(1)=8,15$; $p < 0,01$

18-21 jaar: $\chi^2(1)=20,50$; $p < 0,001$

22-24 jaar: $\chi^2(1)=8,92$; $p < 0,01$

²¹ vandalisme: $\chi^2(1)=4,89$; $p < 0,05$

vermogensdelicten: $\chi^2(1)=31,51$; $p < 0,001$

gewelddelicten: $\chi^2(1)=22,05$; $p < 0,001$

In tabel 13 (op pagina 31) zien wij dat ook in het onderhavige onderzoek een significante positieve relatie wordt gevonden tussen probleemgedrag en delinquent gedrag. Van de respondenten die het afgelopen jaar zijn wegge- lopen van huis en/of hebben gespijbeld, heeft een aanzienlijk hoger per- centage het afgelopen jaar delicten gepleegd dan van hen die deze gedragingen niet hebben vertoond. Deze relatie is significant voor mannen en vrouwen²² en binnen elke leeftijdscategorie.²³

2.11 Samenvatting

In dit hoofdstuk is verslag gedaan van het delinquente en problematische gedrag van Nederlandse jongeren, voor zover de steekproef die represen- teert. De gegevens hebben betrekking op de mate waarin de ondervraagden ooit dergelijk gedrag vertoonden en de mate waarin zij dat het afgelopen jaar deden. Verder werden gegevens gepresenteerd inzake de frequentie en het patroon van het delinquente gedrag in het jaar voorafgaande aan het moment van enquêteren.

Daarnaast is de informatie betreffende delictgedrag (vandalisme, ver- mogens- en gewelddelinquentie) gerelateerd aan een aantal achtergrond- kenmerken. Daaruit bleek dat de volgende achtergrondfactoren samen- hangen met delinquentie: geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, het al dan niet gescheiden zijn van de ouders, gezinssamenstelling (twee eigen ouders, één eigen ouder, een of twee stiefouders), verkeringsfrequentie, het al dan niet hebben van een levensbeschouwing en probleemgedrag. Urbanisatie- graad en sociale klasse zijn niet gerelateerd aan de totaalmaat van delin- quentie in het afgelopen jaar.

In de volgende twee hoofdstukken wordt nagegaan in hoeverre deze achtergrondfactoren, in aanwezigheid van de sociale-controlefactoren en van life events, van invloed zijn op de betrokkenheid bij delinquent gedrag in het jaar voorafgaande aan het interview.

²² mannen: $\chi^2(1)=34,08$; $p<0,001$

vrouwen: $\chi^2(1)=48,78$; $p<0,001$

²³ 12-14 jaar: $\chi^2(1)=9,26$; $p<0,01$

15-17 jaar: $\chi^2(1)=25,18$; $p<0,001$

18-21 jaar: $\chi^2(1)=49,09$; $p<0,001$

22-24 jaar: $\chi^2(1)=13,27$; $p<0,001$

3 De sociale-controletheorie

Dit hoofdstuk is gewijd aan de toetsing van de sociale-controletheorie van Hirschi (1969). Eerdere toetsingen van die theorie zijn in Nederland uitgevoerd door onder meer Junger-Tas (1983) en Junger (1990). In de sociale-controletheorie van Hirschi wordt verondersteld dat de inherente neiging van mensen tot antisociaal gedrag wordt verhinderd tot uitdrukking te komen door de binding die men heeft aan de samenleving. Die binding bestaat uit vier elementen: attachment, commitment, involvement en beliefs. Hieronder zal de inhoud van deze concepten en de operationalisatie ervan in dit onderzoek kort worden uiteengezet.

3.1 Operationalisatie van de sociale-controleconcepten

3.1.1 Attachment

Attachment verwijst naar de affectieve gehechtheid van iemand aan anderen. Het niveau van gehechtheid wordt gemeten via vragen omtrent:

- de kwaliteit van het gezinsklimaat;
- de band met de ouders;
- de kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in).

Voor gezinsklimaat is gebruikgemaakt van zes vragen die daarop betrekking hebben (zie bijlage 5). Principale componenten-analyse wijst uit dat vijf van deze zes vragen op twee dimensies te schalen zijn. De twee schalen zijn niet gecorreleerd en verklaren samen 75% van de variantie in de zes vragen inzake gezinsklimaat. De eerste schaal benoemen we als 'gezins-integratie'.²⁴ Een hoge score op deze schaal duidt op een zwakke integratie. De schaal is opgebouwd uit de volgende items.

1. In ons gezin gaat iedereen zijn eigen gang.
2. In ons gezin besluit ieder voor zich datgene wat hem/haar het beste uitkomt.
3. In ons gezin moet iedereen zelf maar bepalen wat hij/zij wil doen of laten.

De tweede schaal is benoemd als 'gezinsklimaat'²⁵ en bestaat uit twee items.

4. Wij zoeken de gezelligheid bij voorkeur in het gezin.
5. Als ik uitga, weten mijn ouders waar ik heen ga.

²⁴ factorlading $\geq 0,84$; betrouwbaarheid=0,81

²⁵ factorlading $\geq 0,87$; betrouwbaarheid=0,71

Om het begrip 'band met de ouders' te meten, zijn de volgende twee vragen gebruikt.²⁶

1. Ik kan ontzettend goed met mijn ouders praten.
2. Mijn ouders reken ik tot mijn beste vrienden.

Ter meting van de gehechtheid van de respondent aan zijn of haar beste vriend(in), zijn de hieronder weergegeven vragen gebruikt.²⁷ Deze vragen vormen één schaal die 64,3% van de variantie in de vragenreeks verklaart.²⁸

1. Door mijn beste vriend(in) voel ik mij zeker van mezelf.
2. Mijn beste vriend(in) geeft mij zekerheid in het leven.
3. Door mijn beste vriend(in) heb ik zelfvertrouwen
4. Mijn beste vriend(in) geeft mij zekerheid voor de toekomst.
5. Ik kan door mijn relatie met mijn beste vriend(in) de toekomst optimistisch tegemoet zien.
6. Ik weet zeker dat ik de goede persoon als beste vriend(in) heb uitgekozen. (Voor 15- tot 24-jarigen: Ik weet zeker dat hij/zij voor mij de beste vriend(in) is.)

3.1.2 Commitment

Commitment verwijst naar de mate waarin iemand, door de investeringen die hij/zij heeft gedaan in de samenleving, bijvoorbeeld door onderwijs te volgen of een beroep uit te oefenen, is betrokken bij die samenleving. De aanwezigheid van commitment wordt gemeten door te vragen naar:

- scholingsethos;
- de band met school, studie of werk;
- de tevredenheid met school, studie of werk.

Voor scholingsethos zijn vragen gebruikt die betrekking hebben op het belang dat men hecht aan leren/studeren, huiswerk maken, een goed rapport en dergelijke.²⁹ Factoranalyse wijst uit dat deze vragen op twee dimensies te schalen zijn. Deze verklaren 48,7% van de variantie in de vragen.

²⁶ De items ter meting van 'band met de ouders' zijn afkomstig uit de schaal 'oudercentrisme', ontworpen door Van Wel (1993). Zie het 'Schalenboek WIL-project' (1993).

²⁷ De items ter meting van 'gehechtheid aan beste vriend(in)' zijn voor de subgroepen van 12-14 en 15-24 jaar enigszins verschillend geformuleerd. Deze vragen zijn afkomstig uit de schaal 'identiteit-relaties-binding', welke op haar beurt een subschaal is van de 'Utrecht-Groningen Identity Development Scale' (U-Gids), ontworpen door Meeus (1993). De subschaal identiteit-relaties-binding meet de mate waarin een jongere zelfvertrouwen en vertrouwen in de toekomst ontleent aan de kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in). De schaal is een goede operationalisatie van attachment, omdat zij het resultaat meet van de hechting (zelfvertrouwen) aan de beste vriend(in).

²⁸ factorlading $\geq 0,65$; betrouwbaarheid = 0,89

²⁹ De items ter meting van scholingsethos zijn afkomstig uit de prestatie-motivatieschaal ten behoeve van school van De Goede (De Goede en Hustinx, 1993).

De eerste schaal (benoemd als 'scholingsethos-opvattingen') bestaat uit zes items die alle betrekking hebben op de opvattingen over het belang van school.³⁰

1. Om het ver te brengen in de maatschappij moet je vooral goed leren op school/hard studeren.
2. Om later iets te bereiken moet je veel leren op school/hard studeren.
3. Op school/de hoge school/universiteit moet je vooral ijverig zijn en je best doen.
4. Het leren van serieuze vakken, zoals taal en wiskunde, vind ik voor mijn toekomst belangrijker dan creatieve vakken, zoals tekenen en handenarbeid. (Aan studenten werd een soortgelijke vraag gesteld: Het is belangrijk om tijdens de studieperiode zo weinig mogelijk tijd te besteden aan andere activiteiten dan aan je studie zelf.)
5. Eer behalen door een goed rapport is iets dat ik heel belangrijk vind. (Voor studenten: Eer behalen door een goed cijfer voor tentamen, opdracht of paper/scriptie) is iets dat ik heel belangrijk vind.)

De tweede schaal ('scholingsethos-inzet') bestaat uit vragen inzake de feitelijke inzet die men aan de dag legt in verband met school.³¹

6. Hard leren/studeren doe ik graag.
7. Huiswerk maken/thuis studeren vind ik erg onplezierig.
8. Als ik aan het leren/studeren ben, denk ik vaak aan andere dingen.
9. Als ik huiswerk op heb gekregen, dan probeer ik het zo goed mogelijk te maken. (Voor studenten: Als ik opdrachten of een werkstuk moet maken, dan probeer ik het zo goed mogelijk te maken.)
10. Bij het leren/studeren stel ik hoge eisen aan mezelf.

De sterkte van de band met school, studie of werk wordt afgemeten aan de antwoorden op de navolgende vragen.³² Deze vragen verklaren tezamen 56,4% van de variantie in de vragenset.³³

— De school waarop ik zit/mijn opleiding/studie/werk/baan:

1. Geeft me zekerheid in het leven.
2. Geeft me zekerheid voor de toekomst.
3. Geeft me zelfvertrouwen.
4. Ik kan daardoor de toekomst optimistisch tegemoet zien.
5. Daardoor voel ik mij zeker van mijzelf.
6. Ik weet zeker dat het goed is dat ik daarvoor heb gekozen.

³⁰ factorlading $\geq 0,49$; betrouwbaarheid=0,68

³¹ factorlading $\geq 0,60$; betrouwbaarheid=0,70

³² De items ter meting van 'band met school/studie/werk' zijn afkomstig uit de subschalen identiteit-school-binding van Meeus (1993).

³³ factorlading $\geq 0,61$; betrouwbaarheid=0,84

De mate van tevredenheid met school, studie of werk is gemeten aan de hand van de score op één vraag. De formulering van de vraagstelling varieert enigszins, afhankelijk van de situatie van de respondent:

- Ben je tevreden met het type school waar je nu op zit, of zou je liever op een ander type school zitten?
- Ben je tevreden met het type opleiding dat je nu volgt, of zou je liever een andere opleiding volgen?
- Ben je tevreden met het soort werk dat je nu doet, of zou je liever ander werk doen?

3.1.3 *Involvement*

Involvement verwijst naar de mate waarin iemand zich bezighoudt met 'conventionele' activiteiten, zoals sportbeoefening, huiswerk maken enzovoort.

Het concept is 'negatief' gemeten, namelijk aan de hand van de antwoorden op zeven vragen die betrekking hebben op de mate van geïnvolvement in niet-conventionele activiteiten. Wij hebben geprobeerd deze vragen te reduceren tot een aantal onderliggende dimensies. Tussen de verschillende variabelen als totaal bleek echter weinig verband te bestaan.

Besloten werd om de mate van involvement te bepalen aan de hand van de antwoorden op de volgende drie vragen.

1. Hoeveel avonden per week breng je buitenshuis door?

De veronderstelling is dat het aantal buitenshuis doorgebrachte avonden indicatief is voor de mate van niet-conventionele betrokkenheid: hoe groter dat aantal, hoe geringer de conventionaliteit.

2. Als je 's avonds weggaat, waar ga je dan meestal naar toe?

De antwoordcategorieën zijn gedichotomiseerd in 'conventioneel', bijvoorbeeld bezoek aan familie, bioscoop en theater, en 'onconventioneel', bijvoorbeeld verblijf in koffieshops en/of stationshallen.

3. Als je uitgaat, ga je dan meestal alleen, met één vriend of vriendin, met twee of drie, of met nog meer vrienden of vriendinnen?

Ook hier wordt verondersteld dat hoe groter het aantal uitgaansvrienden, hoe geringer de mate van conventionele betrokkenheid.

3.1.4 *Beliefs*

Het concept beliefs verwijst naar de mate waarin iemand de morele geldigheid van de heersende maatschappelijke normen onderschrijft, in het bijzonder de strafrechtelijke.

Een en ander wordt bepaald aan de hand van achttien vragen naar de opvattingen die de respondenten eropna houden wat betreft het vertonen van bepaalde delinquente gedragingen (zie bijlage 6). Met behulp van verschillende analyses zijn deze items gereduceerd tot drie schalen die

Tabel 14: Delictgedrag 'afgelopen jaar' naar gezinsintegratie, in % *

	zwak (n=296)	gezinsintegratie gemiddeld (n=1511)	sterk (n=220)
delictgedrag	44,3	38,3	31,8

* $\chi^2(2)=8,31$; $p < 0,05$

Tabel 15: Delictgedrag 'afgelopen jaar' en gezinsklimaat, in % *

	slecht (n=665)	gezinsklimaat gemiddeld (n=671)	goed (n=691)
delictgedrag	45,6	37,3	32,3

* $\chi^2(2)=25,78$; $p < 0,001$

de opvattingen van de respondenten weerspiegelen inzake respectievelijk geweld tegen personen, vandalisme en heling. De concepten verklaren samen 79,7% van de variantie in de vragenreeks.³⁴

3.2 Attachment en delinquentie

De eerste indicator voor attachment is 'gezinsintegratie'. De verkregen factorscores zijn ingedeeld in drie klassen: zwak, gemiddeld en sterk. Volgens is deze indicator gerelateerd aan betrokkenheid bij delictgedrag 'afgelopen jaar'. De resultaten staan in tabel 14.

Gezinsintegratie blijkt inderdaad negatief gerelateerd te zijn aan delinquent gedrag: hoe sterker die integratie, des te geringer de delinquentie. Wanneer afzonderlijk wordt gecontroleerd voor geslacht en leeftijd blijkt dat deze relatie tussen gezinsintegratie en delinquentie alleen geldt voor mannen.³⁵ Binnen de onderscheiden leeftijdsgroepen (12-14, 15-17, 18-21 en 22-24 jaar) treffen we geen significante samenhangen aan.

Een tweede aanwijzing voor de mate van attachment is 'gezinsklimaat'. Ook deze indicator is negatief gerelateerd aan het melden van een of meer delicten in het afgelopen jaar (tabel 15): hoe beter het gezinsklimaat, des te

³⁴ Factorlading voor de drie schalen $\geq 0,67$; betrouwbaarheid respectievelijk 0,96, 0,88 en 0,91. Vijf vragen werden uitgesloten van de analyse. Drie daarvan hadden betrekking op diefstal (vragen 11, 12 en 13), één op het verkopen van drugs (vraag 8) en één op zwartrijden (vraag 17).

³⁵ $\chi^2(2)=6,42$; $p < 0,05$

Tabel 16: Delictgedrag 'afgelopen jaar' en affectieve band met ouders, in % *

	affectieve band met ouders		
	zwak (n=423)	gemiddeld (n=903)	sterk (n=1030)
delictgedrag	41,4	38,9	33,8

* $\chi^2(2)=9,37$; $p < 0,01$

geringer de delinquentie. De relatie is significant onder zowel mannen als vrouwen en bij alle leeftijdsgroepen, behalve de 22- tot 24-jarigen.³⁶

De derde maat voor attachment is de affectieve band met de ouders. Ook deze blijkt negatief te zijn gerelateerd aan delinquent gedrag in het afgelopen jaar (zie tabel 16): hoe sterker die band, des te geringer de delinquentie. Deze relatie is significant voor vrouwen, maar niet voor mannen.³⁷ Binnen de verschillende leeftijdscategorieën is er geen significant verband tussen delictgedrag en de kwaliteit van de affectieve band met de ouders.

De vierde indicator die is gebruikt voor de mate van attachment, de kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in), is de enige die geen betrekking heeft op het ouderlijk gezin. Deze blijkt niet significant gerelateerd te zijn aan het melden van delinquentie in het afgelopen jaar.

Interessant is nog dat het percentage jongens dat een slechte relatie heeft met de beste vriend(in) veel hoger is (40,4%) dan het percentage meisjes (23,2%). Dit is in overeenstemming met eerdere onderzoeksbevindingen waaruit blijkt dat jongens en mannen minder en kwalitatief slechtere vriendschappen onderhouden dan meisjes en vrouwen (zie Rutenfrans, 1989, pp. 268-269).

De globale conclusie luidt dat een kwalitatief goede relatie met het ouderlijk gezin, tot uiting komend in een sterke gezinsintegratie, een goed gezinsklimaat en een goede affectieve band met de ouders, belemmerend werkt op het vertonen van delictgedrag. Deze relatie is eenduidig, dat wil zeggen dat een relatieve verbetering van de gezinsfactoren gepaard gaat met afnemend delinquent gedrag.

Wanneer we rekening houden met geslacht en leeftijd, dan blijkt dat alleen gezinsklimaat voor vrijwel alle subgroepen significant gerelateerd is aan delictgedrag. Wat betreft de indicatoren 'gezinsintegratie' en 'band met

³⁶ mannen: $\chi^2(2)=15,18$; $p < 0,001$
 vrouwen: $\chi^2(2)=7,97$; $p < 0,05$
 12-14 jaar: $\chi^2(2)=11,45$; $p < 0,01$
 15-17 jaar: $\chi^2(2)=8,57$; $p < 0,05$
 18-21 jaar: $\chi^2(2)=10,55$; $p < 0,01$

³⁷ $\chi^2(2)=9,70$; $p < 0,01$

Tabel 17: Delictgedrag 'afgelopen jaar' en inzet op school, in % *

	laag (n=290)	inzet op school gemiddeld (n=1353)	hoog (n=268)
delictgedrag	57,9	39,5	23,5

* $\chi^2(2)=69,29$; $p < 0,001$

de ouders' vinden we slechts samenhangen terug bij respectievelijk mannen en vrouwen.

De kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in) is niet van belang wat betreft het plegen van delinquent gedrag. Blijkbaar is de relatie met vrienden van een heel andere orde dan die met de ouders en werkt zij, in tegenstelling tot de laatste, niet belemmerend op delinquent gedrag.

3.3 Commitment en delinquentie

De eerste indicator voor commitment wordt gevormd door de twee dimensies van scholingsethos, die respectievelijk betrekking hebben op de opvattingen die men heeft over de waarde van schoolprestaties en op de feitelijke inzet op school.

De opvattingen betreffende het belang van onderwijs blijken niet gerelateerd aan delinquentie, ook niet wanneer wordt gecontroleerd voor sekse en leeftijd.

De inzet op school daarentegen, waarin wordt gevraagd naar het feitelijke gedrag met betrekking tot school, is sterk en eenduidig gerelateerd aan delinquentie (tabel 17). Bij controle voor sekse en leeftijd, blijkt de relatie alleen voor de leeftijden 18-21 en 22-24 jaar niet significant.³⁸

De tweede indicator voor commitment, de band met school, studie of werk, is significant en negatief gerelateerd aan delictgedrag in het afgelopen jaar³⁹. Na controle voor sekse en leeftijd, blijkt dat de relatie eigenlijk alleen significant is voor mannen en voor jongeren van 15-17 jaar.⁴⁰

De derde indicator voor commitment wordt gevormd door de tevredenheid met school, studie of werk. Deze vraag is niet gesteld aan de 12- tot 14-jarigen. De tevredenheid met het werk blijkt negatief gerelateerd te zijn

³⁸ mannen: $\chi^2(2)=30,72$; $p < 0,001$
vrouwen: $\chi^2(2)=25,09$; $p < 0,001$
12-14 jaar: $\chi^2(2)=45,42$; $p < 0,001$
15-17 jaar: $\chi^2(2)=34,29$; $p < 0,001$

³⁹ $\chi^2(2)=16,25$; $p < 0,001$

⁴⁰ mannen: $\chi^2(2)=18,43$; $p < 0,001$
15-17 jaar: $\chi^2(2)=6,40$; $p < 0,05$

aan het melden van delinquentie in het afgelopen jaar. Na controle voor geslacht en leeftijd blijkt deze relatie alleen significant te zijn voor vrouwen.⁴¹ De tevredenheid van respondenten met schooltype of opleiding houdt negatief verband met het opgeven van delinquentie (selectie jongeren in opleiding). Dit verband blijkt bij nader inzien voornamelijk te gelden voor jongeren in de leeftijd van 15-17 jaar.⁴²

Alles bijeen genomen, vertonen de volgende drie indicatoren voor commitment een significante samenhang met delinquent gedrag in het afgelopen jaar: de feitelijke inzet op school, de band met school/studie/werk, en de tevredenheid met school/studie/werk. Enigszins problematisch is, dat verschillende indicatoren slechts betrekking hebben op (een of meer) subgroepen van respondenten, zoals schoolgaanden, studenten, werkenden, danwel respondenten die noch werken, noch een vorm van onderwijs volgen.

3.4 Involvement en delinquentie

Voor involvement zijn drie vragen gebruikt over de mate van betrokkenheid in niet-conventionele activiteiten. Deze vragen hebben betrekking op het aantal avonden dat men per week uitgaat, het aantal vrienden waarmee men uitgaat en de uitgaansbestemming. De veronderstelling luidt dat van de jongeren die, gemeten aan hun antwoorden op deze vragen, een hoge mate van niet-conventionele betrokkenheid aan de dag leggen (dat wil zeggen vaak uitgaan met veel vrienden naar niet-conventionele gelegenheden), een hoger percentage meldt het afgelopen jaar een of meer delicten te hebben gepleegd.

De uitkomsten van de analyse bevestigen onze assumptie. Tabel 18 laat zien dat van de respondenten die relatief veel avonden per week buitenshuis doorbrengen een hoger percentage het afgelopen jaar delicten heeft gepleegd. Naarmate het aantal avonden toeneemt, neemt ook het percentage delinquentie toe. Van de respondenten die geen of één à twee avonden buitenshuis doorbrengen, meldt een derde het afgelopen jaar een of meer delicten te hebben gepleegd. Van hen die zes of zeven avonden buitenshuis doorbrengen, meldt meer dan de helft delinquent gedrag. Bij controle voor geslacht en leeftijd blijkt de relatie significant voor alle leeftijdsgroepen en tevens voor mannen en vrouwen afzonderlijk.⁴³

⁴¹ $\chi^2(1)=4,27$; $p < 0,05$

⁴² $\chi^2(2)=7,20$; $p < 0,01$

⁴³ mannen: $\chi^2(2)=35,61$; $p < 0,001$
 vrouwen: $\chi^2(2)=16,47$; $p < 0,05$
 12-14 jaar: $\chi^2(2)=25,12$; $p < 0,001$
 15-17 jaar: $\chi^2(2)=35,18$; $p < 0,001$
 18-21 jaar: $\chi^2(2)=31,59$; $p < 0,001$
 22-24 jaar: $\chi^2(2)=18,04$; $p < 0,05$

Tabel 18: Delictgedrag 'afgelopen jaar' en aantal avonden buitenshuis doorgebracht per week, in % *

	aantal avonden buitenshuis							
	0 (n=380)	1 (470)	2 (623)	3 (592)	4 (414)	5 (214)	6 (118)	7 (102)
delictgedrag	31,8	32,1	33,9	36,8	43,2	42,5	56,8	60,8

* $\chi^2(7)=64,76$; $p<0,001$

Tabel 19: Delictgedrag 'afgelopen jaar' en aantal vrienden waarmee men uitgaat, in % *

	aantal vrienden waarmee men uitgaat			
	0 (n=268)	1 (n=782)	2-3 (n=655)	>3 (n=925)
delictgedrag	34,0	34,0	37,6	44,2

* $\chi^2(7)=22,00$; $p<0,001$

Tabel 20: Delictgedrag 'afgelopen jaar' en uitgaansbestemming, in % *

	uitgaansbestemming	
	conventioneel (n=2011)	niet-conventioneel (n=752)
delictgedrag	34,9	46,0

* $\chi^2(1)=28,93$; $p<0,001$

Uit tabel 19 blijkt dat het aantal vrienden waarmee men uitgaat, positief gerelateerd is aan delinquent gedrag in het afgelopen jaar. Vergelijkbare resultaten vinden we voor mannen en voor de groep respondenten van 12-17 jaar.⁴⁴

Verder laat tabel 20 zien dat de aard van de uitgaansbestemming gerelateerd is aan delinquentie in het afgelopen jaar. Van de respondenten met een niet-conventionele uitgaansbestemming geeft een significant hoger percentage op het afgelopen jaar een of meer delicten te hebben gepleegd dan van de respondenten met een conventionele uitgaansbestemming. Wanneer

⁴⁴ mannen: $\chi^2(2)=24,86$; $p<0,001$
 12-14 jaar: $\chi^2(2)=15,42$; $p<0,01$
 15-17 jaar: $\chi^2(2)=12,12$; $p<0,01$

Tabel 21: Delictgedrag 'afgelopen jaar' en opvattingen over drie typen delinquent gedrag, in %

delictgedrag	opvatting over geweld tegen personen*	
	goedkeurend/onverschillig (n=915)	afkeurend (n=2003)
	43,1	35,3
delictgedrag	heling**	
	goedkeurend/onverschillig (n=2077)	afkeurend (n=841)
	42,0	27,2
delictgedrag	vandalisme***	
	goedkeurend/onverschillig (n=2147)	afkeurend (n=771)
	41,4	27,8

* $\chi^2(1)=15,90$; $p < 0,001$

** $\chi^2(1)=55,81$; $p < 0,001$

*** $\chi^2(1)=44,67$; $p < 0,001$

we dit verband nader analyseren, blijkt het te gelden voor mannen en vrouwen en voor jongeren in de leeftijd van 12-17 jaar.⁴⁵

Resumerend blijken alle indicatoren voor involvement significant verband te houden met betrokkenheid bij delictgedrag. Een sterker niveau van attachment betekent steeds een lager daderpercentage.

3.5 Beliefs en delinquentie

Voor de vierde controlefactor, beliefs, zijn drie schalen geconstrueerd die de opvattingen meten over respectievelijk geweld tegen personen, vandalisme en heling. De veronderstelling is dat van de jongeren die geweld, vandalisme en heling afkeuren, een geringer percentage delicten opgeeft dan van de jongeren die dit goedkeuren of die het onverschillig laat.

Uit de gegevens blijkt dat deze veronderstelling juist is. Er bestaat een sterke negatieve relatie tussen het afkeuren van geweld, vandalisme en heling enerzijds en het melden van delinquentie anderzijds (tabel 21).

⁴⁵ mannen: $\chi^2(2)=17,45$; $p < 0,001$

vrouwen: $\chi^2(2)=6,75$; $p < 0,01$

12-14 jaar: $\chi^2(2)=16,84$; $p < 0,001$

15-17 jaar: $\chi^2(2)=10,27$; $p < 0,01$

De negatieve relatie tussen afkeurende opvattingen over verschillende vormen van delinquent gedrag en het vertonen van delinquent gedrag vinden we globaal ook terug voor mannen en vrouwen apart. Wat de verschillende leeftijdsgroepen aangaat zien we dat inzake opvattingen over vandalisme, deze geen verband houden met het vertonen van delictgedrag voor de jongste en oudste respondentgroepen. Verder blijkt dat alleen bij 22- tot 24-jarigen opvattingen over geweld tegen personen significant samenhangen met het opgeven van betrokkenheid bij delinquent gedrag in het afgelopen jaar. De beoordeling van heling hangt bij iedere leeftijdscategorie (negatief) samen met delictgedrag (zie tabel 2 van bijlage 7).

Wat betreft de opvattingen over de toelaatbaarheid van geweld, doen zich twee problemen voor. Ten eerste bevat deze schaal drie vragen die betrekking hebben op het plegen van geweld tegen 'een bekende'. Naar alle waarschijnlijkheid worden deze vormen van geweld ook afgewezen door jongeren die zich zelf wel eens schuldig maken aan delinquent gedrag, zodat deze vragen geen discriminerende werking zullen hebben. Ten tweede is gebleken dat acht respondenten de betreffende vragen 'lacherig' hebben beantwoord. Hoewel zijzelf geen delicten opgeven over het afgelopen jaar, melden zij alle gewelddadige gedragingen goed te keuren.

Geconcludeerd kan worden dat de toegeeflijkheid ten opzichte van delinquentie sterk samenhangt met het vertonen van delinquent gedrag. Deze samenhang kan op verschillende manieren worden geïnterpreteerd. Het is mogelijk dat, zoals in de controletheorie wordt verondersteld, afkeurende opvattingen over delinquentie het optreden van delinquent gedrag verhinderen. In dat geval wordt aangenomen dat het primaat ligt bij de opvattingen en niet bij het gedrag. Het is echter evengoed mogelijk dat goedkeurende opvattingen over delinquentie fungeren als rationalisatie van delinquent gedrag, wanneer zij voorafgaan aan dat gedrag, of als neutralisatie, wanneer zij volgen op het gedrag. In beide gevallen ligt het primaat bij het gedrag. In het kader van dit onderzoek kunnen deze interpretaties niet worden getoetst.

Hoe het ook zij, het verband tussen opvattingen over delinquentie enerzijds en delinquent gedrag anderzijds is wel erg voor de hand liggend. Gevreesd moet worden dat 'opvattingen' en 'gedrag' zozeer in elkaars verlengde liggen, dat de relatie tussen beide een sterk tautologisch karakter heeft.

3.6 Samenvatting

In dit hoofdstuk is de sociale-controletheorie van Hirschi kort uiteengezet en zijn de vier concepten ervan geoperationaliseerd. Attachment, dat wil zeggen de affectieve gehechtheid aan anderen, is gemeten aan de hand van gezinsklimaat, gezinsintegratie, band met de ouders en kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in). Van deze vier maten blijken alleen de eerste

drie gerelateerd te zijn aan delinquent gedrag in het afgelopen jaar: naarmate de gezinsintegratie, het gezinsklimaat en de band met de ouders beter zijn, wordt minder delinquent gedrag over het afgelopen jaar gemeld.

Commitment, de betrokkenheid bij de samenleving, is gemeten aan de hand van de opvattingen over het belang van onderwijs, de feitelijke inzet in het onderwijs dat men volgt, de band en de tevredenheid met school, studie of werk. Van deze indicatoren blijken de opvattingen over het belang van onderwijs niet samen te hangen met het rapporteren van delictgedrag. Voor de overige indicatoren zien we dat naarmate de inzet op school, en de band en tevredenheid met school/studie/werk toenemen, het percentage daders afneemt.

Involvement, de betrokkenheid bij conventionele activiteiten, is 'negatief' gemeten, namelijk aan de hand van de betrokkenheid bij niet-conventionele activiteiten, te weten het aantal avonden dat men wekelijks buitenshuis doorbrengt, de uitgaansgelegenheid (conventioneel of onconventioneel) en de omvang van het gezelschap waarmee men gewoonlijk uitgaat (het aantal personen). Alle drie indicatoren zijn gerelateerd aan delinquent gedrag in het afgelopen jaar: degenen die weinig avonden buitenshuis doorbrengen, conventionele uitgaansgelegenheden bezoeken en met minder vrienden uitgaan, melden minder delinquent gedrag dan hun tegenhangers.

Beliefs, de mate waarin men de maatschappelijke, in het bijzonder de strafrechtelijke normen onderschrijft, is gemeten aan de hand van de opvattingen die men heeft over de toelaatbaarheid van geweld tegen personen, vandalisme en heling. Ook deze drie indicatoren zijn gerelateerd aan delinquent gedrag in het afgelopen jaar: respondenten die genoemde delinquentie gedragingen afkeuren, melden minder delinquentie over het afgelopen jaar dan respondenten die deze goedkeuren of er onverschillig tegenover staan. Gevreesd wordt dat de relatie tussen opvattingen over delinquent gedrag en het plegen van delinquent gedrag een sterk tautologisch karakter draagt.

4 Sociale-controletheorie en life events als voorspellers van delinquent gedrag

In hoofdstuk 3 hebben wij gezien dat de vier concepten van de controletheorie in het algemeen goed samenhangen met het vertonen van delinquent gedrag in het afgelopen jaar. Hier zal worden nagegaan of de sociale-controletheorie *als geheel*, die de pretentie heeft een verklaring te leveren voor betrokkenheid bij delinquent gedrag, dat gedrag goed kan voorspellen. Als te prediceren gedrag dient het al dan niet vertoond hebben van (diverse vormen van) delinquent gedrag in het jaar voorafgaande aan het moment van interviewen. Delictfrequentie en/of patronen van delictgedrag blijven hier dus buiten beschouwing. Voor de analyse maken wij gebruik van logistische-regressietechnieken.⁴⁶ Daarmee kunnen wij nagaan welke indicatoren in ons theoretisch model een eigen, onafhankelijke, significante predictieve waarde hebben, en welke niet.⁴⁷

In deze analyse worden, naast de in hoofdstuk 3 behandelde controlefactoren, ook de achtergrondkenmerken meegenomen waarvan de samenhang met delinquent gedrag in hoofdstuk 2 aan de orde is gekomen. Besloten is om *alle* daar behandelde achtergrondfactoren in de regressie te betrekken, ook die waarvan niet is gebleken dat zij, op zichzelf genomen, significant gerelateerd zijn aan delinquentie. Het is immers mogelijk dat zulke factoren in samenhang met of in aanwezigheid van andere onafhankelijke variabelen wél significant zijn gerelateerd aan delinquent gedrag.

De categorie 'probleemgedrag', die sterk bleek samen te hangen met delinquent gedrag, is desondanks niet meegenomen in de regressie-analyse. De reden hiervoor is dat wij veronderstellen dat probleemgedrag niet een oorzaak is van delinquent gedrag, maar dat aan probleem- en delinquent gedrag dezelfde factoren ten grondslag liggen. Een bevestiging van deze veronderstelling is dat de achtergrondfactor 'gezinssamenstelling' niet alleen is gerelateerd aan (verschillende vormen van) delinquent gedrag, maar ook aan probleemgedrag (zie paragraaf 2.7).⁴⁸

⁴⁶ Bij logistische regressie wordt een dichotome afhankelijke variabele voorspeld door een of meer onafhankelijke variabelen. De onafhankelijke variabelen mogen categorisch zijn.

⁴⁷ Wij willen erop wijzen dat het begrip 'predictieve waarde' betrekking heeft op een voorspellend vermogen in correlatieve zin. Met andere woorden, het feit dat een bepaalde indicator een voorspellende waarde heeft, betekent nog niet dat er een direct oorzakelijk verband bestaat tussen deze indicator en (in dit geval) delinquent gedrag.

⁴⁸ Wel is nagegaan wat de analyse die wordt gepresenteerd in paragraaf 4.1, aan resultaten oplevert wanneer probleemgedrag als predictor van delinquentie wordt meegenomen. Het vertonen van probleemgedrag blijkt dan een significante voorspeller voor delictgedrag te zijn, terwijl de frequentie van het uitgaansgedrag uitvalt als voorspeller (vergelijk tabel 22). De kwaliteit van de voorspelling (het percentage goed voorspelde respondenten) verandert echter niet noemenswaardig: een toename van 0,6%.

Daarentegen zijn in de analyse *alleen* die indicatoren van de concepten van de controletheorie opgenomen, waarvan in hoofdstuk 3 is gebleken dat zij significant zijn gerelateerd aan delinquent gedrag in het afgelopen jaar. De indicatoren voor 'beliefs' zijn niet opgenomen in de regressie, vanwege de waarschijnlijk tautologische relatie met delinquent gedrag. Bovendien is besloten om de commitmentindicatoren 'band' en 'tevredenheid met school/opleiding/werk' niet mee te nemen wegens de grote extra aantallen ontbrekende respondenten die dat voor de analyse zou opleveren.

Ten slotte zal worden bekeken in hoeverre 'life events' (plotseling optredende ingrijpende levensgebeurtenissen) onafhankelijk van sociale-controle- en achtergrondfactoren als predictoren voor delinquent gedrag kunnen fungeren.

Zodoende zijn de volgende indicatoren opgenomen in de regressie:

- attachment: gezinsintegratie, gezinsklimaat en affectieve band met ouders;
- commitment: inzet op school;
- involvement: betrokkenheid bij niet-conventionele activiteiten, gemeten via het aantal avonden buitenshuis doorgebracht, het aantal vrienden waarmee men dat doet en de conventionaliteit van de uitgaansgelegenheden die men bezoekt.

Daarnaast zijn de volgende achtergrondkenmerken opgenomen:

- geslacht;
- leeftijd;
- urbanisatiegraad;
- sociale klasse;
- opleiding;
- gezinsvorm;
- scheiding ouders;
- frequentie verkering;
- levensbeschouwing.

Van deze achtergrondfactoren kunnen sommige ook wel worden beschouwd als operationalisaties van concepten van de sociale-controletheorie, met name 'gezinsvorm', 'frequentie verkering' en 'levensbeschouwing' (zie paragrafen 2.7, 2.8 en 2.9).

In de analyse participeren vanzelfsprekend alleen die respondenten, voor wie alle noodzakelijke gegevens beschikbaar zijn. Dit zijn er slechts 1173. Ontbrekende jongeren hebben één of meer (voor deze analyse) essentiële vragen niet beantwoord, danwel zijn bepaalde vragen(blokken) aan sommige (groepen) jongeren niet gesteld omdat zij irrelevant waren (bijvoorbeeld wegens hun leeftijd). Deze groep verschilt, wat betreft het plegen van delinquentie in het afgelopen jaar, niet significant van de 1745 jongeren

van wie niet alle relevante informatie beschikbaar is.⁴⁹ Evenmin is er een significant verschil in de geslachtsverhouding tussen beide groepen. De groepen verschillen echter wel in leeftijd: in de groep zijn de respondenten van 12-14 jaar sterk en van 15-17 jaar licht oververtegenwoordigd, terwijl die van 22-24 jaar zijn ondervertegenwoordigd. Dit is een gevolg van het feit dat bijvoorbeeld vragen over 'inzet op school' niet zijn beantwoord door degenen die geen enkele vorm van opleiding volgen.

4.1 De predictieve waarde van de sociale-controletheorie

In tabel 22 (op pagina 48) zijn de resultaten van de logistische regressie van delinquent gedrag in het afgelopen jaar samengevat. Daaruit blijkt dat acht factoren een significant voorspellende waarde hebben voor de totaalmaat van delinquentie in het afgelopen jaar. Het getal in de kolom 'exp(B)', geeft de verandering in de kans op het aantreffen van delictgedrag weer tussen respondenten in de (binnen de betreffende factor) onderscheiden categorieën.⁵⁰

Van de acht achtergrondfactoren blijven er in de analyse vijf over: geslacht, leeftijd, scheiding ouders, levensbeschouwing (wellicht opmerkelijk), en de frequentie waarmee men verkering heeft. Onder respondenten met de volgende kenmerken treffen we relatief weinig delinquenten aan: vrouw, hogere leeftijd, ouders niet gescheiden, met levensbeschouwing, en een relatief lage verkeringsfrequentie.

Wat betreft de concepten van de controletheorie hebben de indicator van commitment 'inzet op school' en twee van de drie indicatoren voor involvement ('aantal avonden per week buitenshuis doorgebracht', en 'conventioneelheid van de uitgaansgelegenheid') een significant voorspellende waarde voor delinquentie in het afgelopen jaar. Onder jongeren met de volgende controleniveaus treffen we relatief weinig delinquenten aan: degenen met een hoge inzet op school of in de studie, die weinig uitgaan en, als zij uitgaan, conventionele gelegenheden bezoeken.

Verrassend is dat de indicatoren voor attachment ('gezinsklimaat', 'gezinsintegratie' en 'band met de ouders') niet van belang zijn voor de voorspelling van delinquent gedrag, terwijl de genoemde indicatoren voor commitment en involvement wel een eigen voorspellende waarde hebben. Dit is in tegenspraak met de notie dat attachment de belangrijkste van de

⁴⁹ Zie tabel 3 in bijlage 7 voor daderpercentages per delicttype in deze groep respondenten.

⁵⁰ De codering van de categorieën in een variabele is van invloed op de vermelde waarde van exp(B); daarom is in de tabellen aangegeven wat de concrete betekenis van het analyseresultaat is. Zo vinden we bijvoorbeeld in tabel 22 een waarde van 0,34 voor exp(B) bij de indicator voor geslacht van de respondent. Dit betekent dat de kans op het aantreffen van delinquent gedrag 0,34 maal zo groot is bij vrouwen als bij mannen. De tabel vermeldt hierbij dan ook dat er eerder delictgedrag valt te verwachten voor mannen dan voor vrouwen.

Tabel 22: Logistische regressie van delinquentie 'afgelopen jaar' op achtergrond- en sociale controlefactoren*

	exp(B)	sign.	meer delinquentie als
<i>achtergrondfactoren</i>			
geslacht	0,34	0,00	man
leeftijd	0,88	0,00	jong
scheiding ouders	1,71	0,01	ja
levensbeschouwing	1,57	0,00	geen
frequentie verkering	1,31	0,00	hoog
<i>controlefactoren</i>			
inzet op school	0,74	0,00	laag
aantal avonden uit	1,09	0,03	groot
uitgaansgelegenheid	1,45	0,01	onconventioneel
<i>correct voorspeld</i>			
totaal			68,0%
delinquenten			45,2%
niet-delinquenten			82,8%

* -2 log likelihood significance = 0,000; goodness of fit significance = 0,4296

vier controleconcepten is en de andere niet meer dan afgeleiden daarvan zijn (Rutenfrans, 1989).

Het is echter zeer wel mogelijk dat de negatieve invloed van de drie gezinsfactoren op delinquent gedrag in deze regressie is geabsorbeerd door de factoren 'scheiding ouders' en 'levensbeschouwing' (zoals in het voorgaande gesuggereerd). Evenzeer als de drie indicatoren voor attachment kunnen deze twee factoren de sfeer in het ouderlijk huis weergeven. Wellicht meten 'scheiding ouders' en 'levensbeschouwing' de gezinssfeer beter dan de indicatoren 'gezinsklimaat', 'gezinsintegratie' en 'band met de ouders', omdat de beide eerstgenoemde objectieve feiten vertegenwoordigen en niet vatbaar zijn voor meervoudige interpretatie en 'wishful thinking' bij de beantwoording van de vragen door de respondent (zie paragraaf 4.3).

Deze acht factoren leveren *onafhankelijk van elkaar* een bijdrage aan de predictie van delinquent gedrag. Dit betekent dat het effect van bijvoorbeeld de inzet op school niet kan worden herleid tot andere significante indicatoren zoals die voor involvement (aantal avonden uit en type uitgaansgelegenheid). Elke indicator levert een eigen bijdrage in de voorspelling van het optreden van delinquent gedrag.

Het model voorspelt 68,0% van de gevallen correct. Opmerkelijk is dat van de niet-delinquenten een veel hoger percentage (82,8%) juist wordt voorspeld dan van de delinquenten (45,2%). Wat betreft respondenten, die de kenmerken welke worden opgesomd in tabel 22 (rechter kolom) niet be-

zitten, kan men behoorlijk zeker zijn dat zij zich niet schuldig zullen maken aan delinquent gedrag. Omgekeerd echter weten we dat respondenten met deze eigenschappen weliswaar een hoger risico op delinquent gedrag hebben, maar we kunnen – op individuele basis – geenszins zeggen wie dat gedrag zal gaan vertonen.

De sociale-controletheorie lijkt beter te zijn in het voorspellen van niet-delinquent gedrag dan van delinquent gedrag: aanwezigheid van danwel een goede score op de controlefactoren resulteert in niet-delinquentie, maar afwezigheid ervan of een lage score resulteert niet noodzakelijk in het plegen van delicten. Dit resultaat zou men wellicht ook kunnen interpreteren in die zin dat niet-delinquenten een meer homogene groep vormen dan delinquenten: niet-delinquenten lijken meer op elkaar dan delinquenten, hetgeen een betere predictie mogelijk maakt.

Dezelfde analysetechniek is gebruikt om te bekijken of, en in hoeverre, de verschillende delictcategorieën, te weten vandalisme, vermogens- en geweldcriminaliteit, kunnen worden voorspeld met onze operationalisatie van de sociale-controletheorie.

Uit de resultaten blijkt dat voor de predictie van vermogens- en geweld-delinquentie nagenoeg dezelfde factoren van belang zijn als voor de voorspelling van delictgedrag als geheel (vgl. de tabellen 5 en 6, bijlage 7). De verschillen zijn, dat in de voorspelling van vermogensdelinquentie de factor 'scheiding ouders' geen significante rol speelt. Deze factor is evenmin van belang in de voorspelling van gewelddelinquentie; bij deze delictcategorie geldt hetzelfde voor de mate van 'inzet op school'. De grootte van de vriendengroep waarmee men uitgaat, en de attachmentfactor 'gezinsintegratie' zijn daarentegen wel belangrijke voorspellers van betrokkenheid bij geweldcriminaliteit, zo blijkt uit deze analyse.

Voor de voorspelling van vandalisme wijkt het patroon wat af. Geslacht, leeftijd, opleiding, levensbeschouwing, verkeringsfrequentie en inzet op school blijken hier goede voorspellers te zijn. Met deze zes factoren wordt 84,7% van de gevallen juist voorspeld. Opmerkelijk is dat van de niet-vandalen maar liefst 100% juist wordt voorspeld, terwijl van de vandalen slechts 4,6% juist wordt voorspeld (tabel 23).

Alles bijeen genomen lijkt de sociale-controletheorie, zoals hier geoperationaliseerd, in combinatie met een aantal achtergrondkenmerken een acceptabele voorspelling (en verklaring) levert voor (diverse typen) delinquent gedrag of, beter gezegd, niet-delinquent gedrag.⁵¹

⁵¹ Voor de volledigheid hebben wij bekeken in hoeverre de gebruikte predictoren frequent *daderschap kunnen voorspellen*. Daartoe onderscheiden wij twee groepen: jongeren met 0-2 delicten (n=1062) en jongeren met 3 of meer delicten (n=111). De uitkomst lijkt sterk op die in tabel 22, met deze verschillen: 'scheiding ouders' valt uit, en 'sociale klasse' en 'band met de ouders' komen erbij als voorspellers. De percentages correct voorspelde gevallen veranderen evenwel aanzienlijk: van de niet/laag-delinquente groep wordt 99,5% goed voorspeld, van de hoog-delinquenten evenwel slechts 4,5% (-2 log likelihood significance = 1,000; goodness of fit significance = 0,9690).

Tabel 23: Logistische regressie van vandalisme 'afgelopen jaar' op achtergrond- en controlefactoren*

	exp(B)	sign.	meer van- dalisme als
<i>achtergrondfactoren</i>			
geslacht	0,55	0,00	man
leeftijd	0,83	0,00	jong
opleiding	0,65	0,02	laag
levensbeschouwing	1,54	0,02	geen
frequentie verkering	1,34	0,00	hoog
<i>controlefactoren</i>			
inzet op school	0,62	0,00	laag
<i>correct voorspeld</i>			
totaal			84,7%
delinquenten			4,6%
niet-delinquenten			100%

* -2 log likelihood significance = 1,000; goodness of fit significance = 0,8641

Samenvattend zijn de volgende factoren de belangrijkste voorspellers voor de verschillende vormen van delictgedrag, en voor delinquentie als totaal: geslacht, leeftijd, levensbeschouwing (wel/niet), het aantal keren dat men verkering heeft gehad, de mate van inzet op school, het aantal avonden buitenshuis doorgebracht per week, en het aantal vrienden waarmee men uitgaat. Het lijkt alsof sommige achtergrondindicatoren fungeren als *stand-in* voor bepaalde sociale-controlefactoren, in die zin dat zij de eventuele predictieve waarde van deze factoren 'wegvangen'.

Met de in het kader van het WIL-project verzamelde gegevens is het niet goed mogelijk deze theorie te laten concurreren met andere theorieën ter verklaring van delinquentie. Wel is gebleken dat sociale klasse, een gebruikelijke indicator van anomie in de theorie van Merton (1957), geen significante voorspellende waarde heeft voor delinquent gedrag in het afgelopen jaar.

4.2 Het belang van life events in het voorspellen van delinquentie

Zoals eerder vermeld (paragraaf 1.2.2), is aan de respondenten gevraagd welke van een serie van 29 life events zij hebben meegemaakt in de drie jaar voorafgaand aan het interview (zie bijlage 3). De life events zijn in het algemeen als negatief te bestempelen. Slechts drie ervan kunnen wij als positieve gebeurtenis benoemen ('geboorte van eigen kinderen', 'getrouwd of gaan samenwonen' en 'opnieuw gaan werken') en twee zijn neutraal ('verhuisd' en 'stiefvader of stiefmoeder gekregen').

Van de 29 life events zijn er 16 geselecteerd waarvan wij (na enkele samenvoegingen) via logistische regressie nagaan of zij, in aanwezigheid van de indicatoren voor de sociale-controleconcepten en de achtergrondfactoren, een eigen voorspellende waarde hebben inzake betrokkenheid bij het plegen van delicten in het afgelopen jaar.

Bij deze selectie is een drietal criteria gehanteerd.

I. Het aantal respondenten dat een life event heeft meegemaakt. Op grond hiervan zijn de volgende life events die door dertig respondenten of minder zijn meegemaakt, weggelaten uit de analyse:

- overlijden van de partner;
- overlijden van een of meer eigen kinderen;
- gescheiden of samenwoonrelatie verbroken;
- overlijden van broer of zus;
- gevangenis- of tuchthuisstraf gehad;
- miskraam (zelf of van partner).

II. De mate van samenhang van life events met de delictcategorieën. De volgende life events zijn niet gebruikt in de analyse, omdat zij niet significant samenhangen met een of meer delictcategorieën:

- werkloosheid of arbeidsongeschiktheid van de vader;
- ernstige ziekte van een of beide ouders;
- echtscheiding of verbreking samenwoonrelatie van de ouders;
- (een van) mijn grootouder(s) is/zijn overleden;
- stiefvader of -moeder gekregen.

III. De tautologische relatie tussen life events enerzijds en delinquentie anderzijds. Twee life events zijn door hun aard dermate indicatief voor problematisch en/of delinquent gedrag dat zij niet als onafhankelijke variabele kunnen worden beschouwd. Deze zijn uit de analyse weggelaten:

- van school gestuurd; en
- voor verhoor meegenomen naar een politiebureau.

Ten slotte zijn sommige van de overblijvende life events samengevoegd tot één factor omdat uit factoranalyse is gebleken dat zij onderling sterk samenhangen.

Alles bijeen zijn de volgende twaalf (conglomeraties van) life events in de analyse opgenomen:

1. werkloos of arbeidsongeschikt geworden;
2. getrouwd of gaan samenwonen / geboorte eigen kind(eren);
3. slachtoffer geworden van een ernstig misdrijf;
4. financiële problemen of grote schulden gehad;
5. moeder werkloos of arbeidsongeschikt geworden;
6. overlijden van een goede vriend(in);
7. ernstig ongeval gehad; ernstige ziekte gehad;
8. verhuisd;

Tabel 24: Logistische regressie van delinquentie 'afgelopen jaar' op achtergrond-, controlefactoren, en life events*

	exp(B)	sign.	meer delinquentie als
<i>achtergrondfactoren</i>			
geslacht	0,34	0,00	man
leeftijd	0,88	0,00	jong
scheiding ouders	1,76	0,01	ja
levensbeschouwing	1,53	0,00	geen
frequentie verkering	1,31	0,00	hoog
<i>controlefactoren</i>			
inzet op school	0,73	0,00	laag
aantal avonden uit	1,09	0,05	groot
uitgaansgelegenheid	1,46	0,01	onconventioneel
<i>life events</i>			
ongeval/ziekte/zelfmoord-(poging) in naaste omgeving	1,30	0,05	ja
<i>correct voorspeld</i>			
totaal			67,9%
delinquenten			46,7%
niet-delinquenten			81,7%

* -2 log likelihood significance = 0,0000; goodness of fit significance = 0,3827

9. iemand in de naaste omgeving heeft een zwaar ongeval gehad / iemand in de naaste omgeving is ernstig ziek geweest / iemand in de naaste omgeving heeft zelfmoord(poging) gepleegd of gedaan;
10. overlijden van een van of beide ouders;
11. opnieuw gaan werken;
12. vaste verkering verbroken.

Deze (combinaties van) life events vertonen significante samenhangen met de totaalmaat voor delinquentie en/of aan een of meer van de drie delict-categorieën. Wanneer alle twaalf life events worden 'opgeteld', blijkt dat respondenten die de afgelopen drie jaar een of meer life events hebben meegemaakt (70,7%), zich het afgelopen jaar significant meer schuldig hebben gemaakt aan vermogens- en gewelddelicten en delinquentie in het algemeen (alle $p < 0,001$) dan respondenten die geen life event hebben meegemaakt. Voor vandalisme vinden we een dergelijk verschil in daderpercentage tussen respondenten met en respondenten zonder ervaring met life event(s) overigens niet terug.

Vervolgens zijn deze life events, tezamen met de achtergrondfactoren en de factoren die zijn ontleend aan de sociale-controletheorie, opgenomen in een logistische-regressie-analyse. Zoals gezegd is het doel na te gaan of zij, in aanwezigheid van die factoren, een zelfstandige predictieve waarde

Tabel 25: Significante voorspellers van delictgedrag totaal, vandalisme, vermogens- en gewelddelinquentie

	totaal delinq.	vandalisme	vermogensdelinq.	gewelddelinq.
<i>achtergrondfactoren</i>				
geslacht	**	**	**	**
leeftijd	**	**	*	-
opleiding	-	*	-	*
levensbeschouwing	**	*	*	-
scheiding ouders	*	-	-	-
frequentie verkering	**	**	*	*
<i>controlefactoren</i>				
inzet op school	**	**	**	-
aantal avonden uit	*	-	**	*
omvang uitgaansgezelschap	-	-	-	*
uitgaansgelegenheid	**	-	*	*
<i>life events</i>				
slachtoffer misdrijf	-	-	-	*
ongeval/ziekte/zelfmoord- (poging) in naaste omgeving	*	**	*	-
vaste verkering verbroken	-	-	-	*

* $p < 0,05$ ** $p < 0,01$

die respondenten van wie alle relevante informatie beschikbaar is. Dat zijn er 1159, ongeveer 40% van de oorspronkelijke steekproef.⁵²

De analyseresultaten voor delictgedrag als totaal, vandalisme, vermogens- en gewelddelinquentie zijn weergegeven in respectievelijk tabel 24 en in de tabellen 7, 8 en 9 van bijlage 7. Tabel 25 vat een en ander samen. Drie life events blijken zelfstandig een voorspellende waarde te hebben voor een of meer van de verschillende delictschalen:

- slachtoffer geworden van een misdrijf (gewelddelinquentie);
- iemand in de naaste omgeving met ernstig ongeval of ernstige ziekte, dan wel zelfmoord gepleegd of een poging daartoe gedaan (delinquentie totaal, vandalisme en vermogensdelinquentie);
- vaste verkering verbroken (gewelddelinquentie).

Afgaande op het aantal delictmaten waarvoor de drie life events een voorspellende waarde hebben, is het meemaken van een ongeval, ernstig ziektegeval en/of een zelfmoord(poging) van iemand uit de nabije omgeving de

⁵² Als gevolg van ontbrekende antwoorden op de toegevoegde predictoren omtrent het vóórkomen van life events, telt deze groep 14 respondenten minder dan die in de voorgaande analyse (paragraaf 4.1). Afgezien van deze 14 gaat het uiteraard wel om dezelfde respondentengroep. Zie tabel 4 in bijlage 7 voor daderpercentages per delicttype in deze groep respondenten.

life event met de meeste impact op (verschillende vormen van) delinquentie. Slachtofferschap van een ernstig misdrijf en de verbreking van een vaste relatie zijn minder invloedrijke levensgebeurtenissen: zij hebben alleen significante waarde als voorspellers van betrokkenheid bij gewelddelinquentie.

Wanneer we kijken naar de groep jongeren als totaal in de analyse, dan zien we merkwaardig genoeg, dat de extra informatie omtrent het vóórkomen van life events de accuratesse van de voorspelling inzake de verschillende delinquentiematen met enkele tienden van procenten doet *afnemen*.

Hetzelfde resultaat zien we voor de voorspelling van de subgroep niet-delinquenten: een minimale daling in het percentage goed geprediceerde gevallen (d.w.z. niet-delinquenten) na toevoeging van informatie omtrent het optreden van life events.

Daar staat tegenover dat het percentage juiste voorspellingen voor de subgroep van delinquente jongeren toeneemt bij de indicatoren delictgedrag en vermogenscriminaliteit (met respectievelijk 1,5% en 0,8%). Bij vandalisme en gewelddelinquentie nemen we evenwel weer een daling in het percentage correct voorspelde delinquente respondenten waar, met respectievelijk 0,6% en 1,0%. Het percentage juist voorspelde delinquente gevallen blijft dus nog steeds relatief laag.

De geconstateerde afname in correcte predicties voor de steekproef als totaal is gedeeltelijk verklaarbaar uit het feit dat de groep niet-delinquenten veel omvangrijker is dan de delinquentengroep (zie bijlage 7). Een toename in het aantal goed voorspelde delinquente respondenten weegt zodoende niet op tegen een (vergelijkbare) afname wat betreft het aantal goed geprediceerde niet-delinquente jongeren. Zo'n situatie levert een vermindering van het percentage goed voorspelde gevallen in de groep als geheel op. Dit effect doet zich voor bij de categorieën delictgedrag en vermogenscriminaliteit.

4.3 Interpretatie van de resultaten

In deze paragraaf willen wij proberen een interpretatie te geven van de in tabel 25 samengevatte analyseresultaten. Met enige nadruk willen wij erop wijzen dat deze analyseresultaten ook andere interpretaties mogelijk maken.

Eerst wordt een verklaring gegeven voor de voorspellende waarde van de achtergrond- en controlefactoren en vervolgens wordt een poging gedaan het predictieve vermogen van de life events te verklaren. Het kader voor deze uitleg wordt gevormd door de sociale-controletheorie van Hirschi (1969).

Wat betreft de achtergrondfactoren, vinden wij dat geslacht en, in iets mindere mate, leeftijd sterke voorspellers zijn van (vormen van) delinquent

gedrag. Dit onderzoeksresultaat is weinig verrassend. Dat minder vrouwen dan mannen delicten plegen, is een universeel verschijnsel. Voor een overzicht van de verschillende verklaringen die hiervoor zijn gegeven verwijzen wij naar Rutenfrans (1989).

De voorspellende waarde van leeftijd hangt mogelijk samen met de puberteitsfase waarin jongeren zich sociaal en psychisch losmaken van het ouderlijk huis. De band met de ouders wordt minder sterk, terwijl de band met een partner veelal nog niet tot stand is gekomen. Onzekerheid is er eveneens over de plaats in de samenleving, die nog verworven moet worden. In deze fase, die wordt gekenmerkt door exploratief en grensoverschrijdend gedrag, is het niveau van sociale controle lager dan in de daaraan voorafgaande en daarop volgende fase.

Een lage opleiding, die een voorspellende waarde heeft voor vandalisme en gewelddelinquentie, kan worden beschouwd als een indicator voor een geringe commitment. Mensen met een lage opleiding hebben, in termen van maatschappelijke investering, minder te verliezen bij het vertonen van delinquent gedrag dan mensen met een hoge opleiding.

Wat betreft levensbeschouwing, is het van belang dat het hier in 99% van de gevallen gaat om een godsdienstige levensbeschouwing. In het kader van de sociale-controletheorie kan men het belang van deze factor als volgt beschouwen. Ten eerste is het aannemelijk dat van een levensbeschouwing een disciplinerende en sociaal-integratieve werking uitgaat, gezien de rituele en sociale verplichtingen die zij met zich meebrengt en gezien de gemeenschappelijke context waarin zij tot uitdrukking wordt gebracht.

Ten tweede wordt in een religieuze levensbeschouwing niet alleen veel aandacht besteed aan de *overdracht* van waarden en normen, maar vormt de religie op zichzelf ook een *bron* van waarden en normen. In elke religie wordt de moraal uiteindelijk ontleend aan de verhouding tot een goddelijke, niet aan plaats en tijd gebonden instantie die het absolute Goede vertegenwoordigt. De ultieme grondslag van de moraal is de overtuiging dat moreel juist gedrag de mens dichter bij God brengt, terwijl slecht gedrag hem van God verwijdert. Daarmee is de religieuze levensbeschouwing de moreel disciplinerende kracht bij uitstek.

De voorspellende waarde van scheiding van de ouders voor delinquentie in het algemeen, kan men verklaren vanuit de veronderstelling dat die scheiding in veel gevallen schadelijk zal zijn voor de affectieve band tussen ouder(s) en kinderen. Delinquent gedrag kan dan een gevolg zijn van een verminderde attachment. Ook kan men zich voorstellen dat de scheiding van de ouders een dusdanig negatieve invloed heeft op de gezinssfeer dat het aanleren van een normatief gedragspatroon wordt bemoeilijkt.

Ook een hoge verkeringsfrequentie, een belangrijke voorspeller van (vormen van) delinquent gedrag, wijst naar alle waarschijnlijkheid op een relatief gering vermogen of geringe bereidheid tot attachment. Hoe vaker men wisselt van partner, hoe geringer de (bereidheid of geneigdheid tot) emotionele investering zal zijn in elke afzonderlijke relatie.

De voorspellende waarde van de indicatoren van twee concepten ontleend aan de sociale-controletheorie, te weten commitment en involvement, spreekt voor zichzelf. Opmerkelijker is dat de indicatoren van attachment in de regressie-analyse niet overeind zijn gebleven. Wij veronderstellen dat het effect van deze drie indicatoren, te weten gezinsintegratie, gezinsklimaat en band met de ouders, in de regressie is geabsorbeerd door de achtergrondfactoren levensbeschouwing en scheiding van de ouders (zie paragraaf 4.1).

Een bevestiging voor deze veronderstelling vinden wij wanneer we de samenhang tussen scheiding van de ouders en levensbeschouwing enerzijds en gezinsintegratie, gezinsklimaat en band met de ouders anderzijds bekijken. Het blijkt dat respondenten wier ouders zijn gescheiden en respondenten die geen levensbeschouwing hebben, significant vaker een zwakke gezinsintegratie en een slecht gezinsklimaat melden en vaker een slechte band met de ouders hebben dan respondenten wier ouders niet zijn gescheiden en respondenten die wel een levensbeschouwing hebben.

Het meest problematisch is de interpretatie van de voorspellende waarde van de drie life events op de verschillende delictmaten. Onze veronderstelling was dat de invloed van life events verloopt via de sociale-controlefactoren. Tot op zekere hoogte kunnen wij de drie life events wel inpassen binnen het kader van de sociale-controletheorie; zij worden dan min of meer als operationalisatie van concepten van deze theorie opgevat.

‘Verkering verbroken’ heeft een eigen predictief vermogen, naast dat van een op het eerste gezicht nauw verwante factor: verkeringsfrequentie. In dit geval is de affectieve gehechtheid aan een vaste partner verbroken, waardoor het attachmentniveau (tijdelijk) kan zijn verlaagd.

Slachtofferschap van een ernstig misdrijf kan men beschouwen als voortvloeiend uit een riskante levensstijl die door Gottfredson en Hirschi (1990) wordt genoemd als een element van een geringe zelfcontrole. Die geringe zelfcontrole is op haar beurt weer (voor een deel)⁵³ het resultaat van een laag niveau van externe, sociale controle.⁵⁴

Dat slachtofferschap een voorspellende waarde heeft voor *gewelddelinquentie* kan men concreet als volgt aanschouwelijk maken.

- Het slachtoffer wil zich wreken en begaat een gewelddelict.
- Het slachtoffer wil zich beschermen tegen herhaling, en gaat een wapen dragen.
- Het slachtoffer is regelmatig betrokken bij geweldsincidenten en nu eens dader, dan weer slachtoffer, al naar gelang de uitslag van het gevecht.

⁵³ Hirschi en Gottfredson noemen eveneens ‘temperament’ als bron voor zelfcontrole. Zij beschouwen deze factor echter niet als een onveranderbare grootheid.

⁵⁴ Hirschi heeft zich in deze zin uitgelaten op het congres van de American Society of Criminology in New Orleans (november 1992). Zo bezien liggen de sociale-controletheorie en de zelfcontroletheorie in elkaars verlengde.

De resterende life event, de combinatie van ernstig ongeval, ernstige ziekte en zelfmoord(poging) van iemand in de naaste omgeving, die een voorspellende waarde heeft voor delinquent gedrag in het algemeen, vandalisme en vermogensdelinquentie, kan evenals het slachtofferschap van een misdrijf worden verklaard vanuit een laag niveau van zelfcontrole. Gottfredson en Hirschi (1990, p. 129) noemen slachtofferschap van verkeersongelukken als een mogelijke manifestatie van een lage zelfcontrole. Dit kan immers, evenzeer als delinquent gedrag, voortvloeien uit de neiging tot impulsiviteit en riskant gedrag. Hetzelfde geldt voor het krijgen van een ernstige ziekte: mensen met een lage zelfcontrole leven ongezond en worden dus eerder ziek. Voor het plegen van zelfmoord en het doen van een poging daartoe geldt een soortgelijke redenering: het vloeit voort uit het onvermogen zichzelf in de hand te houden.

De life events in kwestie doen zich echter niet voor bij de respondenten zelf, maar bij iemand uit hun naaste omgeving. Onze veronderstelling is nu, dat jongeren met een gebrekkige zelfbeheersing ook familieleden en/of vrienden zullen hebben met een laag niveau van zelfcontrole. Het valt te verwachten dat in zo'n kennissenkring ernstige ongevallen, ernstige ziekten en zelfmoord(pogingen) relatief vaak zullen voorkomen.

Een probleem bij deze interpretatie is, dat deze combinatie van life events (en tot op zekere hoogte ook de life event 'slachtoffer misdrijf') en delinquent gedrag worden opgevat als verschillende uitingen van eenzelfde onderliggend complex, namelijk een laag niveau van zelfcontrole. Het is derhalve enigszins de vraag of deze life events zinvolle voorspellers van betrokkenheid bij delictgedrag kunnen zijn. Dit bezwaar geldt des te meer bij het gebruik van life events als achterliggende *verklarende* factor voor delinquentie. Life events als deze, welke sterk (kunnen) samenhangen met het controleniveau van de betrokkene noemen wij 'interne' life events.⁵⁵

Het is ook mogelijk dat de genoemde, of andere, life events zich geheel onafhankelijk van het niveau van zelfcontrole voordoen. In dat geval spreken wij van 'externe' life events. Dit type life events kan men in principe wél zonder problemen inzetten als predictor van en als mogelijke verklaring voor delictgedrag.⁵⁶

Zoals gezegd, nemen wij aan dat life events de mate van attachment, commitment en involvement kunnen doen veranderen (zie paragraaf 1.1), en daarmee indirect een indicatie vormen voor het niveau van zelfcontrole.

⁵⁵ De niet in de analyses opgenomen life events 'van school gestuurd' en 'voor verhoor meegenomen naar een politiebureau' kunnen ook wel als 'interne' life events worden beschouwd (zie paragraaf 4.2, onder III).

⁵⁶ Het onderscheid tussen 'interne' en 'externe' life events is niet absoluut. Afhankelijk van de context kan, bijvoorbeeld het krijgen van een ongeluk, een interne of een externe life event zijn: intern als het (deels) te wijten is aan eigen onachtzaamheid, extern als het louter en alleen te wijten is aan de onachtzaamheid van iemand anders. Ter vaststelling van het interne dan wel externe karakter van een event dient elk geval op zichzelf te worden beoordeeld.

Omdat uit de analyses is gebleken dat enkele life events een predictieve waarde hebben onafhankelijk van het predictief vermogen van de controlefactoren, kunnen wij concluderen dat die eventuele verandering in de controlefactoren als gevolg van de life event niet volstaat ter verklaring van het delinquent gedrag. Kortom, de resultaten lijken onze hypothese (paragraaf 1.1) niet te steunen.

De scores op de controlefactoren weerspiegelen het effect van de life event onvolledig: de event is immers als zelfstandige predictor uit de analyse tevoorschijn gekomen. Er moet dus een andere uitleg gezocht worden. Die vinden wij in de *aard* van de levensgebeurtenis zelf.

Naar onze mening is het *onverwachte karakter* van de levensgebeurtenis het doorslaggevende element. Een plotselinge negatieve gebeurtenis kan *conjunctureel* een bepaald *structureel* niveau van sociale controle of zelfcontrole negatief beïnvloeden en zodoende het risico op delinquent gedrag (tijdelijk) vergroten. Dit conjuncturele effect hoeft niet (geheel) tot uitdrukking te komen in het gerapporteerde controleniveau, omdat degene wie de gebeurtenis is overkomen, zich van de (tijdelijke) verlaging van dat niveau niet volledig bewust hoeft te zijn.

Dit cruciale onverwachte karakter is evenzeer een belangrijke eigenschap van 'interne' als van 'externe' life events. Dat impliceert dat ook 'interne' life events een (tijdelijke) onevenwichtigheid kunnen bewerkstelligen. Dus is het niet ondenkbaar dat zulke interne life events een eigen voorspellende (en eventueel verklarende) waarde kunnen bezitten ten aanzien van delinquent gedrag (op voorwaarde dat zij aan dat gedrag voorafgaan), ook al zouden interne life events en delictgedrag beide manifestaties zijn van een gebrek aan zelfcontrole (zoals in het voorgaande geopperd). Hoewel statistisch gezien het vóórkomen van een life event bij respondenten met een laag controleniveau te verwachten valt, ervaart een individuele jongere het meemaken van een dergelijke (interne) life event waarschijnlijk toch als een onverwachte gebeurtenis, iets wat hem van buitenaf (extern) overvalt. Het verband met de eigen levensstijl zal de persoon in kwestie waarschijnlijk in de meeste gevallen niet leggen, danwel (onbewust) verdringen.

Deze redenering volgend, kunnen interne life events toch ingezet worden als predictoren en als (één van de) achterliggende verklaring(en) voor het plegen van delicten. De onverwachte aard van interne life events, die zelf voortkomen uit een relatief laag controleniveau, kunnen dat niveau nog verder verlagen, zodanig dat de voorzichtige verkenning van een riskante levensstijl overgaat in delinquent gedrag.⁵⁷

⁵⁷ Uit de analyses blijkt dat positieve life events, zoals het krijgen van een baan na een periode van werkloosheid, geen voorspellende waarde hebben voor delinquent gedrag. Daarom ligt de nadruk hier op negatieve life events, op verlaagde niveaus van de sociale-controlefactoren en op het beginnen met delinquent gedrag. Iedere eventuele invloed van positieve life events, bijvoorbeeld de vermindering van of het stoppen met delictgedrag, lijkt 'geabsorbeerd' te worden door de sociale-controlefactoren. Het schokeffect dat gepaard gaat met negatieve events is afwezig of zeer zwak in het geval van positieve

Bij zowel interne als externe life events nemen wij aan dat het onverwachte karakter van de event een beslissende rol heeft in het aanvangen met delictgedrag, en wel door (tijdelijke) verlaging van het niveau van zelfcontrole. Het is aannemelijk dat dit proces voornamelijk zal spelen voor mensen van wie het aanvankelijke controleniveau al relatief laag was en die dus toch al 'op de rand' van delinquent gedrag verkeerden. Dit zou inhouden dat de life events die een eigen predictief vermogen hebben inzake delinquentie vooral 'intern' van aard zijn.

Verder mag worden aangenomen dat het effect van een externe life event, dat wil zeggen van een gebeurtenis die onafhankelijk is van het controleniveau van betrokkene, over het algemeen beperkter zal zijn dan dat van een interne life event. In het laatste geval vloeit de life event voort uit een controleniveau dat al laag is en dat door het plotselinge karakter van de event nog verder vermindert tot het punt waarop delinquent gedrag plaats gaat vinden. Het controleniveau is hier de eigenlijke oorzaak en de life event slechts de directe aanleiding tot het delinquente gedrag.

Men kan dan ook verwachten dat na een interne life event het risico op het voortduren van het delinquente gedrag, ook wanneer de schok van de gebeurtenis met het verstrijken van de tijd is uitgewerkt, groter is dan bij een externe life event. In het laatste geval is de kans groot dat het controleniveau, dat door de levensgebeurtenis 'van buitenaf' is verlaagd, zich na verloop van tijd weer min of meer zal herstellen. Verwacht mag worden dat een oorspronkelijk adequaat niveau van controle werkt als bescherming tegen negatieve lange termijn-effecten van een life event. De schok kan hard aankomen, maar is tijdelijk.

Wij zijn begonnen met de hypothese dat de eventuele invloed van life events op delinquent gedrag zou worden geabsorbeerd door de (sociale-)controleconcepten. Dit bleek voor drie life events niet op te gaan. Daarmee leek onze hypothese te zijn weerlegd. Onze uitleg hiervan, met als essentie het onverwachte karakter van life events, of deze nu intern danwel extern zijn, laat echter de mogelijkheid open dat het hier gaat om een schijnbare weerlegging. Het controleniveau *blijft* immers de kern uitmaken van de verklaring van delinquent gedrag, ook al hebben life events hiervoor een eigen predictieve of verklarende waarde. De invloed van *interne* life events vloeit voort uit het controleniveau; zij fungeren slechts als *trigger*. De invloed van *externe* life events verloopt via het controleniveau maar is, in onze

events. Deze bevinding is niet bijzonder verrassend, als we het verschil in reactie op positieve en negatieve gebeurtenissen nader beschouwen. De effecten van positieve events lijken uit te stralen naar personen in de onmiddellijke omgeving: een ieder tracht ook een 'stukje van de koek' mee te pikken. Dit laat het schokeffect 'verwateren'. Anderzijds zal het slachtoffer van een negatieve event vaak angstvallig worden gemeden en zich genoodzaakt zien de gebeurtenis op eigen kracht te verwerken. Dientengevolge is de klap van een negatieve event relatief hard en werkt hij lang door.

gedachtengang, tijdelijk en relatief oppervlakkig van karakter; voor de jongere bijna onmerkbaar.

Deze interpretatie van de resultaten van de analyses is natuurlijk tentatief. Aangezien nog slechts de gegevens van de eerste interviewronde beschikbaar zijn, is het niet mogelijk 'harde' uitspraken te doen over eventuele veranderingen in de sociale-controlefactoren na het optreden van een life event (of vice versa). Hoewel de vragen over het meemaken van life events betrekking hadden op de drie jaar voorafgaande aan het meetmoment, en de gegevens inzake delinquent gedrag in de analyses slechts op het laatste jaar, zijn onze gegevens niet voldoende exact om een antwoord te kunnen geven op de vraag of life events voorafgingen aan of volgden op veranderingen in controleniveaus en in delinquent gedrag. Daarom kunnen de hierboven geopperde interpretaties pas met de gegevens van het tweede meetmoment worden getest op hun juistheid.

5 Conclusies

In dit rapport zijn de resultaten uiteengezet van analyses inzake de gegevens van het eerste meetmoment van het WIL-project. Deze gegevens werden verzameld in het najaar van 1991. Het WIL-project is een longitudinaal onderzoek waarin onder meer aandacht wordt besteed aan de invloed van onverwachte wendingen in de levensloop op het vóórkomen van delinquent gedrag onder jongeren in de leeftijd van 12-24 jaar. De uitkomsten kunnen als volgt worden samengevat.

1. In het onderzoek is aan 2918 respondenten gevraagd of zij een of meer van 31 typen delinquent en/of probleemgedrag 'ooit' of 'het afgelopen jaar' hebben vertoond.

De 31 gedragstypen zijn gecategoriseerd in negen klassen, waaronder drie delictcategorieën: vandalisme, vermogens- en gewelddelinquentie. Gecombineerd duiden wij deze drie categorieën als 'delinquentie' of 'delictgedrag'. Delinquentie, vandalisme, vermogensdelinquentie en gewelddelinquentie in het jaar voorafgaande aan het moment van de gegevensverzameling, zijn de afhankelijke variabelen in het onderzoek.

2. Vier op de vijf jongeren (80,7%) geeft toe minstens één van de genoemde probleem- en delinquente gedragstypen 'ooit' vertoond te hebben. Voor het 'laatste jaar' is dat percentage 55,5%. Voor de subcategorie delictgedrag beloopt het daderpercentage over het laatste jaar 37,8%, terwijl dat voor 'ooit' 67,4% is. Delinquent gedrag over het afgelopen jaar dat het vaakst werd genoemd was vandalisme (11,8% van de respondenten), het dragen van een wapen (14,5%) en openbare geweldpleging (8,4%).

Degenen die het afgelopen jaar delicten pleegden, deden dat gemiddeld maar liefst 45 keer. Deze hoge gemiddelde frequentie wordt voornamelijk veroorzaakt door de zeer hoge frequentie waarmee veel respondenten een wapen bij zich hadden (31,3% van de ondervraagden meer dan 50 keer). Vormen van vandalisme werden het afgelopen jaar gemiddeld 4,5 keer gepleegd (per dader) en vermogensdelicten 8,5 keer.

De meerderheid van degenen die een of meer delicten hebben opgegeven (61,6%), heeft zich daarbij beperkt tot één van de drie delictcategorieën. Ruim 10% heeft delicten opgegeven uit elk van de drie categorieën.

3. Meer mannen (50,6%) dan vrouwen (26,7%) hebben zich het afgelopen jaar schuldig gemaakt aan het plegen van delicten (vandalisme, vermogens- en gewelddelicten). Het sekseverschil is het grootst bij de gewelddelicten

(32,5% versus 9,1%). Het delinquentiepatroon van mannen toont een wat grotere verscheidenheid dan dat van vrouwen.

4. Het percentage jongeren dat delictgedrag in het jaar voorafgaande aan het interview toegeeft, verschilt niet sterk tussen de groep jongeren van 12-14 jaar en die van 15-17 jaar (40,7% versus 44,0%). Vervolgens constateren we een aanzienlijke afname in het daderpercentage onder de respondenten van 18-21 jaar (34,7%) en een verdere afname bij de 22- tot 24-jarigen (28,8%).

5. Urbanisatiegraad houdt geen verband met delinquentie als totaalmaat, maar wel met vermogenscriminaliteit: van de jongeren woonachtig in forenzengemeenten meldt een relatief groot deel en van de jongeren woonachtig in plattelandsgemeenten en op het geïndustrialiseerde platteland meldt een relatief klein deel vermogensdelicten over het afgelopen jaar.

6. Sociale klasse is niet gerelateerd aan delictgedrag of aan vermogensdelinquentie. Wel bestaat er een samenhang met vandalisme en geweld-delinquentie: vandalisme wordt relatief dikwijls gemeld door jongeren uit de lagere midden- en de hoogste sociale klasse en verhoudingsgewijs weinig door de middenklasse. Ook betrokkenheid bij gewelddelicten vinden we relatief vaak gerapporteerd in de lagere middenklasse en weinig door de midden- en de laagste klasse.

7. Opleiding en delictgedrag zijn negatief gerelateerd: van de jongeren met een laag opleidingsniveau meldt een relatief groot aantal betrokken te zijn geweest bij delictgedrag in het jaar voorafgaande aan het interview. Nadere analyse laat zien dat deze relatie alleen standhoudt voor mannen; bij controle voor leeftijd is er geen verband tussen opleiding en de delicttotaalmaat binnen de vier onderscheiden leeftijdsgroepen.

8. Echtscheiding van de ouders is significant gerelateerd aan delinquentie over het afgelopen jaar.

Van de jongeren uit één-oudergezinnen geeft een significant hoger percentage delicten op over het afgelopen jaar (47,7%) dan van de jongeren uit twee-oudergezinnen (37,8%). Vermogens- en gewelddelinquentie wordt significant meer opgegeven door jongeren die bij één eigen ouder wonen of bij één of twee stiefouder(s) dan door jongeren die bij beide eigen ouders wonen. Voor vandalisme is het verschil niet significant.

De relatie tussen gezinssamenstelling en delictgedrag vinden we – bij controle op geslacht – alleen terug bij de vrouwelijke respondenten. Wat betreft leeftijd, is het verband slechts bij de 22-24 jaar oude respondenten significant. In beide gevallen zijn het wonen bij één van beide ouders en het wonen bij tenminste één stiefouder ongunstiger dan het wonen bij beide eigen ouders.

9. Het hebben van vaste verkering vertoont geen samenhang met delinquent gedrag.

De kwaliteit van een verkeringsrelatie is bepaald aan de hand van de frequentie waarmee men zegt verkering te hebben gehad. Die frequentie is negatief gerelateerd aan delinquent gedrag: van degenen die meer dan éénmaal verkering hebben gehad, heeft een significant hoger percentage zich het afgelopen jaar schuldig gemaakt aan delinquent gedrag dan van degenen die geen of één keer verkering hebben gehad. Dit geldt voor mannen en vrouwen en voor respondenten in de leeftijd van 12-21 jaar. Onze veronderstelling is dat, in deze leeftijden, een hoge frequentie wellicht wijst op onvoldoende gehechtheid.

10. Van de jongeren die zeggen een levensbeschouwing aan te hangen heeft een geringer percentage zich het afgelopen jaar schuldig gemaakt aan delictgedrag dan degenen zonder levensbeschouwing (32,0% versus 42,8%). Dit verband blijft ook overeind bij controle op geslacht en leeftijd.

Behalve aan delinquentie als totaal, is levensbeschouwing ook negatief gerelateerd aan vandalisme, vermogens- en gewelddelinquentie. Onder de nederlands hervormde jongeren komt delictgedrag 'totaal', vermogens- en gewelddelinquentie, en vandalisme het minst voor.

11. De concepten van de sociale-controletheorie van Hirschi (attachment, commitment, involvement en beliefs) vertonen samenhang met delinquentie. Attachment is gemeten aan de hand van gezinsklimaat, gezinsintegratie, band met de ouders en kwaliteit van de relatie met de beste vriend(in). Als de gezinsintegratie, het gezinsklimaat en de band met de ouders verhoudingsgewijs goed zijn, wordt minder delinquent gedrag over het afgelopen jaar gemeld.

Commitment, geoperationaliseerd via de opvattingen over het belang van onderwijs, de feitelijke inzet in het onderwijs dat men volgt, en de band en de tevredenheid met school, studie of werk. Opvattingen over het belang van onderwijs hangen niet samen met delictgedrag. Naarmate de inzet op school, en de band en tevredenheid met school/studie/werk toenemen, neemt het percentage daders af.

Een indruk van de mate van involvement is verkregen door middel van vragen inzake het aantal avonden dat men wekelijks buitenshuis doorbrengt, het type uitgaansgelegenheid en de grootte van de groep waarmee men zoal uitgaat. Alle drie indicatoren zijn gerelateerd aan delinquent gedrag in het afgelopen jaar: degenen die weinig avonden uitgaan, conventionele uitgaansgelegenheden bezoeken en met een klein aantal vrienden uitgaan, melden minder delinquent gedrag dan hun tegenhangers.

Het concept beliefs is gemeten door te vragen naar de opvattingen die men heeft over de toelaatbaarheid van geweld tegen personen, vandalisme en heling. Ook deze drie indicatoren zijn gerelateerd aan delinquent gedrag in het afgelopen jaar: respondenten die genoemde delinquente gedragingen

afkeuren, melden minder delinquentie over het afgelopen jaar dan respondenten die deze goedkeuren of er onverschillig tegenover staan. Gevreesd wordt dat de relatie tussen opvattingen over delinquent gedrag en het plegen van delinquent gedrag een sterk tautologisch karakter draagt.

12. Uit een analyse van de gegevens met behulp van logistische regressie blijkt dat de sociale-controletheorie van Hirschi (1969) een goede voorspelling oplevert van niet-delinquentie. Een model met de achtergrondfactoren geslacht, leeftijd, echtscheiding ouders, levensbeschouwing en de frequentie van verkering, en de controlefactoren inzet op school, uitgaansfrequentie en conventionaliteit van de uitgaansgelegenheid, levert een juiste voorspelling op voor 82,8% van de niet-delinquenten, maar slechts voor 45,2% van de delinquenten. De aanwezigheid van sterke controlefactoren voorspelt met redelijk grote zekerheid niet-delinquentie, maar afwezigheid van die factoren leidt niet onontkoombaar tot delinquentie.

De indicatoren voor attachment blijken geen belangrijke voorspellers voor delictgedrag te zijn. Enkele achtergrondgegevens lijken verantwoordelijk voor de absorptie van het predictief vermogen van de attachment-indicatoren. Deze achtergrondgegevens, scheiding van de ouders en levensbeschouwing, kunnen ook wel als indicatief voor het niveau van attachment worden beschouwd. Deze veronderstelling vindt bevestiging in de bevinding dat de genoemde achtergrondfactoren sterke samenhang laten zien met de attachmentindicatoren.

13. Ten slotte zijn twaalf (combinaties van) life events opgenomen in het onder punt 12 genoemde analysemodel, teneinde te bepalen welke daarvan, in aanwezigheid van de achtergrond- en controlefactoren, een eigen voorspellende waarde hebben voor (verschillende vormen van) delictgedrag. Dit blijken er drie te zijn. De juistheid van de voorspelling van betrokkenheid bij delictgedrag verandert echter niet wezenlijk met de toevoeging van de extra informatie over het plaatsvinden van life events.

De bevinding dat enkele life events een unieke waarde hebben bij de predictie van delinquentie, verklaren wij uit het plotselinge karakter van life events. Deze eigenschap kan het niveau van sociale- of zelfcontrole van individuen dusdanig verstoren dat het optreden van delinquent gedrag daaruit kan resulteren. Van deze verstoring behoeft de persoon in kwestie zich niet bewust te zijn.

Bij life events maken wij het onderscheid tussen 'externe' en 'interne' life events. Of een life event extern danwel intern is, is afhankelijk van de vraag of het optreden van de betreffende life event al dan niet samenhangt met het controleniveau van de persoon in kwestie. Resulteert een life event uit het controleniveau, dan spreken wij van een interne life event.

De verwachting is dat het effect op delinquent gedrag van externe life events, ofwel events die niet beschouwd kunnen worden als voortvloeiend

uit een laag controleniveau, kortstondiger zal zijn dan de invloed van interne life events. Of deze verwachting terecht is of niet, kan pas blijken na analyse van de gegevens van de tweede meting, die eind 1994 zal plaatsvinden. Dan kan ook meer worden gezegd over eventuele veranderingen in de controlefactoren na het optreden van een life event en over de causaliteit van de relatie tussen life events enerzijds en controleniveaus en delinquent gedrag anderzijds.

De uitgangshypothese, dat de impact van life events op delinquent gedrag zou lopen *via de (sociale-)controleconcepten*, lijkt door de onderzoeksresultaten te worden weerlegd.

Onze uitleg van deze resultaten, waarin de onverwachte aard van life events een belangrijke rol speelt, laat echter de mogelijkheid open dat het een schijnweerlegging betreft. Het controleniveau *blijft* immers de kern in de uitleg van delictgedrag, zelfs al dragen life events hierin een eigen predictief of, zo men wil, verklarend steentje bij. 'Interne' life events vloeien voort uit het controleniveau; zij zijn slechts directe aanleiding tot delinquentie. De invloed van 'externe' life events loopt via het controleniveau. In onze gedachtengang is deze invloed tijdelijk en oppervlakkig van karakter, en voor de persoon in kwestie nagenoeg onmerkbaar.

Summary

In 1991 the department of Sociology of the University of Utrecht embarked upon a three-wave six-year longitudinal study on the impact of regular and unforeseen events on various life aspects of juveniles. The Research and Documentation Centre of the Dutch Ministry of Justice participates in a subset of this project, namely the part concerning unexpected significant life events and self-reported delinquent behaviour.

The main question to be answered is to what extent these life events explain involvement in delinquent behaviour. Hirschi's social control theory (1969) serves as a frame of reference. We hypothesize that the influence of life events on delinquent behaviour is absorbed by the social control concepts (i.e. attachment, commitment, involvement, and beliefs) in such a way that no life event will show a predictive power of its own regarding involvement in offending behaviour.

A sample of 2918 Dutch juveniles aged 12 through 24 years was drawn for the first wave of the study. Over half of the respondents (55.5%) claim to have been involved in some form of delinquent or problem behaviour in the year preceding the interview, while 37.8% admit delinquent behaviour (vandalism, property and/or violent crimes). Most common are vandalism (11.8%), carrying a weapon (14.5%), and engagement in riots etcetera (8.4%).

Many more males than females are involved in delinquent behaviour (50.6% versus 26.7%). Also, the average number of offences is higher for males than for female respondents. The offender percentage is highest in the ages 15-17, after which it drops off. The report goes on to discuss the connection between several background factors and delinquent behaviour, and between social control factors and offending.

Besides gender and age, background indicators such as a low educational level, divorced parents, absence of a religious view of life, and a high frequency of changing partners are predictive of offending behaviour.

As for the social control concepts, the main predictors are commitment and involvement. Since we consider the beliefs concept, as operationalized here, to be tautological to delinquency, we excluded it from the analysis. The factor attachment appears to be absorbed by the background characteristics 'divorced parents' and 'religious view of life'. This idea is confirmed by the relationship we found between these two features and attachment: respondents whose parents are divorced and respondents who do not have a religious view of life, show a lower level of attachment than their counterparts.

Three out of twelve life events used in the analysis appear to have an independent predictive power regarding delinquent behaviour:

- victim of a serious offence;
- somebody close has been the victim of a serious accident or contracted a serious disease, or has committed or attempted to commit suicide;
- a long-lasting partner-relationship was broken off.

Though this finding is not in concordance with our hypothesis, we argue that it is not in contradiction with it, either. The sudden and unexpected nature of life events serves as the central argument in our line of reasoning. Our stance is that social control levels remain the core of the matter.

Whether the relationship between these life events and delinquent behaviour is a causal one, remains a moot point. The second survey will provide insight into the interactions and causal relationships between life events, levels of social control and delinquency.

Résumé

La faculté des Sciences sociales de l'université d'Utrecht a initié en 1991 une étude longitudinale sur l'incidence d'événements chroniques et inattendus (life events) sur différents aspects de la vie des jeunes. L'étude se fonde sur trois évaluations, effectuées chacune à trois ans d'intervalle. Le Centre de documentation et de recherche scientifique (WODC) du ministère de la Justice est chargé de la partie de l'étude concernant les événements inattendus majeurs et le comportement délictueux auto-rapporté.

La question centrale est de savoir dans quelle mesure ces événements de la vie peuvent expliquer l'implication dans un comportement délictueux. La théorie du contrôle social de Hischi (1969) sert de cadre à l'étude. Notre hypothèse est que l'incidence des événements de la vie sur un comportement délictueux est absorbée par les concepts de la théorie du contrôle social (*attachment*-attachement, *commitment*-engagement, *involvement*-participation et *beliefs*-croyances) et ceci à un point tel qu'aucun événement de la vie ne possédera un pouvoir prédictif propre en matière de comportement délictueux.

Pour la première évaluation, un échantillon de 2918 jeunes néerlandais a été sélectionné, âgés de 12 à 24 ans. Plus de la moitié des jeunes interrogés (55,5%) dit avoir été impliquée dans une quelconque forme de comportement délictueux ou à problèmes dans l'année précédant l'entretien. Quatre jeunes sur dix (37,8%) admettent un comportement délictueux (vandalisme, atteintes aux droits patrimoniaux ou délits aggravés de violences). Le comportement le plus courant est le port d'arme (14,5%), suivant par le vandalisme (11,8%) et la participation à des rixes ou troubles sur la voie publique (8,4%).

Les hommes sont plus souvent impliqués dans un comportement délictueux que les femmes (50,6% contre 26,7%). La moyenne des délits commis par les jeunes interrogés est elle aussi plus élevée chez les jeunes du sexe masculin. Le pourcentage de délinquants est le plus élevé chez les 15-17 ans, pour baisser de nouveau au delà de cet âge. Le rapport aborde ensuite le lien entre divers facteurs sociaux et la délinquance et entre les facteurs de contrôle social et le comportement délictueux.

Parmi les facteurs sociaux, outre le sexe et l'âge, un niveau de formation bas, des parents divorcés, l'absence d'une conception (religieuse) de la vie et des changements de petit(e) ami(e) très fréquents s'avèrent, de manière significative, être prédictifs d'un comportement délictueux.

Parmi les concepts de la théorie du contrôle social, ce sont ceux d'engagement et de participation qui s'avèrent le plus prédictifs. Du fait

que nous considérons le concept de croyances, du moins tel que rendu opérationnel dans le contexte présent, comme tautologique avec celui de délinquance, nous l'avons laissé en dehors de l'analyse. Quant au concept d'attachement, il semblerait presque qu'il est absorbé par le facteur social 'parents divorcés' et 'conception de la vie'. Cette pensée est étayée par le lien que nous avons trouvé entre ces deux facteurs et le concept d'attachement: les jeunes interrogés dont les parents sont divorcés et qui n'ont aucune conception (religieuse) de la vie, montrent des niveaux d'attachement inférieurs à ceux des autres jeunes interrogés.

Trois des douze événements de la vie incorporés à l'analyse s'avèrent avoir un pouvoir prédictif indépendant en matière de comportement délictueux:

- le fait d'avoir été soi-même victime d'un délit grave;
- la présence parmi les proches d'une personne ayant eu un grave accident ou ayant souffert d'une grave maladie, ou qui s'est suicidée ou a fait une tentative de suicide;
- une rupture avec le partenaire fixe.

Bien que ce dernier résultat ne corresponde pas à notre hypothèse, il ne s'agit là, selon nous, que d'une contradiction apparente. Le caractère soudain et inattendu des événements de la vie forme le noyau de notre argumentation. Dans notre optique, le niveau de contrôle social reste le pivot.

Quant à savoir si la relation entre ces événements de la vie et un comportement délictueux est un lien causal, le débat reste ouvert. La seconde évaluation permettra une meilleure compréhension de l'ordre chronologique des événements de la vie, des variations dans les niveaux de contrôle social et la délinquance, et par là des interactions éventuelles et des liens causals.

Literatuur

- Bouw, C., P. van Voorst, H. Franke
Zonde van de jeugd. Een inventarisatie van recent onderzoek naar jeugd en criminaliteit in Nederland
Rijswijk, Ministerie van WVC, 1988
- Burgess, R.L.
Family violence: implications from evolutionary biology. In: T. Hirschi, M. Gottfredson (eds.), *Understanding Crime*
Beverly Hills, Sage, 1980, pp. 91-101
- Buurmeijer, F., P. Hermanns
Gezinsfunctioneren en individuele stoornissen
Amsterdam, Swets, 1988
- CBS
Maandstatistiek Bevolking, nr. 10, 1992, p. 28
- Goede, M. de, P. Hustinx
School en beroep. In: W. Meeus, H. 't Hart, *Jongeren in Nederland. Een nationaal survey naar ontwikkeling in de adolescentie en naar intergenerationele overdracht*
Amersfoort, Academische uitgeverij, 1993, pp. 79-105
- Gottfredson, M.R., T. Hirschi
A General Theory of Crime
Stanford, Stanford University Press, 1990
- Hart, H. 't
Opzet en Uitvoering van het WIL-project. Notitie van de vakgroep Jeugd, Gezin en Samenleving, Rijksuniversiteit Utrecht, 1992
- Hirschi, T.
Causes of Delinquency
Los Angeles, University of California Press, 1969
- Hirschi, T., M. Gottfredson
Age and the explanation of crime
American Journal of Sociology, jrg. 89, 1983, pp. 552-584
- Junger, M.
Delinquency and Ethnicity. An Investigation on Social Factors relating to Delinquency among Moroccan, Turkish, Surinamese and Dutch Boys
Deventer/Boston, Kluwer, 1990

- Junger-Tas, J.
Jeugddelinquentie. Achtergronden en justitiële reacties
Den Haag, Staatsuitgeverij, 1983
- Junger-Tas, J., M. Kruissink
Ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit: periode 1980-1988
Arnhem, Gouda Quint, 1990
WODC, nr. 100
- Junger-Tas, J., M. Kruissink, P.H. van der Laan
Ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit en de justitiële jeugdbescherming:
periode 1980-1990
Arnhem, Gouda Quint, 1992
WODC, nr. 119
- Landsheer, J.A., H. 't Hart, W. Kox
Delinquent values and victim damage: exploring the limits of neutralization
theory (in voorbereiding)
- Meeus, W.
De psychosociale ontwikkeling van adolescenten. In: W. Meeus, H. 't Hart
(red.), Jongeren in Nederland. Een nationaal survey naar ontwikkeling in de
adolescentie en naar intergene rationele overdracht
Amersfoort, Academische uitgeverij, 1993, pp. 31-55
- Meeus, W., H. 't Hart (red.)
Jongeren in Nederland. Een nationaal survey naar ontwikkeling in de
adolescentie en naar intergenerationele overdracht
Amersfoort, Academische uitgeverij, 1993
- Merton, R.K.
Social theory and social structure
New York, The Free Press, 1957
- Ross, C., J. Mirowsky II
A comparison of life-event weighting-schemes: change, undesirability, and
effect-proportional indices
Journal of Health and Social Behavior, jrg. 20, 1979, pp. 166-177
- Rutenfrans, C.J.C.
Criminaliteit en Sexe
Arnhem, Gouda Quint, 1989
- Schalenboek WIL-project, 1993
- Terlouw, G.J.
Self-Reported Juvenile Delinquency in the Netherlands. Results from the Dutch
survey for the ISRD project. Bijdrage aan de British Criminology Conference,
28-31 juli 1993
Z. pl. en uitg., 1993

Bijlage 1: Samenstelling begeleidingscommissie

Voorzitter: dr. J. Junger-Tas, WODC, Ministerie van Justitie

Leden: prof. dr. H. 't Hart, Rijksuniversiteit Utrecht
dr. W. Kox, Rijksuniversiteit Utrecht
dr. F.R. van der Linden, Rijksuniversiteit Leiden
prof. dr. W. Meeus, Rijksuniversiteit Utrecht
dr. P. Scheepers, Katholieke Universiteit Nijmegen
dr. A. Slotboom, CDWO/EWB, Ministerie van Justitie
drs. G.J. Terlouw, WODC, Ministerie van Justitie

Bijlage 2: WIL-project delinquentievragen

'Ooitgedeelte'¹

1. Ben je ooit wel eens minstens een hele dag van school weggebleven zonder geldige reden?
2. Ben je ooit wel eens van huis weggelopen en één of meer nachten weggebleven?
3. Ben je ooit wel eens zonder betalen met de bus, tram of metro meegereden?
4. Ben je ooit wel eens zonder betalen met de trein meegereden?
5. Heb je ooit wel eens een auto, motor of brommer bestuurd zonder rijbewijs of verzekering?
6. Heb je ooit wel eens muren, bussen of portieken beklad met een spuitbus, viltstiften of iets dergelijks?
7. Heb je ooit wel eens met opzet dingen in brand gestoken, zoals bijvoorbeeld een schuur, kelder, gebouw, flatbox, vuilnisbak of iets anders dat niet van jou was?
8. Heb je ooit *met opzet* wel eens:
 - een bushokje beschadigd of kapotgemaakt?
 - een verkeersbord beschadigd of kapotgemaakt?
 - een telefooncel beschadigd of kapotgemaakt?
 - een ruit kapotgemaakt? (niet als je bijvoorbeeld geen sleutel had?)
 - een vuilnisbak (op straat) beschadigd of kapotgemaakt?
 - een lantaarn beschadigd of kapotgemaakt?
 - schoolmeubilair beschadigd of kapotgemaakt?
 - bomen, struiken of bloemen in een park beschadigd of kapotgemaakt?
 - een stoel in een bus, tram of trein beschadigd of kapotgemaakt?
 - een auto beschadigd of kapotgemaakt?
 - een fiets beschadigd of kapotgemaakt?
 - een motor(fiets) beschadigd of kapotgemaakt?
 - iets anders van een ander beschadigd of kapotgemaakt?
9. Heb je ooit wel eens geld gepikt uit een telefooncel of automaat?
10. Heb je ooit wel eens iets uit een winkel gepikt?
11. Heb je ooit wel eens iets op school gepikt van medeleerlingen, van de school etcetera?
12. Heb je ooit wel eens iets gepikt van thuis of waar je woont?
13. Heb je ooit wel eens iets gepikt van je werk?
14. Heb je ooit wel eens een fiets, brommer of motor gepikt?
15. Heb je ooit wel eens een auto gepikt?
16. Heb je ooit wel eens iets van of uit een auto gepikt?

¹ In de vragenlijst over 'afgelopen jaar' wordt bij vraag 8 vooral ingegaan op bijzonderheden met betrekking tot de *laatst gepleegde* daad van vandalisme. Verder zijn de beide vragenlijsten vrijwel identiek.

17. Heb je ooit wel eens iemands zakken gerold?
18. Heb je ooit wel eens een tas, koffer of iets dergelijks van een ander gepikt?
19. Ben je ooit wel eens stiekem een gebouw binnengegaan of heb je ooit wel eens ingebroken?
20. Heb je ooit wel eens iets anders gepikt? Zo ja, wat dan?
21. Heb je ooit wel eens iets gekocht waarvan je wist dat het gepikt was?
22. Heb je ooit wel eens iets verkocht waarvan je wist dat het gepikt was?
23. Heb je ooit wel eens een mes of ander wapen bij je gehad, afgezien van militaire dienst?
24. Heb je ooit wel eens iemand bedreigd met een wapen of gedreigd hem in elkaar te slaan om geld of andere waardevolle artikelen te verkrijgen?
25. Ben je ooit wel eens actief betrokken geweest bij een gevecht of onenigheid tussen mensen op een openbaar terrein (bijvoorbeeld in een voetbalstadion)?
26. Heb je ooit wel eens iemand die *niet* tot je gezin behoort, zo in elkaar geslagen dat die persoon naar een dokter moest?
27. Heb je ooit wel eens iemand die bij je gezin hoort, zo in elkaar geslagen dat die persoon naar een dokter moest?
28. Heb je ooit wel eens iemand met een mes of ander wapen verwond?
29. Heb je ooit wel eens marihuana of hasjiesj gebruikt?
30. Heb je ooit wel eens harddrugs gebruikt, zoals heroïne, cocaïne, LSD, speed of iets dergelijks?
31. Heb je ooit wel eens bier, wijn of sterke drank gedronken, terwijl je dat nog niet mocht?

Bijlage 3: Life-eventslijst

De *life-eventslijst* is samengesteld door W. Meeus, op basis van de lijst van Ross en Mirowsky (1979). Op verzoek van de WODC-onderzoekers zijn de antwoordcategorieën uitgebreid van al dan niet meegemaakt naar 'niet meegemaakt; wel meegemaakt, niet ingrijpend; wel meegemaakt, ingrijpend'. Hieronder volgen de in de lijst opgenomen life events met tussen haakjes de aantallen respondenten die ze hebben meegemaakt en het percentage dat zij vormen van het totaal aantal respondenten.

1. Ik ben werkloos of (gedeeltelijk) arbeidsongeschikt geworden.	(217; 7,5%)
2. De geboorte van mijn eigen kind(eren).	(73; 2,5%)
3. Ik ben getrouwd of gaan samenwonen.	(222; 7,7%)
4. Ik ben slachtoffer geworden van een ernstig misdrijf (beroving, diefstal, verkrachting).	(128; 4,4%)
5. Ik heb financiële problemen of grote schulden (gehad).	(177; 6,1%)
6. Mijn vader is werkloos of (gedeeltelijk) arbeidsongeschikt geworden.	(354; 12,2%)
7. Mijn moeder is werkloos of (gedeeltelijk) arbeidsongeschikt geworden.	(239; 8,3%)
8. Een goede vriend of vriendin van mij is overleden.	(357; 12,3%)
9. Ik heb een zwaar ongeval gehad.	(154; 5,3%)
10. Iemand in mijn naaste omgeving heeft een zwaar ongeval gehad.	(577; 19,9%)
11. (Een van) mijn ouder(s) is/zijn overleden.	(72; 2,5%)
12. (Een van) mijn ouder(s) is/zijn ernstig ziek geworden.	(233; 8,0%)
13. Ik ben opnieuw gaan werken.	(285; 9,8%)
14. Mijn partner is overleden.	(5; 0,2%)
15. Ik ben verhuisd.	(873; 30,1%)
16. Mijn ouders zijn gescheiden of hebben hun samenwoningrelatie verbroken.	(184; 6,3%)
17. (Een van) mijn eigen kind(eren) is/zijn overleden.	(0; 0,0%)
18. Ik ben zelf gescheiden of heb mijn eigen samenwoningrelatie verbroken.	(20; 0,7%)
19. Iemand uit mijn naaste omgeving heeft zelfmoord(poging) gepleegd/gedaan.	(289; 10,0%)
20. Ik ben ernstig ziek geworden/geweest.	(159; 5,5%)
21. Iemand uit mijn naaste omgeving is ernstig ziek geworden/geweest.	(667; 23,0%)
22. Mijn broer of zus is overleden.	(22; 0,8%)
23. Mijn vaste verkering is verbroken.	(478; 16,5%)
24. (Een van) mijn grootouder(s) is/zijn overleden.	(1278; 44,1%)
25. Ik heb gevangenis- of tuchthuisstraf gehad.	(18; 0,6%)
26. Ik ben als verdachte voor een verhoor meegenomen naar het politiebureau.	(191; 6,6%)
27. Ik ben van school gestuurd.	(95; 3,3%)
28. Ik heb (mijn partner heeft) een miskraam gehad.	(16; 0,6%)
29. Ik heb een stiefvader of stiefmoeder gekregen.	(88; 3,0%)

Bijlage 4: Categorisering van de vragen omtrent delictgedrag

De categorie 'probleemgedrag' bestaat uit de eerste twee vragen: spijbelen en weglopen van huis.

De categorie 'zwartrijden' bestaat uit de vragen 3 en 4: zwartrijden in bus, tram en metro en zwartrijden in de trein.

De categorie 'verkeersdelict' is gelijk aan vraag 5: het besturen van een auto, motor of brommer zonder rijbewijs of verzekering.

De categorie 'vandalisme' bestaat uit de vragen 6, 7 en 8: graffiti, brandstichting en vandalisme in de beperkte betekenis van opzettelijke vernieling van publiek of privé-eigendom. Van deze drie items wordt de laatste door verreweg het grootste aantal respondenten gemeld over het afgelopen jaar: 343. Graffiti wordt gemeld door 89 en brandstichting door slechts 34 respondenten.

De categorie 'vermogensdelinquentie' wordt gevormd door de vragen 9 tot en met 22 en behelst kleine diefstallen, inbraak en heling (dat wil zeggen zowel het kopen als verkopen van gestolen goederen). Van deze items worden diefstal op het werk (169), diefstal thuis (162) en winkeldiefstal (138) het meest gemeld over het afgelopen jaar. Het minst worden gemeld zakkenrollen (2), autodiefstal (1) en diefstal van tas, koffer of iets dergelijks (0).

De categorie 'gewelddelinquentie' bestaat uit de vragen 23 tot en met 28. Daarvan wordt het bij zich dragen van een mes of ander wapen het meest gemeld over het afgelopen jaar (422), gevolgd door actieve betrokkenheid bij een openbaar gevecht of openbare onenigheid (245). De overige items worden door aanmerkelijk minder respondenten genoemd: mishandeling van een niet-gezinlid door 39, verwonding met een mes of ander wapen door 7, bedreiging door 5 en mishandeling van een gezinslid door 2 respondenten.

De categorieën 'softdrugs', 'harddrugs' en 'alcohol' zijn gelijk aan respectievelijk de vragen 29, 30 en 31.

Bijlage 5: Vragenreeks inzake gezinsklimaat

De vragen naar gezinsklimaat zijn ontleend aan Buurmeijer en Hermans (1988) en luiden als volgt.

1. Wij zoeken de gezelligheid bij voorkeur in het gezin.
2. In ons gezin gaat iedereen zijn eigen gang.
3. In ons gezin besluit ieder voor zich datgene wat hem/haar het beste uitkomt.
4. In ons gezin veranderen de regels voortdurend.
5. Als ik uitga, weten mijn ouders waar ik heen ga.
6. In ons gezin moet iedereen zelf maar bepalen wat hij/zij wil doen of laten.

De antwoordcategorieën zijn: altijd waar; meestal waar; soms waar; nooit waar.

Bijlage 6: Vragenreeks m.b.t. opvattingen over delinquent gedrag

De vragenreeks is ontwikkeld door J.A. Landsheer (zie Landsheer e.a., in voorbereiding) en ziet er als volgt uit.

1. Een jongere koopt iets waarvan je weet dat het gestolen is.
2. Een jongere verkoopt iets door waarvan je weet dat het gestolen is.
3. Een jongere bedreigt iemand die je kent, met een mes.
4. Een jongere bedreigt een onbekende met een mes.
5. Een jongere verwondt opzettelijk iemand die je kent, licht met een mes.
6. Een jongere verwondt opzettelijk een onbekende licht met een mes.
7. Een jongere brengt opzettelijk iemand die je kent, met een mes een ernstige wond toe waarmee het slachtoffer naar het ziekenhuis zal moeten.
8. Een jongere verkoopt drugs aan een onbekende en je weet dat deze onbekende er aan verslaafd zal raken.
9. Een jongere brengt opzettelijk een onbekende met een mes een ernstige wond toe waarmee het slachtoffer naar het ziekenhuis zal moeten.
10. Een jongere trapt met opzet een wiel krom van de fiets van een onbekende.
11. Een jongere steelt kleingeld van een onbekende.
12. Een jongere steelt een aanzienlijk bedrag aan geld (meer dan f 50,-) van iemand die je kent.
13. Een jongere steelt een aanzienlijk bedrag aan geld (meer dan f 50,-) van een onbekende.
14. Een jongere beschadigt met opzet een bromfiets van een onbekende.
15. Een jongere steekt met opzet een prullenbak in brand.
16. Een jongere gooit met opzet een ruit van een leegstaand gebouw in.
17. Een jongere gaat zonder betalen met de bus mee.
18. Een jongere snijdt met een mes een bank in een bus of trein kapot.

De antwoordcategorieën zijn: (1) Ik zou het erg vinden; (2) Het zou me onverschillig laten; (3) Ik zou het goed vinden.

Bijlage 7: Tabellen

Tabel 1: Probleem- en delictgedrag 'afgelopen jaar' naar geslacht

delict	mannen (n=1353)		vrouwen (n=1565)	
	aantal	%	aantal	%
<i>probleemgedrag</i>	186	13,7	205	13,1
spijbelen	180	13,3	195	12,5
weglopen van huis	13	1,0	20	1,3
<i>zwartrijden</i>	255	18,8	222	14,2
zwartrijden tram/bus/metro	223	16,5	184	11,8
zwartrijden trein	118	8,7	86	5,5
<i>verkeersdelict</i>				
auto/motor/brommer bestuurd zonder rijbewijs/verzekering	322	23,8	206	13,2
<i>vandalisme</i>	247	18,3	149	9,5
graffiti	47	3,5	42	2,7
brandstichting	30	2,2	4	0,3
vandalisme	215	15,9	128	8,2
<i>vermogensdelinquentie</i>	391	28,9	268	17,1
stelen uit tel.cel/automaat	16	1,2	20	1,3
stelen uit winkel	78	5,8	60	3,8
stelen van school	65	4,8	41	2,6
stelen van thuis	92	6,8	70	4,5
stelen van het werk	106	7,8	63	4,0
stelen fiets/brommer/motor	47	3,5	10	0,6
stelen van auto	1	0,1	0	0,0
stelen van of uit auto	9	0,7	2	0,1
zakkenrollen	2	0,1	0	0,0
stelen van tas/koffer o.i.d.	0	0,0	0	0,0
inbraak	46	3,4	22	1,4
stelen van iets anders	22	1,6	22	1,4
kopen van gestolen goederen	82	6,1	45	2,9
verkopten van gestolen goederen	36	2,7	1	0,1
<i>gewelddelinquentie</i>	440	32,5	143	9,1
een wapen bij zich gehad	333	24,6	89	5,7
bedreiging	3	0,2	2	0,1
openbaar geweld	188	13,9	57	3,6
mishandeling niet-gezinslid	35	2,6	4	0,3
mishandeling van gezinslid	1	0,1	1	0,1
verwonding met wapen	3	0,2	4	0,3
<i>softdruggebruik</i>				
gebruik softdrugs	101	7,5	74	4,7
<i>harddruggebruik</i>				
gebruik harddrugs	6	0,4	2	0,1
<i>alcoholgebruik</i>				
verboden gebruik alcohol	189	14,0	144	9,2
totaal	886	65,5	734	46,9

Tabel 2: Verband tussen delictgedrag 'afgelopen jaar' en opvattingen over 3 type delinquent gedrag per sekse en leeftijdscategorie*

opvatting over	mannen		vrouwen		12-14 jaar	
	chi ² (1)	p <	chi ² (1)	p <	chi ² (1)	p <
heling	26,78	0,001	19,51	0,001	4,50	0,05
geweld	7,52	0,01	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.
vandalisme	21,70	0,001	12,43	0,001	n.s.	n.s.
	15-17 jaar		18-21 jaar		22-24 jaar	
	chi ² (1)	p <	chi ² (1)	p <	chi ² (1)	p <
heling	11,54	0,001	30,57	0,001	7,59	0,01
geweld	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	4,28	0,05
vandalisme	7,37	0,01	24,34	0,001	n.s.	n.s.

* ad paragraaf 3.5: Beliefs en delinquentie

Tabel 3: Daderpercentages per delicttype voor de groep van 1173 respondenten in de analyse gepresenteerd in paragraaf 4.1

	niet-delinquent		delinquent	
	aantal	%	aantal	%
vandalisme	997	85,0	176	15,0
vermogensdelicten	904	77,1	269	22,9
gewelddelicten	920	78,4	253	21,6
delictgedrag	711	60,6	462	39,4

Tabel 4: Daderpercentages per delicttype voor groep van 1159 respondenten in de analyse gepresenteerd in paragraaf 4.2

	niet-delinquent		delinquent	
	aantal	%	aantal	%
vandalisme	985	85,0	174	15,0
vermogensdelicten	891	76,9	268	23,1
gewelddelicten	907	78,3	252	21,7
delictgedrag	701	60,5	458	39,5

Tabel 5: Logistische regressie van vermogensdelinquentie 'afgelopen jaar' op achtergrond- en controlefactoren*

	exp(B)	sign.	meer verm.- delinq. als
<i>achtergrondfactoren</i>			
geslacht	0,51	0,00	man
leeftijd	0,94	0,03	jong
levensbeschouwing	1,40	0,03	geen
frequentie verkering	1,21	0,01	hoog
<i>controlefactoren</i>			
inzet op school	0,73	0,00	laag
aantal avonden uit	1,15	0,00	groot
uitgaansgelegenheid	1,38	0,04	onconven- tioneel
<i>correct voorspeld</i>			
totaal			77,2%
delinquenten			8,2%
niet-delinquenten			97,8%

* -2 log likelihood significance = 0,4557; goodness of fit significance = 0,5078

Tabel 6: Logistische regressie van gewelddelinquentie 'afgelopen jaar' op achtergrond- en controlefactoren*

	exp(B)	sign.	meer geweld- delinq. als
<i>achtergrondfactoren</i>			
geslacht	0,21	0,00	man
leeftijd	0,93	0,01	jong
levensbeschouwing	1,38	0,04	geen
frequentie verkering	1,31	0,00	hoog
<i>controlefactoren</i>			
gezinsintegratie	0,84	0,04	zwak
aantal avonden uit	1,12	0,01	groot
omvang uitgaansgezelschap	1,20	0,02	groot
uitgaansgelegenheid	1,54	0,01	onconven- tioneel
<i>correct voorspeld</i>			
totaal			79,1%
delinquenten			16,6%
niet-delinquenten			96,3%

* -2 log likelihood significance = 0,9903; goodness of fit significance = 0,7587

Tabel 7: Logistische regressie van vandalisme 'afgelopen jaar' op achtergrond-, controlefactoren, en life events*

	exp(B)	sign.	meer van- dalisme als
<i>achtergrondfactoren</i>			
geslacht	0,54	0,00	man
leeftijd	0,83	0,00	jong
opleiding	0,62	0,01	laag
levensbeschouwing	1,51	0,02	geen
frequentie verkering	1,32	0,00	hoog
<i>controlefactoren</i>			
inzet op school	0,61	0,00	laag
<i>life events</i>			
ongeval/ziekte/zelfmoord- (poging) in naaste omgeving	1,59	0,01	ja
<i>correct voorspeld</i>			
totaal			84,4%
delinquenten			4,0%
niet-delinquenten			98,6%

* -2 log likelihood significance = 1,000; goodness of fit significance = 0,8692

Tabel 8: Logistische regressie van vermogensdelinquentie 'afgelopen jaar' op achtergrond-, controlefactoren, en life events*

	exp(B)	sign.	meer verm.- delinq. als
<i>achtergrondfactoren</i>			
geslacht	0,51	0,00	man
leeftijd	0,94	0,05	jong
levensbeschouwing	1,38	0,03	geen
frequentie verkering	1,20	0,02	hoog
<i>controlefactoren</i>			
inzet op school	0,72	0,00	laag
aantal avonden uit	1,15	0,00	groot
uitgaansgelegenheid	1,39	0,03	onconven- tioneel
<i>life events</i>			
ongeval/ziekte/zelfmoord- (poging) in naaste omgeving	1,40	0,02	ja
<i>correct voorspeld</i>			
totaal			76,8%
delinquenten			9,0%
niet-delinquenten			97,2%

* -2 log likelihood significance = 0,4626; goodness of fit significance = 0,4758

Tabel 9: Logistische regressie van gewelddelinquentie 'afgelopen jaar' op achtergrond-, controlefactoren, en life events*

	exp(B)	sign.	meer geweld- delinq. als
<i>achtergrondfactoren</i>			
geslacht	0,20	0,00	man
opleiding	0,70	0,02	laag
frequentie verkering	1,21	0,01	hoog
<i>controlefactoren</i>			
aantal avonden buitenshuis	1,11	0,02	groot
omvang uitgaansgezelschap	1,21	0,02	groot
uitgaansgelegenheid	1,40	0,05	onconven- tioneel
<i>life events</i>			
slachtoffer misdrijf	2,27	0,03	ja
vaste verkering verbroken	1,51	0,04	ja
<i>correct voorspeld</i>			
totaal			78,3%
delinquenten			15,5%
niet-delinquenten			95,8%

* -2 log likelihood significance = 0,9928; goodness of fit significance = 0,5799

**Lijst van sinds 1989 verschenen rapporten in de reeks
ONDERZOEK EN BELEID van het Wetenschappelijk
Onderzoek- en Documentatiecentrum**

Uitgave: Gouda Quint bv

1989

89. Ik zal eens even vragen naar zijn naam: voor- en nadelen van een legitimatieplicht
dr. G.J. Veerman; G. Paulides; dr. E.J. Hofstee
90. Deviant gedrag en slachtofferschap onder jongens uit etnische minderheden I
M. Junger; M. Zeilstra
91. Winkeldiefstal in Europees perspectief. Een vergelijkend onderzoek in Amsterdam, Zürich en München
P. Kapteyn
92. Groepscommandanten bij de Rijkspolitie. Een beschrijvend onderzoek naar hun werk en werkbeleving
drs. J.L. van Emmerik
93. Scheidingsmanieren. Het Buro Echtscheiding Groningen als experiment in multidisciplinaire vroeghulp
drs. E.G.A. Hekman; drs. A. Klijn
94. Operationeel vreemdelingtoezicht in Nederland
drs. M.M.J. Aalberts
95. Tbs en recidive. Een vervolgstudie naar de recidive van ter beschikking gestelden van wie de maatregel is beëindigd in de periode 1979-1983
drs. J.L. van Emmerik
96. Twee jaar bestuurdersaansprakelijkheid volgens de WBA en de WBF. Verslag van een verkennend onderzoek.
mr. drs. C. Cozijn
97. Halt: een alternatieve aanpak van vandalisme. Eindrapport van een evaluatieonderzoek naar Halt-projecten
drs. M. Kruissink; drs. C. Verwers

1990

98. Hulp aan slachtoffers van ernstige misdrijven. Effecten van slachtofferhulp en primaire opvang
Carl. H.D. Steinmetz
99. De Kwartaalkursus en recidive. Een onderzoek naar de effecten van het experiment Kwartaalkursus
P.H. van der Laan; A.A.M. Essers
100. Ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit: periode 1980-1988
dr. J. Junger-Tas; drs. M. Kruissink

101. Informatieverschaffing en schadebemiddeling door de politie. Evaluatie-onderzoek van een experiment bij slachtoffers van misdrijven in Alkmaar en Eindhoven
drs. M.I. Zeilstra; drs. H.G. van Andel
 102. Over regels en appèl. De conflictopwekkendheid van artikel 57 AAW
mr. H.R. Schimmel; dr. G.J. Veerman
 103. Misdadaondernemingen. Ondernemende misdadigers in Nederland
dr. P.C. van Duyne; drs. R.F. Kouwenberg; mr. G. Romeijn
 104. Werken met mensen. Een onderzoek naar werksituatie en functioneren van penitentiair inrichtingswerkers
drs. M.M. Kommer
- 1991
105. Initiation and continuation of a criminal career. Who are the most active and dangerous offenders in the Netherlands?
C.R. Block; C. van der Werff
 106. Politie en milieuwethandhaving
drs. E.A.I.M. van den Berg; drs. W. Waelen
 107. Achtergronden van delinquent gedrag onder jongens uit etnische minderheden II
dr. M. Junger; drs. W. Polder
 108. Voorlichting over vandalisme doorgelicht. Evaluatie-onderzoek van een grootschalige voorlichtingscampagne en studie naar (on)mogelijkheden van voorlichting
mr. drs. R.F.A. van den Bedem; m.m.v. E.C. van den Heuvel, H. Schelling, A. Schiewold
 109. Criminaliteitspreventie onder allochtonen. Evaluatie van een project voor Marokkaanse jongeren
drs. G.J. Terlouw; m.m.v. drs. G. Susanne
 110. Het gerechtelijk vooronderzoek in woord en daad
dr. C. van der Werff; dr. M.W. Bol; m.m.v. B.J.W. Docter-Schamhardt
 111. Aansprakelijkheid op grond van de Wet Bestuurdersaansprakelijkheid bij Faillissement
mr. drs. C. Cozijn
 112. Evaluatie-onderzoek jeugdreclassering: de effectmeting
drs. E.C. Spaans; drs. L. Doornhein
 113. Vuurwapencriminaliteit in het vizier. Een onderzoek bij politie en justitie
drs. M. Kruissink; m.m.v. drs. R.F. Kouwenberg
 114. Prejop. Een preventieproject voor jongeren met politiecontacten in Amsterdam
drs. L. Boendermaker; drs. S.M. Schneider
 115. De economie van het drugsbestaan. Criminaliteit als expressie van levensstijl en loopbaan
drs. M. Grapendaal; drs. Ed. Leuw; mr. drs. J.M. Nelen

1992

116. Schadebemiddelingsproject Middelburg
mr. T. van Hecke; drs. J. Wemmers
117. Preventiestrategieën in de praktijk. Een meta-evaluatie van criminaliteitspreventieprojecten
drs. W. Polder; drs. F.J.C. van Vlaardingen
118. Moeilijk plaatsbare jongeren. Een onderzoek naar plaatsingen en pogingen tot plaatsing in tehuizen van OTS-pupillen in de leeftijd van 12 tot 17 jaar
P.H. van der Laan; C. Verwers; A.A.M. Essers
119. Ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit en de justitiële jeugdbescherming: periode 1980-1990
dr. J. Junger-Tas; drs. M. Kruissink; dr. P.H. van der Laan
120. Politie, partners en milieu. Woorden en daden
drs. E.A.I.M. van den Berg; drs. A. Hahn; m.m.v. drs. R.F. Kouwenberg, drs. W. Waelen
121. Evaluatie van de Alcohol Verkeer Cursussen
Ed. Leuw; M. Brouwers

1993

122. Veel voorkomende criminaliteit op de Nederlandse Antillen
J.M. Nelen; J.J.A. Essers
123. Politie en openbaar ministerie tegen rassendiscriminatie. Over de naleving van richtlijnen
dr. M.W. Bol; B.J.W. Docter-Schamhardt
124. Prestige, professie en wanhoop. Een onderzoek onder gedetineerde overvallers
G.J. Kroese; R.H.J.M. Staring
125. Motieven voor naturalisatie. Waarom vreemdelingen uit diverse minderheids-groepen wel of niet kiezen voor naturalisatie
mr. drs. R.F.A. van den Bedem
126. Prestatieverschillen tussen arrondissementsparketten
drs. W. Polder; G. Paulides
127. De tbs met aanwijzing. De toepassing van en professionele oordelen over een strafrechtelijke maatregel
Ed. Leuw
128. Alternatieven voor de vrijheidsstraf. Lessen uit het buitenland
J. Junger-Tas

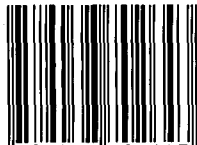
1994

129. Heenzendingen
dr. M.M. Kommer
130. Appels en peren. Een onderzoek naar de recidive van dienstverleners en kortgestraften
E.C. Spaans
131. Delinquentie, sociale controle en 'life events'. Eerste resultaten van een longitudinaal onderzoek
C.J.C. Rutenfrans; G.J. Terlouw

In 1991 startte het WODC met een longitudinaal onderzoek naar het verband tussen onverwachte ingrijpende levensgebeurtenissen ('life events') en zelfgerapporteerd delictgedrag. Het theoretisch perspectief wordt gevormd door de sociale-controletheorie van Hirschi. De hypothese is dat life events geen eigen predictief vermogen hebben ten aanzien van delinquent gedrag.

Uit het onderzoek blijkt dat enige life events wel degelijk een voorspellende waarde hebben. De auteurs achten dit resultaat slechts schijnbaar in strijd met de uitgangstelling. Zij stellen dat life events evenals delinquentie voortkomen uit het sociale-controleniveau, ofwel delinquent gedrag beïnvloeden *via* het controleniveau. Op grond van deze eerste meting kan over de causaliteit van de relatie tussen life events en delinquent gedrag geen definitieve uitspraak worden gedaan.

ISBN 90-387-0264-7
NUGI 694/405

9 789038 702643